

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΙΜΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
**«Η ΚΟΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ
ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΝΑΤΟ»**

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Α.Μ.:
7117Μ002

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ ΔΟΝΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΑ 2018

Τριμελής Επιτροπή

Ηλίας Νικολόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Δονάτος Παπαγιάννης, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Πολυξένη Παπαδάκη, Αναπληρώτρια καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Αλέξανδρος Αποστολόπουλος, 2018.

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

«Θέλουμε να προστατέψουμε τους Ευρωπαίους πολίτες με κάθε διαθέσιμο μέσο και δεν υπάρχει καλύτερος εταίρος από το NATO. Γι' αυτό σήμερα συμφωνήσαμε να ενισχύσουμε τους δεσμούς ΕΕ-NATO σε τομείς κρίσιμης σημασίας.»

Δήλωση του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Donald Tusk,
στην τελετή υπογραφής ΕΕ-NATO
Βρυξέλλες, 10 Ιουλίου 2018

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία είναι αποτέλεσμα εκτενούς αναζήτησης και έρευνας.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους καθηγητές μου από το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εθνική και Ενωσιακή Διοίκηση» του τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου Αθηνών, για τη συμβολή τους στην μετάδοση γνώσεων σχετικά με τη δομή, οργάνωση και λειτουργία της διοίκησης στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω και τους καθηγητές μου από το Πρόγραμμα Προπτυχιακών Σπουδών του ίδιου τμήματος, καθώς εκεί ξεκίνησα τα πρώτα μου ακαδημαϊκά βήματα, αποκτώντας την επιθυμία να μεταβώ σε μεταπτυχιακές σπουδές για περαιτέρω εξέλιξη σε αυτό το γνωστικό αντικείμενο.

Περισσότερο από όλους όμως, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον καθηγητή μου, κ. Παπαγιάννη Δονάτο, ο οποίος αποτέλεσε πρότυπο καθηγητή και μέντορα, καθώς η διδασκαλία και οι γνώσεις του ενίσχυσαν όχι μόνο το ενδιαφέρον μου για την ενασχόλησή μου με τα ευρωπαϊκά δρώμενα, αλλά και την βαθιά μου πίστη στις αξίες και τις ιδέες του ευρωπαϊκού οικοδομήματος που ονομάζεται Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τέλος, θα ήθελα ιδιαίτερα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τους φίλους μου που με στήριξαν ηθικά σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου αλλά και στη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας, δίνοντας μου δύναμη να πραγματοποιήσω τα όνειρα και τους στόχους μου.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΔΣΠΥ	Αστυνομική και Δικαστική Συνεργασία σε Ποινικές Υποθέσεις
ΔΕΕ	Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση
ΕΑΚ	Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΕΠ	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
ΕΚ	Ευρωπαϊκές Κοινότητες (Ευρωπαϊκή Κοινότητα)
ΕΚΑΧ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα Χάλυβα
ΕΜΑ	Επιτροπή Μονίμων Αντιπροσώπων
ΕΟΑ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠΑ	Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας
ΕΠΑΑ	Επιτροπή Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας
ΕΠΣ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία
ΕΣΣΔ	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΕΤΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας
ΕΥΕΔ	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής
ΙΜΕΕΘΑ	Ινστιτούτο Μελετών Ευρωπαϊκής Ένωσης σε Θέματα Ασφάλειας
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΕΚ	Συνθήκη Ευρωπαϊκής Κοινότητας
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΥΕ	Ύπατος Εκπρόσωπος (της ΕΕ για θέματα ΚΕΠΠΑ)
Benelux	Belgium, Netherlands, Luxembourg (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο)
CFSP	Common Foreign and Security Policy
CMC	Crisis Management Concept
CSDP	Common Security and Defence Policy
EU	European Union
ERRF	European Rapid Reaction Force
Frontex	European Border Coast Guard Agency (Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής)
HHG	Helsinki Headline Goal (Πρωταρχικός Στόχος του Ελσίνκι)
ISAF	International Security Assistance Force (Διεθνής Δύναμη Αρωγής για την Ασφάλεια)
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου)
PESCO	Permanent Structure Cooperation (Διαρθρωμένη Συνεργασία)
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	3
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	9
ABSTRACT	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ	
1.1 Οι απαρχές	13
1.1.1 Συνθήκη της Δουνκέρνης	13
1.1.2 Συνθήκη των Βρυξελλών	13
1.1.3 Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα (ΕΑΚ)/Σχέδιο Pleven	14
1.1.4 Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση	15
1.1.5 Σχέδια Fouchet	19
1.1.6 Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία/Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη	21
1.2 Νεότερη περίοδος	24
1.2.1 Συνθήκη για την ΕΕ (Συνθήκη του Μάαστριχτ/ΚΕΠΠΑ)	24
1.2.2 Διακήρυξη του Petersberg	28
1.2.3 Συνθήκη του Άμστερνταμ	30
1.2.4 Γαλλο-βρετανική δήλωση του Saint Malo	32
1.2.5 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κολωνίας	33
1.2.6 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Ελσίνκι	35
1.2.7 Συνθήκη της Νίκαιας	36
1.2.8 Διευρυμένη Συμφωνία Βερολίνου	37
1.2.9 Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας	39
1.2.10 Συνθήκη της Λισαβόνας	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ	42
2.1 Θεσμικό πλαίσιο	42
2.1.1 ΚΕΠΠΑ	42
2.1.1.1 Στόχοι της ΚΕΠΠΑ	42
2.1.1.2 Αρμοδιότητες των οργάνων	43
2.1.1.3 Διαδικασία λήψης αποφάσεων	44
2.1.1.4 Καινοτομίες της ΚΕΠΠΑ	45

2.1.2	ΚΠΑΑ	46
2.2	Πρωταρχικοί στρατιωτικοί και μη-στρατιωτικοί στόχοι	50
2.2.1	Στρατιωτικοί στόχοι	51
2.2.2	Μη στρατιωτικοί στόχοι	52
2.3	Μόνιμες πολιτικές και στρατιωτικές δομές	54
2.3.1	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας	54
2.3.2	Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ	55
2.3.3	Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ	55
2.3.4	Ινστιτούτο Μελετών της ΕΕ για θέματα Ασφαλείας (IMEEΘΑ)	56
2.3.5	Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ	56
2.3.6	Διεύθυνση Μη-Στρατιωτικής Σχεδίασης και Διεξαγωγής	57
2.3.7	Επιτροπή Πολιτικής Ασφάλειας (ΕΠΑ)	57
2.3.8	Επιτροπή Πολιτικής Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM)	57
2.3.9	Πολιτικοστρατιωτική Ομάδα	58
2.3.10	Διεύθυνση Διαχείρισης Κρίσεων και Σχεδιασμού (CMPD)	58
2.3.11	Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Ασφάλειας και Άμυνας (ESDL)	59
2.3.12	Διεύθυνση Πολιτικής Ασφάλειας και Πρόληψης Συγκρούσεων (SECPOL)	59
2.3.13	Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφοριών	60
2.4	Αποστολές και επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ	60
2.4.1	Ευρωπαϊκές Πολυεθνικές Δυνάμεις	61
2.4.2	ALTHEA/BiH	61
2.4.3	EUAM Iraq	61
2.4.4	EUBAM Libya	62
2.4.5	EUBAM Rafah	62
2.4.6	EUNAVFOR Somalia	62
2.4.7	EUAM Ukraine	63
2.4.8	EUBAM Moldova & Ukraine	63
2.4.9	EUCAP Sahel Mali	63
2.4.10	EUCAP Sahel Niger	64
2.4.11	EUCAP Somalia	64
2.4.12	EULEX Kosovo	64
2.4.13	EUMM Georgia	64
2.4.14	EUNAVFOR MED Operation SOPHIA	65
2.4.15	EUPOLCOPPS/Palestinian Territories	65
2.4.16	EUTM RCA	65
2.4.17	EUTM Somalia	65
2.4.18	EUTM Mali	66
2.5	Παγκόσμια στρατηγική της ΕΕ	66
2.5.1	Ευρωπαϊκό σχέδιο εφαρμογής για την άμυνα και την ασφάλεια	68
2.5.1.1	Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO)	68
2.5.1.2	Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση για την Άμυνα	71
2.5.1.3	Στρατηγική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων	72
2.5.2	Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης στον τομέα της άμυνας	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΠΑΑ ΜΕ ΤΟ ΝΑΤΟ		
3.1	Πρώτα βήματα στις σχέσεις ΕΕ-ΝΑΤΟ	74

3.2 Υπογραφή κοινής δήλωσης ΕΕ-NATO (2016)	77
3.3 Νέα δέσμη προτάσεων (2017)	79
3.4 Υπογραφή νέας κοινής δήλωσης (2018)	83
3.5 Κοινές δράσεις ΕΕ-NATO	86
3.5.1 Κυριότερες δράσεις	86
3.5.2 Άλλες δράσεις	88
3.5.3 Συμμετοχή στο NATO	89
ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	91
ΠΗΓΕΣ	93

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, αφορά τη χρησιμότητα της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μια πολιτική αμυντικού χαρακτήρα, και τη σημασία της συνεργασίας της με το ΝΑΤΟ. Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρουσιάσει την ιστορική εξέλιξη της ΚΠΑΑ, από την μεταπολεμική περίοδο ομιλιών μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών για τη συνεργασία στον αμυντικό τομέα, μέχρι και τη σημερινή της ρύθμιση, κάτι το οποίο καθορίζεται από τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Ακόμα, κρίνεται υψίστης ανάγκης η παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου της ΚΠΑΑ και τον τρόπο με τον οποίο αυτή εφαρμόζεται, μέσω των δομών και των επιχειρήσεων της. Δεν θα μπορούσε φυσικά να λείπει η αναφορά στο ΝΑΤΟ και τη συμβολή του στον τομέα της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής άμυνας, μετατρέποντας τη συνεργασία των δύο οργανισμών ζωτικής σημασίας, τόσο για το εξωτερικό, όσο και για το εσωτερικό της Ευρώπης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Ευρωπαϊκή Ένωση, Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, ΝΑΤΟ, συνεργασία

ABSTRACT

This research paper refers to the usefulness of the Common Security and Defence Policy of the European Union, a defence policy, and the importance of its cooperation with NATO. The purpose of this paper is to present the historical evolution of the CSDP, from the post-war period of talks between European countries on defence cooperation, up to the present regulation, as it is determined in the Treaty of Lisbon. In addition, the institutional framework of the CSDP and the way in which it is implemented through its structures and operations, is deemed to be of the utmost need. Of course, the reference to NATO and its contribution to strengthening European defence could not be missed, making cooperation between the two organizations, vital, both for the outside world and for the interior of Europe.

KEY WORDS

European Union, Common Foreign and Security Policy, Common Security and Defence Policy, NATO, cooperation

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μετά το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου, η Ευρώπη είναι μια διαλυμένη ήπειρος. Πέρα από τις ανυπολόγιστες υλικές καταστροφές, εκατομμύρια ανθρώπινες ψυχές χάθηκαν σε αυτόν τον αιματηρό πόλεμο. Έτσι, οι ηγέτες της Δυτικής Ευρώπης αποφάσισαν πως αυτή η κατάσταση θα έπρεπε να λάβει τέλος, ενώ πολλοί ήταν αυτοί που έκαναν σχέδια για την ανοικοδόμηση της Ευρώπης. Με το πέρασμα των χρόνων, όλο και περισσότεροι Ευρωπαίοι ηγέτες τάσσονταν υπέρ της συμμαχίας των κρατών τους σε αρκετούς τομείς, ένας από αυτούς ήταν και ο αμυντικός τομέας. Κάτι τέτοιο όμως δεν ήταν εύκολο να επιτευχθεί, καθώς μια τέτοια συνεργασία, θα σήμαινε περιορισμό της εθνικής τους κυριαρχίας, με αποτέλεσμα, η συσπείρωση των ευρωπαϊκών δυνάμεων για την δημιουργία μιας κοινής Ευρωπαϊκής άμυνας να γίνεται πολύ αργά βήματα. Έτσι, μέσα από το πέρασμα των χρόνων, μετά από αρκετές ενδιαφέρουσες προσπάθειες δημιουργίας μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, όπως για παράδειγμα μέσω της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης, της Γαλλο-βρετανικής δήλωσης του Saint Malo, της Διευρυμένης Συμφωνίας του Βερολίνου και αρκετών άλλων, οδηγούμαστε στην πιο πρόσφατη Συνθήκη, η οποία δεν είναι άλλη από τη Συνθήκη της Λισαβόνας.

Πριν προχωρήσουμε όμως στη σημερινή ρύθμιση, καλό θα ήταν να ανατρέξουμε στο γιατί η ΕΕ έσπευσε τις διαδικασίες του να αποκτήσει μια κοινή αμυντική πολιτική. Η ΕΕ λοιπόν, εξαιτίας της ανικανότητάς της να αναλάβει ενεργό δράση κατά τη διάρκεια των πολέμων της Γιουγκοσλαβίας τη δεκαετία του 1990, αναγκάστηκε να αναλάβει ένα δυναμικό ρόλο στα θέματα διεθνούς ασφάλειας σε ένα περιβάλλον γενικότερης αστάθειας λόγω του Ψυχρού Πολέμου. Κάτι που ενίσχυσε τη δυναμική της ΕΕ, αποτελεί και το γεγονός ότι οι ΗΠΑ επιθυμούν όλο και λιγότερο να συμμετέχουν άμεσα σε Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης, κάνοντας έτσι τα Ευρωπαϊκά κράτη να επιζητούν την προστασία τους μέσα από τη συνεργασία τους σε θέματα Ευρωπαϊκής ασφάλειας και άμυνας.

Όσον αφορά τη Συνθήκη της Λισαβόνας, έγινε πραγματικότητα αυτό που σήμερα αποτελεί τον αμυντικό βραχίονα της Ευρώπης και το οποίο γνωρίζουμε ως η *Κοινή Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας* (ΚΠΑΑ). Έτσι, ενισχύεται ο ρόλος της ΚΕΠΠΑ και δημιουργείται και ένα αναπόσπαστο κομμάτι της που είναι η ΚΠΑΑ. Σημαντικό άρθρο της ΚΠΑΑ, σύμφωνα με το οποίο ρυθμίζεται οργανώνεται και λειτουργεί, είναι το άρθρο 42 της ΣΕΕ. Μέσα στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, πραγματοποιούνται μια σειρά στρατιωτικών και μη-στρατιωτικών δράσεων, οι οποίες σε συνδυασμό και με την ΚΕΠΠΑ, αποσκοπούν να δώσουν τη δυνατότητα στην ΕΕ να έχει αυτόνομη παρουσία σε υποθέσεις που αφορούν την άμυνα και ασφάλεια στο στρατηγικό της περίγυρο, εξασφαλίζοντας έτσι τη διαρκή ειρήνη για τους λαούς της.

Πέρα όμως από την ανάγκη παροχής προστασίας στον ευρωπαϊκό χώρο από τις ίδιες τις χώρες της ηπείρου, κάτι τέτοιο είναι δυνατό και από την παρουσία του NATO στην

Ευρώπη. Έτσι, αρκετές ήταν οι χώρες οι οποίες αρκούνταν στην εξασφάλιση προστασίας από το ΝΑΤΟ, ιδίως την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Ακόμα και σήμερα όμως, το ΝΑΤΟ αποτελεί απαραίτητο στοιχείο της Ευρωπαϊκής άμυνας. Συγκεκριμένα, στην Παγκόσμια Στρατηγική του 2016, η ΕΕ καλείται να εφαρμόσει πλέον μαζί με τα κράτη μέλη, χωρίς το Ηνωμένο Βασίλειο το οποίο παραδοσιακά παρεμπόδιζε οποιαδήποτε ουσιαστική μορφή αμυντικής και διπλωματικής σύγκλισης που δεν θα εξυπηρετούσε το Νατοϊκό πλαίσιο. Στην ερώτηση κατά πόσο οι εξελίξεις αυτές δύνανται να δημιουργήσουν ένα παράλληλο αμυντικό σύμφωνο με αυτό του ΝΑΤΟ, την απάντηση την δίνει εν μέρει η κοινή ανακοίνωση ΝΑΤΟ-ΕΕ της Βαρσοβίας τον Ιούλιο του 2016, που οριοθετεί την σχέση των δύο Οργανισμών. Η θέση των Βρυξελλών είναι ότι η περαιτέρω ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας συμβάλει άμεσα στην ενδυνάμωση της ευρω-ατλαντικής συμμαχίας. Εξάλλου οι διαφορές μεταξύ του άρθρου 5 της συνθήκης του ΝΑΤΟ και του άρθρου 42 (7) της Συνθήκης της Λισαβόνας είναι ξεκάθαρες.

ΝΑΤΟ Άρθρο 5: *“Τα Συμβαλλόμενα Μέρη συμφωνούν ότι, ένοπλος επίθεση εναντίον ενός ή πλειόνων εξ αυτών εν Ευρώπη ή Βορείω Αμερική θέλει θεωρηθεί επίθεση εναντίον απάντων...”*

Συνθήκη της Λισαβόνας άρθρο 42 (7): *“Σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους [...], Οι δεσμεύσεις και η συνεργασία στον τομέα αυτόν εξακολουθούν να είναι σύμφωνες προς τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του Οργανισμού Βορείου Ατλαντικού Συμφώνου, η οποία παραμένει, όσον αφορά τα κράτη που είναι μέλη του, το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας και το όργανο της εφαρμογής της.”¹*

Η Ευρώπη τα τελευταία χρόνια έχει δοκιμαστεί από μια σειρά προκλήσεων, οι οποίες έχουν βελτιώσει αρκετά την ικανότητα της στην ανταπόκριση και τη λήψη αποφάσεων. Τα τρομοκρατικά χτυπήματα, η προσφυγική κρίση, οι πολεμικές εστίες στα σύνορα της, επιβάλλουν μια γρήγορη αντίδραση για μια εναρμονισμένη, κοινή πολιτική άμυνας και ασφάλειας. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την εκλογή Trump, την απειλητική στάση της Ρωσίας και την αύξηση των αμυντικών δυνατοτήτων των παγκόσμιων εταίρων όπως η Κίνα και η Ινδία, συνιστούν τους εξωτερικούς παράγοντες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ΚΠΑΑ. Από την άλλη, το Brexit ως βασικό εσωτερικό παράγοντα έδωσε μια ώθηση στις πρόσφατες εξελίξεις, σε αντίθεση με τους φόβους που επικρατήσαν μετά το αποτελέσματα του δημοψηφίσματος στη Μεγάλη Βρετανία.

¹ «Οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί άμυνας και η Ελλάδα», <http://e-amyna.com/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CE%AC%CE%BC%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7/>

ΚΥΡΙΩΣ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΠΑΑ

1.1 Οι απαρχές

1.1.1 Συνθήκη της Δουνκέρνης

Στο τέλος της δεκαετίας του 1940, ύστερα από τον καταστροφικό τόσο σε ανθρώπινες όσο και σε υλικές απώλειες Β Παγκόσμιο Πόλεμο, ορισμένα ευρωπαϊκά κράτη προσπάθησαν να επιλύσουν τις διαφορές τους και να δημιουργήσουν μια αμυντική συνεργασία. Η Συνθήκη της Δουνκέρνης, που αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια ευρωπαϊκής συνεννόησης, υπεγράφη στις 4 Μαρτίου 1947 από τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο στη ομώνυμη γαλλική πόλη ως η συνθήκη συμμαχίας και αμοιβαίας συνδρομής ενάντια σε μια πιθανή γερμανική επίθεση μετά το πέρας του Β Παγκοσμίου Πολέμου. Η Συνθήκη αυτή τέθηκε σε ισχύ στις 8 Σεπτεμβρίου 1947, την οποία διαδέχτηκε η Συνθήκη των Βρυξελλών το 1948, για την οποία θα γίνει λόγος στη συνέχεια. Παρόλα αυτά, έντονα διαδεδομένη είναι η άποψη πως η Συνθήκη της Δουνκέρνης χρησιμοποίησε ως πρόσχημα της δημιουργίας της την γερμανική απειλή, ενώ ο πραγματικός λόγος ήταν η απειλή επέκτασης της Σοβιετικής Ένωσης στην ευρωπαϊκή ήπειρο.²

1.1.2 Συνθήκη των Βρυξελλών

Στις 22 Ιανουαρίου 1948, ο Βρετανός υπουργός Εξωτερικών, Ernest Bevin, σε ομιλία του στη Βουλή των Κοινοτήτων, τόνισε τη σημασία προέκτασης της Συνθήκης της Δουνκέρνης με τη συμμετοχή των χωρών της Benelux σε αυτήν. Έτσι, το πρώτο βήμα της συνεργασίας αυτής, μέσω της Συνθήκης των Βρυξελλών, υπεγράφη από τη Γαλλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο στις 17 Μαρτίου 1948, δημιουργώντας τον ομώνυμο οργανισμό. Λίγους μήνες αργότερα, τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, τα κράτη αυτά δημιούργησαν έναν οργανισμό στρατιωτικού χαρακτήρα με το όνομα «Αμυντικός Οργανισμός Δυτικής Ένωσης».³ Όλη αυτή η προσπάθεια όμως δεν κατάφερε να επιβιώσει λόγω της γέννησης του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO) στις 4 Απριλίου 1949, ο οποίος και ανέλαβε την παροχή ευρωπαϊκής άμυνας, καθώς τον Δεκέμβριο του 1950, ύστερα από το διορισμό του στρατηγού Eisenhower, ως πρώτου ανώτατου συμμαχικού διοικητή της Ευρώπης, τα μέλη της Συνθήκης των Βρυξελλών

² “Treaty of Dunkirk”, https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Dunkirk

³ “Western Union (alliance)”, [https://en.wikipedia.org/wiki/Western_Union_\(alliance\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Western_Union_(alliance))

αποφάσισαν να μεταφέρουν στο NATO την έδρα, το προσωπικό και τα σχέδια του Στρατιωτικού Οργανισμού Δυτικής Ένωσης.⁴

1.1.3 Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα (ΕΑΚ) / Σχέδιο Pleven

Το καλοκαίρι του 1950, που το ξέσπασμα του κορεατικού πολέμου είχε κάνει την κομμουνιστική απειλή πραγματικότητα, ο Jean Monnet, Γενικός Επίτροπος του Γαλλικού Εθνικού Συμβουλίου Σχεδιασμού και ο άνθρωπος πίσω από το σχέδιο Schuman, προσπάθησε να οργανώσει την ευρωπαϊκή άμυνα σε υπερεθνική βάση συγκρίσιμη με εκείνη που προβλέπεται στην πρόταση Schuman. Ταυτόχρονα, οι ΗΠΑ ζήτησαν από τους συμμάχους τους να σχεδιάσουν τον επαναπροσδιορισμό της Δυτικής Γερμανίας. Ο Jean Monnet υπέβαλε την πρότασή του στον René Pleven, γάλλο πρωθυπουργό και πρώην υπουργό Άμυνας, ο οποίος με τη σειρά του το υπέβαλε στη Γαλλική Εθνοσυνέλευση στις 24 Οκτωβρίου 1950.⁵

Έτσι, γίνεται γνωστό πως το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα γίνονται προσπάθειες οικονομικής και αμυντικής συνεργασίας μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Πιο συγκεκριμένα, το 1952 υπογράφεται η ΕΚΑΧ και το 1957 η ΕΟΚ, συνθήκες που στοχεύουν περισσότερο στην ενίσχυση της οικονομικής συνεργασίας της Ευρώπης. Σχετικά με την αμυντική συνεργασία όμως, οι ελπίδες στηρίζονταν στην ΕΑΚ, η οποία όμως δεν κατάφερε να πραγματοποιηθεί.⁶

Επιδίωξη του σχεδίου Pleven λοιπόν ήταν ο σχηματισμός μίας πανευρωπαϊκής αμυντικής δύναμης, ως εναλλακτικό σχέδιο στην πρόταση προσχώρησης της Γερμανίας στο NATO, η οποία απέβλεπε στην αξιοποίηση του όποιου στρατιωτικού δυναμικού της Γερμανίας σε περίπτωση σύγκρουσης με το Σοβιετικό μπλοκ. Η ΕΑΚ θα περιλάμβανε τη Δυτική Γερμανία, τη Γαλλία, την Ιταλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο. Μία συνθήκη υπογράφηκε στις 27 Μαΐου 1952, αλλά το σχέδιο δεν υλοποιήθηκε ποτέ.

Η πρόταση αυτή προκάλεσε έντονες συζητήσεις στη Γαλλία. Αν και έγινε αποδεκτό από τις περισσότερες δυτικές χώρες, το σχέδιο για μια ευρωπαϊκή αμυντική κοινότητα απορρίφθηκε, με ψήφους 264 υπέρ και 319 κατά, από τη γαλλική εθνοσυνέλευση τον Αύγουστο του 1954. Οι κυριότεροι λόγοι της μη επικύρωσης της συνθήκης από τη Γαλλία ήταν πως μια τέτοια συνεργασία θα έθετε σε κίνδυνο την αδιαιρετότητα της, θα αποδυνάμωνε την εθνική της κυριαρχία και υπήρχαν επίσης φόβοι για τον επανεξοπλισμό της Γερμανίας. Κάποια μέλη του γαλλικού Κοινοβουλίου, κυρίως κομμουνιστικά μέλη, πίστευαν πως πρόκειται για τη δημιουργία ισχυρού δεσμού μεταξύ της χώρας τους με την καπιταλιστική Αμερική, ενώ άλλοι είχαν αμφιβολίες για την

⁴ “History of the Common Security and Defence Policy”, https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Common_Security_and_Defence_Policy

⁵ “The failure of the European Defence Community (EDC)”, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/bd191c42-0f53-4ec0-a60a-c53c72c747c2>

⁶ Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σ. 34

εξέλιξη του σχεδίου αυτού εφόσον το Ηνωμένο Βασίλειο δεν συμμετείχε σε αυτό.

Αν το σχέδιο είχε πραγματοποιηθεί, η ΕΑΚ θα αποτελούσε τον πρώτο πανευρωπαϊκό στρατό, που θα απαρτιζόταν από επιμέρους εθνικά στοιχεία. Έτσι, η σύνθεση του στρατού θα περιλάμβανε στρατεύματα από τη Γαλλία, την Ιταλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο, τα οποία θα έδιναν αναφορά στις εθνικές κυβερνήσεις τους, καθώς επίσης και στρατεύματα από την Γερμανία, τα οποία θα έδιναν αναφορά στην ΕΑΚ. Η συγκεκριμένη ρύθμιση οφείλεται στον φόβο των Δυτικών για μία πιθανή επιστροφή στον γερμανικό милитарισμό, επομένως προτιμήθηκε η γερμανική κυβέρνηση να μην έχει τον έλεγχο του γερμανικού στρατού. Παρόλα αυτά, σε περίπτωση απόρριψης του έργου, συμφωνήθηκε η γερμανική κυβέρνηση να αποκτήσει τον έλεγχο του στρατού της Γερμανίας (κάτι το οποίο δεν προβλεπόταν από τη συνθήκη). Η ΕΑΚ θα παρείχε συγκεντρωτικές στρατιωτικές προμήθειες στα μέλη της, και θα μοιραζόταν ένα κοινό προϋπολογισμό, στρατό και λειτουργικούς κανόνες.⁷

1.1.4 Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση

Η ΔΕΕ ήταν ένας διεθνής οργανισμός και μια στρατιωτική συμμαχία, επιφορτισμένη με την εφαρμογή της Τροποποιημένης Συνθήκης των Βρυξελλών του 1954, μια τροποποιημένη έκδοση της αρχικής συνθήκης των Βρυξελλών 1948. Η ΔΕΕ ιδρύθηκε από επτά ευρωπαϊκές χώρες που συμάχησαν με τις ΗΠΑ (σύμφωνο της Βαρσοβίας και μέλη του ΝΑΤΟ) κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.⁸ Οι βασικοί στόχοι της ΔΕΕ ορίστηκαν ως εξής:

- Να δημιουργηθεί μια σταθερή βάση για την οικονομική ανάκαμψη της Δυτικής Ευρώπης.
- Να προσφέρει αμοιβαία βοήθεια στα κράτη μέλη για να αντισταθούν σε οποιαδήποτε πολιτική εξωτερικής επιθετικότητας.
- Προώθηση της ενότητας και ενθάρρυνση της θετικής ολοκλήρωσης στην Ευρώπη.

Σε περίπτωση ένοπλης επίθεσης σε κράτος υπογραφής στην Ευρώπη, η ρήτρα αλληλεγγύης και στρατιωτικής βοήθειας (άρθρο 5) στην τροποποιημένη Συνθήκη των Βρυξελλών υποχρεώνει τα άλλα υπογράφοντα κράτη να «παρέχουν στο συμβαλλόμενο μέρος που έχει επιτεθεί όλες τις στρατιωτικές

⁷ «Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα»,

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%91%CE%BC%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1

⁸ «Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση»,

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7

και άλλες βοήθειες και βοήθεια στις δύναμη», «σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».⁹ Όταν οι οικονομικές και κοινωνικές αρμοδιότητες μεταβιβάστηκαν σταδιακά στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, το Συμβούλιο της Ευρώπης και άλλους φορείς, η ΔΕΕ έγινε ένας οργανισμός που ασχολείται αποκλειστικά με θέματα άμυνας, μολονότι η εφαρμογή του Άρθρου 5 είχε εκ των πραγμάτων αφηθεί στο ΝΑΤΟ, στο οποίο όλα τα μέλη της ΔΕΕ ανήκαν.¹⁰

Πιο συγκεκριμένα, μετά την αποτυχία της ΕΑΚ, το γερμανικό ζήτημα συνέχισε να προβληματίζει τα υπόλοιπα κράτη. Σε μια διάσκεψη των Εννέα Δυνάμεων¹¹ που πραγματοποιήθηκε στο Λονδίνο από τις 28 Σεπτεμβρίου έως τις 3 Οκτωβρίου 1954, ελήφθησαν αρκετές αποφάσεις. Μεταξύ αυτών περιλαμβανόταν η κατάργηση του καθεστώτος κατοχής στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και η αποκατάσταση της κυριαρχίας της χώρας, η παρακολούθηση της γερμανικής ανασυγκρότησης με την τροποποίηση της Συνθήκης των Βρυξελλών του 1948, η προσχώρηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Ιταλίας στην τροποποιημένη Συνθήκη των Βρυξελλών και η προσχώρηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας στο ΝΑΤΟ. Η δέσμευση του Ηνωμένου Βασιλείου να κρατήσει στρατεύματα στην ευρωπαϊκή ηπειρωτική χώρα διαβεβαίωσε επίσης τη Γαλλία όσον αφορά τον γερμανικό επαναπροσδιορισμό, αποτρέποντας παράλληλα την αποχώρηση των αμερικανικών δυνάμεων. Στις 23 Οκτωβρίου 1954, στο τέλος της Διάσκεψης του Λονδίνου, υπεγράφη το πρωτόκολλο τροποποίησης και συμπλήρωσης της Συνθήκης των Βρυξελλών. Στις πέντε πρωτότυπες χώρες της Δυτικής Ένωσης¹² προσχώρησαν η Ιταλία και η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Οι συμφωνίες του Παρισιού, οι οποίες θεωρήθηκαν ως εναλλακτική λύση στο αποτυχημένο σχέδιο για έναν ευρωπαϊκό στρατό, καθιέρωσαν τη ΔΕΕ¹³. Σημείωσαν το τέλος του καθεστώτος κατοχής στη Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και ενέκριναν την ένταξη της Δυτικής Γερμανίας και της Ιταλίας στη Συνθήκη των Βρυξελλών.

Παράλληλα με το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών που ήδη υπήρχε, η νέα Συνθήκη δημιούργησε συμβουλευτική κοινοβουλευτική Συνέλευση, Υπηρεσία Ελέγχου των Εξοπλισμών και Μόνιμη Επιτροπή Εξοπλισμού. Για να μην προσβάλλουν την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη, η οποία εξακολουθούσε να είναι εχθρική προς έναν επίσημα εξουσιοδοτημένο γερμανικό ανασχηματισμό, οι Συμφωνίες του Παρισιού απαγόρευαν στη Γερμανία να κατασκευάζει ή να αποκτά όπλα μαζικής καταστροφής (ατομικά, βιολογικά ή χημικά). Αυτή τη φορά, η Γαλλική Εθνοσυνέλευση αποδέχτηκε τον επαναπροσδιορισμό της

⁹ “Modified Brussels Treaty”, https://www.cvce.eu/content/publication/2003/11/26/7d182408-0ff6-432e-b793-0d1065e695/publishable_en.pdf

¹⁰ “Shaping a Common Security Defence Policy”, https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy_en

¹¹ Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Καναδάς, ΗΠΑ

¹² Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο

¹³ Με την τροποποίηση της Συνθήκης των Βρυξελλών το 1954, η Δυτική Ένωση μετονομάζεται σε ΔΕΕ

Δυτικής Γερμανίας. Η Δυτική Γερμανία ήταν πλέον σε θέση να δημιουργήσει το δικό της στρατό, ο οποίος προσχώρησε στο ΝΑΤΟ στις 5 Μαΐου 1955. Παρά την απόρριψη του έργου της ΕΑΚ από την Γαλλία, η ανασυγκρότηση της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας προχώρησε το ίδιο. Οι Σοβιετικοί, οι οποίοι διεξήγαγαν μια δική τους έντονη προπαγανδιστική εκστρατεία σε όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τον γερμανικό επαναπροσδιορισμό, αντέδρασαν άμεσα με τη σύναψη συνθήκης συνεργασίας και αμοιβαίας συνδρομής μεταξύ των οκτώ χωρών του ανατολικού μπλοκ.¹⁴ Υπογράφηκε στις 14 Μαΐου 1955, αυτό έγινε γνωστό ως Σύμφωνο της Βαρσοβίας¹⁵, και από πολλές απόψεις αντικατόπτριζε το Σύμφωνο του Ατλαντικού. Η αποτυχία της ΕΑΚ και η δημιουργία της ΔΕΕ, που συνδέεται στενά με το ΝΑΤΟ, αποκάλυψε την αδυναμία της Δυτικής Ευρώπης να αναπτύξει ένα αμυντικό σύστημα χωρίς τις Ηνωμένες Πολιτείες. Παρόλο που η ΔΕΕ ήταν ο πρώτος ευρωπαϊκός οργανισμός υπευθυνότητας για την άμυνα και την ασφάλεια, η αποτυχία της ΕΑΚ σήμανε το τέλος της ευρωπαϊκής πολιτικής ολοκλήρωσης στον τομέα της άμυνας. Δεν θα ήταν μέχρι το 1955 και στη Διακήρυξη της Μεσσήνης¹⁶ να αρχίσει και πάλι η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα ευρωπαϊκά κράτη εστίασαν και πάλι τις προσπάθειές τους στην οικονομική ολοκλήρωση, με την ίδρυση της ΕΟΚ και της ΕΚΑΕ βάσει των Συνθηκών της Ρώμης της 25ης Μαρτίου 1957.¹⁷

Για περίπου 30 χρόνια, μεταξύ του 1954 και του 1984, η ΔΕΕ δεν έκανε ιδιαίτερες κινήσεις για τη δημιουργία μιας κοινής άμυνας. Έτσι, βρισκόταν σε πλήρη αδράνεια, εφόσον δεν είχε τη δυνατότητα να δράσει λόγω της έλλειψης των κατάλληλων πολιτικο-στρατιωτικών προϋποθέσεων.¹⁸ Όμως, το ξεκίνημα έγινε με τη Διακήρυξη της Ρώμης, τον Οκτώβριο του 1984, κατά την οποία η ΔΕΕ αποφασίζει να επαναδραστηριοποιηθεί με σκοπό να αποκτήσει μια ευρωπαϊκή αμυντική ταυτότητα, σε πλήρη ταύτιση με τη λειτουργία του ΝΑΤΟ. Ακόμα, τον Οκτώβριο του 1987, με την υπουργική σύνοδο της Χάγης, γνωστοποιήθηκαν οι στόχοι και η αντίληψη πολιτικο-στρατιωτικού ενδιαφέροντος της ΔΕΕ, μέσω της υιοθέτησης της Πλατφόρμας της Χάγης.¹⁹

Τον Νοέμβριο του 1988 υπογράφηκε από την Πορτογαλία και την Ισπανία ένα πρωτόκολλο προσχώρησης από τα κράτη μέλη της ΔΕΕ. Η διαδικασία επικύρωσης, που ολοκληρώθηκε τον Μάρτιο του 1990, διευρυνε τη συμμετοχή της ΔΕΕ σε εννέα. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η ΔΕΕ συνέχισε να διευρύνεται. Το 1991, στο Μάαστριχτ, τα μέλη της ΔΕΕ κάλεσαν τα κράτη μέλη της ΕΕ να προσχωρήσουν στη ΔΕΕ ή να αποκτήσουν καθεστώς

¹⁴ Σοβιετική Ένωση, Πολωνία, Ανατολική Γερμανία, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία

¹⁵ “Warsaw Pact”, <https://www.britannica.com/event/Warsaw-Pact>

¹⁶ “The Messina Conference (1 to 3 June 1955)”, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/41ec71a6-2eb5-43c7-97e2-75ca5547217e>

¹⁷ “The establishment of Western European Union (WEU)”, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/6d9db05c-1e8c-487a-a6bc-ff25cf1681e0>

¹⁸ Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σ. 34

¹⁹ Ι. Παρίσης, «Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2000, σ. 19

παρατηρητή. Η Ελλάδα έγινε το δέκατο κράτος μέλος το 1995 βάσει ειδικής συμφωνίας, με την Ιρλανδία και εν συνεχεία την Αυστρία, τη Φινλανδία, τη Σουηδία και τη Δανία να γίνονται παρατηρητές κατά την ένταξή τους στην ΕΕ. Ταυτόχρονα, άλλα ευρωπαϊκά μέλη του NATO (Ισλανδία, Νορβηγία και Τουρκία) κλήθηκαν να γίνουν αναπληρωματικά μέλη της ΔΕΕ, τα οποία δέχθηκαν. Ένα πρόσθετο καθεστώς συνεργάτη δημιουργήθηκε το Μάιο του 1994 στο Kirchberg του Λουξεμβούργου και επέτρεψε στις δέκα νέες δημοκρατίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης που είχαν υπογράψει μια ευρωπαϊκή συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες της ΔΕΕ.²⁰

Το Νοέμβριο του 1989, το υπουργικό συμβούλιο της ΔΕΕ αποφάσισε να δημιουργήσει ένα Ινστιτούτο Μελετών Ασφάλειας της ΔΕΕ στο Παρίσι της Γαλλίας. Οι κύριοι στόχοι του Ινστιτούτου ήταν η προώθηση και η ευαισθητοποίηση σχετικά με την ευρωπαϊκή ταυτότητα ασφάλειας μέσω ακαδημαϊκών ερευνών και σεμιναρίων. Δύο χρόνια αργότερα, το συμβούλιο αποφάσισε να δημιουργήσει ένα δορυφορικό κέντρο της ΔΕΕ στη Μαδρίτη της Ισπανίας. Η αποστολή του κέντρου ήταν να παράσχει ανάλυση των δορυφορικών εικόνων και των στοιχείων εξασφάλισης για τη στήριξη της λήψης αποφάσεων.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990, η ΔΕΕ αποτελούσε το μοναδικό πλαίσιο συνεργασίας ευρωπαϊκών χωρών στον τομέα της ασφάλειας και άμυνας. Σταδιακά, η ΔΕΕ εξελίχθηκε σε αμυντικό βραχίονα της ΕΕ και στη συνέχεια οι δραστηριότητές της απορροφήθηκαν πλήρως από την Ένωση.²¹

Στα τέλη του 2000, στο Υπουργικό Συμβούλιο της ΔΕΕ στη Μασσαλία (Γαλλία), τα κράτη μέλη συμφώνησαν να μεταφέρουν τις ικανότητες και τις λειτουργίες του οργανισμού στην ΕΕ. Μετά τις δύο ξεχωριστές κοινές ενέργειες του Συμβουλίου, το Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις Μελέτες Ασφάλειας και το Δορυφορικό Κέντρο της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης έγινε το Ινστιτούτο Μελετών Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUISS) και το Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EUSC) αντίστοιχα. Με τη σειρά του, η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας (EDA) το 2004 βασίστηκε στα θεμέλια που έθεσε η οργάνωση και η ομάδα εξοπλισμών στο πλαίσιο της ΔΕΕ.

Μετά την έγκριση της Συνθήκης της Λισαβόνας, η οποία περιέχει ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής, όλα τα καθήκοντα της ΔΕΕ ενσωματώθηκαν στην ΕΕ. Κατά συνέπεια, ο οργανισμός έκλεισε στις 30 Ιουνίου 2011.²²

²⁰ Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Ρουμανία

²¹ Ελληνική Δημοκρατία-Υπουργείο Εξωτερικών, «Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ)», <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa.html>

²² “Shaping a Common Security Defence Policy”, <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy- en>

1.1.5 Σχέδια Fouchet

Τα σχέδια Fouchet ήταν δύο σχέδια που προτάθηκαν από τον πρόεδρο Charles de Gaulle της Γαλλίας, το πρώτο τον Ιούλιο του 1961 και το δεύτερο τον Ιανουάριο του 1962, ως μέρος του μεγάλου σχεδίου του De Gaulle για την Ευρώπη εκείνης της εποχής. Γράφτηκε από τον κ. Christian Fouchet, πρεσβευτή της Γαλλίας στη Δανία. Η ιδέα ήταν να δημιουργηθεί μια νέα «Ένωση κρατών», μια διακυβερνητική εναλλακτική λύση στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Ο de Gaulle φοβόταν την απώλεια της γαλλικής εθνικής επιρροής στις ΕΚ, η οποία γινόταν όλο και πιο υπερεθνική, επομένως το σχέδιο ήταν μια προσπάθεια να διατηρηθεί η ισορροπία δυνάμεων υπέρ της Γαλλίας. Η επιτυχία των ΕΚ και η έλλειψη ενθουσιασμού άλλων κρατών για την ιδέα εμπόδισαν την εφαρμογή του σχεδίου Fouchet.²³

Αρχικά, μετά την απόρριψη των τροποποιήσεων του σχετικά με το ΝΑΤΟ το 1959 με 1960 από τους Βρετανούς και τους Αμερικάνους, ο Charles de Gaulle πρότεινε στον Καγκελάριο της Γερμανίας μια πολιτική ένωση της Γαλλίας και της Γερμανίας τον Ιούλιο του 1960. Έτσι, στόχευε σε μια μεταρρύθμιση των ΕΚ σε Ευρώπη των Πολιτειών, κάτι το οποίο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μέσω συζητήσεων για πολιτικά, οικονομικά, πολιτισμικά και αμυντικά ζητήματα. Προτάθηκαν συναντήσεις με υπουργούς και αρχηγούς των κρατών και κυβερνήσεων των έξι ιδρυτικών κρατών των ΕΚ²⁴, καθώς επίσης και μια συμβουλευτική συνέλευση η οποία θα αποτελείται από μέλη των εθνικών κοινοβουλίων. Με λίγα λόγια, ο Γάλλος πρόεδρος πρότεινε μια γαλλογερμανική συνομοσπονδία με κοινή υπηκοότητα, με σκοπό να επηρεάσει και άλλα ευρωπαϊκά κράτη να συμμετάσχουν σε αυτήν την προσπάθεια, έχοντας όμως το καθένα τους διαφορετικές απόψεις σχετικά με την συμμετοχή του Ηνωμένου Βασιλείου σε αυτήν.

Έτσι, στις 10 και 11 Φεβρουαρίου 1961 στο Παρίσι, τα έξι κράτη αποφασίζουν ομόφωνα για μια πολιτική συνεργασία. Δημιουργείται μια «Ομάδα Μελέτης» από αντιπροσώπους των έξι κυβερνήσεων, με σημαντικότερη υποχρέωσή τους να μελετούν τις πιθανές μορφές διπλωματικής και πολιτικής συνεργασίας των έξι. Πρόεδρος αυτής της ομάδας είναι ο Christian Fouchet.

Επομένως, το πρώτο σχέδιο Fouchet (Σχέδιο Fouchet I), παρουσιάζει μια αδιάλυτη ένωση κρατών μέσω διακυβερνητικής συνεργασίας με σεβασμό στην ταυτότητα των κρατών-μελών και των πολιτών τους. Η συνεργασία των καρτών ανάγεται σε θέματα όπως η εξωτερική πολιτική και άμυνα, η επιστήμη, ο πολιτισμός και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το σχέδιο αυτό δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας ενός Συμβουλίου το οποίο θα αποτελούνταν από αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων με τρεις συναντήσεις το χρόνο και την υιοθέτηση αποφάσεων ύστερα από ομοφωνία. Σε πρώτη φάση, τη μεταβατική περίοδο θα κάλυπτε το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών, ενώ επικουρικά του

²³ "Fouchet Plan", https://en.wikipedia.org/wiki/Fouchet_Plan

²⁴ Γαλλία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Δυτική Γερμανία

Συμβουλίου θα εργαζόταν μια Επιτροπή από διπλωμάτες των κρατών-μελών, εκπροσωπώντας τις κυβερνήσεις τους. Δηλώνεται επίσης μια διαφοροποίηση των δυνατοτήτων και των υποχρεώσεων των Κοινοτήτων και εκείνων μιας μελλοντικής Πολιτικής Ένωσης. Επειδή όμως οι εταίροι της Γαλλίας φοβούνται μια πιθανή γαλλική κυριαρχία της εξωτερικής πολιτικής των έξι, αντιτάχθηκαν στο σχέδιο που τους υποβλήθηκε. Επίσης απορρίφθηκε η ενίσχυση του διακυβερνητικού χαρακτήρα των θεσμικών οργάνων, κάτι που θεωρείται ως απειλή για την ανεξαρτησία και υπερεθνικό χαρακτήρα των κοινοτικών οργάνων. Οι Κάτω Χώρες δεν δέχονταν να περιπλέξουν τις διαπραγματεύσεις για τη διεύρυνση της κοινής αγοράς με το Ηνωμένο Βασίλειο από τη μία πλευρά ή να θέσουν σε κίνδυνο τις συνεχιζόμενες συζητήσεις μεταξύ της Ευρώπης και της Αμερικής σχετικά με το μέλλον του NATO.

Σύμφωνα με αυτές τις εξελίξεις, ο Charles de Gaulle εγκατέλειψε τους συμβιβασμούς που είχαν φθάσει οι ευρωπαίοι διαπραγματευτές. Στις 18 Ιανουαρίου 1962, ο Christian Fouchet αναλόγως υπέβαλε μια νέα έκδοση του σχεδίου (Σχέδιο Fouchet II), η οποία αυτή τη φορά πρότεινε να χορηγήσει στην Ένωση τις οικονομικές εξουσίες που είχαν προηγουμένως αποτελέσει το προνόμιο των Κοινοτήτων, με τις τελευταίες να γίνονται υποδεέστερες από το όργανο της διακυβερνητικής συνεργασίας. Αυτή η δεύτερη έκδοση, εξάλλου, δεν έκανε καμία αναφορά στο NATO. Στο σημείο που η κοινή αγορά προχώρησε στο δεύτερο στάδιο της εφαρμογής της, οι εταίροι της Γαλλίας, ιδίως οι χώρες της Benelux, για άλλη μια φορά απέρριψαν το σχέδιο. Κατά συνέπεια, δόθηκαν αντίθετες προτάσεις για μια πιο ομοσπονδιακή προσέγγιση, οι οποίες, με τη σειρά τους, απορρίφθηκαν από τη γαλλική κυβέρνηση. Στις αρχές Απριλίου, αντικαταστάθηκε ο Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Εξωτερικών της Ιταλίας, Emilio Cattani, ο οποίος αντικατέστησε τον Fouchet, ο οποίος είχε διοριστεί Υπάτος Αρμοστής στην Αλγερία, ως πρόεδρος της Ομάδας Μελέτης. Ο Cattani πρότεινε ορισμένες νέες τροπολογίες αλλά δεν μπόρεσε να συμβιβάσει τα συμφέροντα της Γαλλίας με εκείνα των άλλων Ευρωπαίων συνεργατών. Το Βέλγιο και η Ολλανδία θέλησαν πριν προχωρήσουν στην υλοποίηση της Πολιτικής Ένωσης, να δουν το Ηνωμένο Βασίλειο να ολοκληρώσει την ένταξή του στην ΕΟΚ. Κατά συνέπεια, οι Υπουργοί Εξωτερικών οι οποίοι συνήλθαν στο Λουξεμβούργο στις 17 Απριλίου 1962, δεν είχαν άλλη επιλογή από το να παραδεχθούν την αποτυχία τους να καταλήξουν σε συμφωνία. Στις 15 Μαΐου, ο στρατηγός de Gaulle σφράγισε την αποτυχία στις προσπάθειες πολιτικής ολοκλήρωσης. Έτσι, μέσω μια συνέντευξης τύπου, καταδίκασε τις ευρωπαϊκές φεντεραλιστικές πολιτικές και κατηγόρησε δημόσια τη Βρετανία και την Αμερική για τα σχέδιά τους. Η αποτυχία των σχεδίων Fouchet προκαλεί μια σειρά κρίσεων, οι οποίες χαρακτηρίζονται από διαφωνία για την ίδια τη φύση της ευρωπαϊκής διαδικασίας ενοποίησης, τις εξουσίες των κοινοτικών οργάνων, την ευρωπαϊκή ανεξαρτησία και την αλληλεγγύη με τις ΗΠΑ. Οι αρχηγοί κρατών και

κυβερνήσεων δεν συναντήθηκαν ξανά για επτά χρόνια. Η αποτυχία αυτή, ωστόσο, οδήγησε σε ενίσχυση των γαλλο-γερμανικών σχέσεων.²⁵

1.1.6 Ευρωπαϊκή Πολιτική Συνεργασία / Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη

Η έννοια της ΕΠΣ συζητήθηκε από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, αλλά δεν εφαρμόστηκε λόγω των διαφορών στις απόψεις που υπήρχαν μεταξύ του στρατηγού de Gaulle και των εταίρων του. Μετά την αποχώρηση του κ. Gaulle από το πολιτικό του γραφείο, τα οικονομικά και πολιτικά γεγονότα που συνέβησαν εκτός του ευρωπαϊκού χώρου, οδήγησαν τα κράτη μέλη στο να συνεργαστούν στενότερα όσον αφορά την εξωτερική πολιτική τους και να εντάξουν τα θέματα αυτά στην ΕΠΣ. Πάρα ταύτα, τα θέματα στρατιωτικού ενδιαφέροντος δεν κατάφεραν να ενταχθούν στην ΕΠΣ, καθώς τα κράτη μέλη θεωρούσαν πως πρόκειται για ζητήματα που αφορούσαν αποκλειστικά το ΝΑΤΟ.

Έτσι, στη Σύνοδο Κορυφής της Χάγης την 1^η και 2^α Δεκεμβρίου 1969, τα κράτη μέλη, μέσω μιας Επιτροπής Εμπειρογνομόνων που όρισαν με επικεφαλής τον Βέλγο διπλωμάτη Etienne Davignon, αποφάσισαν να εκφράζουν μια κοινή φωνή σε διεθνή θέματα, μέσα από την οποία θα ρυθμίζουν και την κοινή εξωτερική τους πολιτική.

Στις 27 Οκτωβρίου 1970, οι Υπουργοί Εξωτερικών που συναντήθηκαν στο Λουξεμβούργο υιοθέτησαν την έκθεση Davignon, η οποία έθεσε τις βάσεις για πολιτική συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής. Αυτή θεωρείται ως η ιδρυτική πράξη της ΕΠΣ και η οποία πρότεινε τακτικές συναντήσεις των υπουργών Εξωτερικών δύο φορές το χρόνο αλλά και έκτακτες συνόδους κορυφής, μεταξύ των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Σε αυτές τις συνόδους θα αντάλλαζαν απόψεις και πληροφορίες αλλά και θα διαμόρφωναν από κοινού θέσεις και δράσεις για μεγάλα διεθνή προβλήματα. Μετά τη διεύρυνση της ΕΟΚ το 1973, με το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τη Δανία επανεξετάστηκε και επιβεβαιώθηκε και από τα εννέα πλέον κράτη στην Κοπεγχάγη της Δανίας.²⁶

Ένα επιπρόσθετο βήμα προς την κατεύθυνση της ΕΠΣ έγινε στο Παρίσι την 9^η και 10^η Δεκεμβρίου 1974, όταν οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων δεσμεύτηκαν να ενισχύσουν τη συνεργασία τους και να συντονίσουν τη διπλωματική τους δράση σε όλους τους τομείς των διεθνών υποθέσεων που έθεταν σε κίνδυνο τα συμφέροντα της ΕΟΚ. Στις 30 Νοεμβρίου 1976, οι Εννέα εξέτασαν την έκθεση Tindemans για την ΕΕ και τόνισαν ότι η ΕΠΣ θα πρέπει να προάγει τη σύγκλιση κατά την άσκηση της εθνικής κυριαρχίας.

²⁵ “The Fouchet Plans”, https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/c7c2b3f9-cf51-4a8e-874a-d6c3eda5125a/publishable_en.pdf

²⁶ Μ. Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017, σ. 46-47

Μια άλλη έκθεση για την ΕΠΣ εγκρίθηκε στις 13 Οκτωβρίου 1981 σε συνεδρίαση των Υπουργών Εξωτερικών της ΕΟΚ στο Λονδίνο. Η έκθεση του Λονδίνου ήρθε ύστερα από μια επείγουσα έκκληση που έγινε τον Νοέμβριο του 1980 από τον Λόρδο Carrington, βρετανό υπουργό Εξωτερικών και μελλοντικό Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ). Επαναβεβαίωσε τη βούληση των Δέκα²⁷ να υιοθετήσουν μια συνεπή και συντονισμένη προσέγγιση στα διεθνή θέματα και θέματα ασφάλειας. Η έκθεση περιλάμβανε την υποχρέωση διαβούλευσης προτού τεθούν σε εφαρμογή εθνικές πρωτοβουλίες για θέματα εξωτερικής πολιτικής που αφορούν όλα τα κράτη μέλη.

Μετά από αυτό, η ευρωπαϊκή πολιτική συνεργασία αποτέλεσε το επίκεντρο των πρωτοβουλιών για την ίδρυση της ΕΕ. Ο Γερμανός υπουργός Εξωτερικών Hans-Dietrich Genscher ζήτησε την ενίσχυση της ΕΠΣ σε ομιλία που έδωσε στη Στουτγάρδη στις 6 Ιανουαρίου 1981. Το παράδειγμα του ακολούθησε ο Ιταλός ομόλογός του, κ. Emilio Colombo, ο οποίος μίλησε στις 20 Ιανουαρίου. Αυτές οι συντονισμένες ομιλίες οδήγησαν σε ένα σχέδιο κειμένου για μια ευρωπαϊκή πράξη που δημοσιεύθηκε στις 6 Νοεμβρίου 1981. Υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Λονδίνο στις 26 και 27 Νοεμβρίου 1981 και προέβλεπε τον καλύτερο συντονισμό των κοινοτικών και ευρωπαϊκών κρατών μελών της ΕΟΚ δραστηριότητες. Το σχέδιο ευρωπαϊκής πράξης επιβεβαίωσε τον ηγετικό ρόλο του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών στην ΕΠΣ και πρότεινε τη σύσταση γραμματείας ΕΠΣ. Το σχέδιο ευρωπαϊκής πράξης δεν ήταν ούτε συνθήκη ούτε δεσμευτικό νομικό έγγραφο, αλλά μάλλον πολιτική δήλωση που δεν απαιτούσε κοινοβουλευτική επικύρωση.

Η πρωτοβουλία Genscher-Colombo, η οποία επιδιώκει να αναζωογονήσει τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και να ενισχύσει τις διαδικασίες ΕΠΣ, άνοιξε το δρόμο για την Υπεύθυνη Διακήρυξη για την ΕΕ που έκαναν οι Δέκα στη Στουτγάρδη στις 19 Ιουνίου 1983. Αν και δεν προχώρησε τόσο οι αρχικές προτάσεις που υποβλήθηκαν από τον κ. Genscher και τον κ. Colombo, η Διακήρυξη της Στουτγκάρδης²⁸ αναγνώρισε ωστόσο τον πρωταρχικό πολιτικό ρόλο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και έδωσαν άμεση απάντηση στην Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο στην ΕΠΣ και στη μελλοντική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τόνισε ότι είναι ανάγκη τα κράτη μέλη να βελτιώσουν το συντονισμό των πρεσβειών τους σε τρίτες χώρες και να υιοθετήσουν κοινές θέσεις σε διεθνείς διασκέψεις και σε διεθνείς οργανισμούς. Η δήλωση της Στουτγάρδης αμφισβητήθηκε από ορισμένα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης της Δανίας και της Ελλάδας, αλλά ο τρόπος εφαρμογής της θα παρέμενε αρκετά ασαφής.²⁹

²⁷ Η Ελλάδα αποτέλεσε το 10^ο μέλος των ΕΚ το 1981

²⁸ Υπεύθυνη δήλωση για την ΕΕ, «Διακήρυξη της Στουτγκάρδης», http://aei.pitt.edu/1788/1/stuttgart_declaration_1983.pdf

²⁹ “European Political Cooperation (EPC)”, <https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/fed975ca-665b-4c89-ac04-0ac7e8919c51>

Έτσι, η ΕΠΣ αντιμετώπιζε τα διεθνή προβλήματα με δύο τρόπους. Ο πρώτος ήταν μέσω μιας εσωτερικής συνεργασίας των κρατών-μελών με ανταλλαγή απόψεων, πληροφοριών, διαβουλεύσεων η οποία θα ήταν επιτυχής ύστερα από εσωτερική συναίνεση των κρατών. Ο δεύτερος ήταν μια εξωτερική συνεργασία μέσω κοινών στάσεων και συντονισμένων θέσεων στα διεθνή δρώμενα. Επειδή όμως δεν υπήρχε διαθέσιμη μια διπλωματική υποδομή, η λειτουργία της ΕΠΣ στηριζόταν κυρίως στους ήδη υπάρχοντες παραδοσιακούς διπλωματικούς μηχανισμούς των κρατών μελών. Με λίγα λόγια, οι κυριότερες πολιτικές της ΕΠΣ ήταν η πολιτική δηλώσεων η οποία ήταν άφθονη, η διπλωματία των διασκέψεων η οποία ήταν επιτυχής και τέλος η διαχείριση κρίσεων η οποία ήταν υποτυπώδης.³⁰

Η ΕΕΠ του Φεβρουαρίου 1986 θεσμοθέτησε την ΕΠΣ που είχε διεξαχθεί από το 1976, κωδικοποίησε τις προηγούμενες πρακτικές ΕΠΣ και ίδρυσε μια μικρή μόνιμη γραμματεία στις Βρυξέλλες για να βοηθήσει την Προεδρία της Κοινότητας. Ορίζει τον στόχο μιας ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, επεκτείνοντάς την έτσι ώστε να περιλαμβάνει τις πολιτικές και οικονομικές πτυχές της ασφάλειας, αλλά αποκλείοντας τον τομέα της άμυνας. Η ανεξαρτησία της Ευρώπης και η προάσπιση των δημοκρατικών αρχών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αναφέρθηκαν ρητά ως στόχοι της ευρωπαϊκής πολιτικής συνεργασίας. Η ΕΕΠ ορίζει ότι οι Δώδεκα³¹ πρέπει να διαβουλεύονται μεταξύ τους για να υιοθετήσουν κοινές πολιτικές θέσεις όσο αυτό είναι δυνατό. Άλλωστε και το ίδιο το άρθρο 30³² της ΕΕΠ τονίζει την υποχρέωση των κρατών-μελών όχι μόνο για τον συντονισμό των οικονομικών και πολιτικών πτυχών της ασφάλειας αλλά και για τη διατήρηση των βιομηχανικών και τεχνολογικών συνθηκών που συνιστούν την ασφάλεια των κρατών-μελών. Για να μπορέσει κάτι τέτοιο να επιτευχθεί, θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

³⁰ Γ. Παλαστάμκος-Β. Γκίκας-Π. Λιακούρας, «Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σ. 201

³¹ Η Ισπανία αποτέλεσε το 11^ο και η Πορτογαλία το 12^ο μέλος των ΕΚ το 1986

³² Επίσημη Εφημερίδα των ΕΚ, «Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη», 29 Ιουνίου 1987, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1987:169:FULL&from=EL>

1.2 Νεότερη περίοδος

1.2.1 Συνθήκη για την ΕΕ (Συνθήκη του Μάαστριχτ / ΚΕΠΠΑ)

Με την υπογραφή της Συνθήκης για την ΕΕ, ή αλλιώς Συνθήκη του Μάαστριχτ, τον Φεβρουάριο του 1992 (το 1993 τέθηκε σε ισχύ), δημιουργήθηκε το τριπυλωνικό σύστημα³³ πάνω στο οποίο στηρίχθηκε η ΕΕ³⁴. Ο πρώτος πυλώνας, που ήταν η ΕΚ, είχε έντονα τα υπερεθνικά στοιχεία, ενώ ο δεύτερος, που ήταν η ΚΕΠΠΑ και ο τρίτος που ήταν η ΑΔΣΠΥ, είχαν έντονα τα διακυβερνητικά στοιχεία. Επομένως, «η Ευρωπαϊκή Ένωση οριζόταν ως η κοινή στέγη της υπερεθνικής συνεργασίας που λάμβανε χώρα στα πλαίσια των Κοινοτήτων και είχε κατά βάση οικονομικό προσανατολισμό (πρώτος πυλώνας) και της διακυβερνητικής συνεργασίας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας (δεύτερος πυλώνας), όπως επίσης σε θέματα εσωτερικών υποθέσεων (τρίτος πυλώνας)». ³⁵ Έτσι, ο δεύτερος πυλώνας της ΕΕ ήταν ο πυλώνας της ΚΕΠΠΑ και αποτέλεσε ένα δειλό βήμα κατοχύρωσης της ταυτότητας της ΕΕ στη διεθνή σκηνή, αντικαθιστώντας έτσι την ΕΠΣ/ΕΕΠ.

Κάποιοι από τους λόγους θεσμοθέτησης της ΚΕΠΠΑ ήταν η βαλκανική κρίση του 1990, η πτώση του τοίχους του Βερολίνου, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και η αδυναμία δράσης της ΕΕ σε ζητήματα κρίσιμης σημασίας για την ευρύτερη περιοχή της Ένωσης.

Σε ένα τέτοιο βαρύγδουπο γεγονός για την εξελικτική πορεία της ΕΕ, τα κράτη μέλη είχαν χωριστεί σε δύο στρατόπεδα. Το πρώτο ήταν αυτό μιας διακυβερνητικής Ευρώπης η οποία δεν θα μετέφερε εξουσία στην ΕΕ με κυριότερους υποστηρικτές της ιδέας αυτής το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία. Το δεύτερο στρατόπεδο ήταν εκείνο μιας κοινοτικοποιημένης Ευρώπης που θα είχε μια κοινή εξωτερική πολιτική, αποτελούμενο από τη Γερμανία και τις Βενελυξ. Πέρα όμως από τα δύο στρατόπεδα, οι χώρες χωρίζονταν και σε μικρότερες ομαδοποιήσεις, συγκεκριμένα τρεις. Η πρώτη ήταν η ομάδα των φιλοατλαντικών χωρών, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες τάσσονταν κατά της αποδυνάμωσης του ρόλου του ΝΑΤΟ στην ευρωπαϊκή άμυνα. Η δεύτερη ήταν η ομάδα των ευρωπαϊστών, όπως η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία και η Ελλάδα, οι οποίες υποστήριζαν την προοπτική ανάπτυξης των ευρωπαϊκών δυνατοτήτων. Και τέλος, η ομάδα των ουδέτερων χωρών, όπως η Αυστρία, η Φινλανδία, η Σουηδία, η Ιρλανδία και η Μάλτα.³⁶

³³ Ο πρώτος πυλώνας ήταν οι ΕΚ, ο δεύτερος η ΚΕΠΠΑ και ο τρίτος η ΑΔΣΠΥ, «Τρεις Πυλώνες της ΕΕ», https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%81%CE%B5%CE%B9%CF%82_%CE%A0%CF%85%CE%BB%CF%8E%CE%BD%CE%B5%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE%CF%82_%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82

³⁴ Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ την 1^η Νοεμβρίου 1993, η ΕΕ αντικατέστησε τις τότε ΕΚ (ΕΚΑΧ, ΕΟΚ και ΕΚΑΕ)

³⁵ Δ. Παπαγιάννης, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η έκδοση, Αθήνα, 2016, σ. 29

³⁶ Μ. Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017, σ. 51-52

Έτσι, οι εκπρόσωποι των κρατών της ΔΕΕ αναφέρθηκαν πρώτη φορά στην αυτόνομη ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Άρα γίνεται κατανοητό πως είναι απαραίτητη η ανάπτυξη μιας ευρωπαϊκής ταυτότητας αναφορικά με την ασφάλεια και την άμυνα, με ανάληψη μεγαλύτερων ευθυνών από την Ευρώπη για τα αμυντικά θέματα. Η ταυτότητα αυτή θα αναπτυχθεί βαθμιαία μέσω διαδοχικών σταδίων. Κρίθηκε όμως απαραίτητη η δημιουργία ενός αποτελεσματικού οργανισμού που θα προωθούσε την συλλογική ασφάλεια και άμυνα, κάτι το οποίο θα πραγματοποιούνταν μέσω δύο σταδίων. Το πρώτο ήταν η προβολή δύναμης, κατά την οποία τα κράτη μέλη ρύθμιζαν τον τρόπο συμμετοχής των δυνάμεών τους στις επιχειρήσεις χειρισμού της ΔΕΕ. Και το δεύτερο ήταν ο πολιτικός έλεγχος και η στρατιωτική διοίκηση, όπου μέσω ενός κέντρου που δημιούργησε το Συμβούλιο, αυτό ήταν υπεύθυνο για την παροχή συμβουλών και έγκαιρων ενημερώσεων για τον σωστό έλεγχο και διοίκηση μιας επιχείρησης της ΔΕΕ.³⁷

Πιο συγκεκριμένα, στον τίτλο I, αρθ. Β ΣΕΕ, η ΕΕ έθετε μεταξύ άλλων ως στόχο «να επιβεβαιώσει την ταυτότητά της στη διεθνή σκηνή, ιδίως με την εφαρμογή μιας κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της εν καιρώ διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία μπορεί, σε δεδομένη στιγμή, να οδηγήσει σε κοινή άμυνα».³⁸ Βέβαια κάτι τέτοιο δημιουργούσε κενό, καθώς ήταν πρακτικά αδύνατο για την ΕΕ να πράξει έτσι, εφόσον δεν της δινόταν ρητά από τη συνθήκη η νομική προσωπικότητα που θα απαιτούταν για να μπορέσει κάτι τέτοιο να γίνει πραγματικότητα.

Ακόμα, στον τίτλο V της ΣΕΕ υπάρχουν διατάξεις οι οποίες σχετίζονται με την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας της ΕΕ. Αρχικά, στο άρθρο 1 παράγραφος 1 της ΣΕΕ, όπου «Η Ένωση και τα κράτη μέλη της καθορίζουν και εφαρμόζουν μια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας, η οποία διέπεται από τις διατάξεις του παρόντος τίτλου και καλύπτει όλους τους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας.» παρατηρείται ένα βήμα εξέλιξης ως προς την υπαγωγή όλων των τομέων εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας στην ΚΕΠΠΑ. Πάρα ταύτα, υπήρξαν δύο περιορισμοί που θα δυσκόλευαν το έργο της ρύθμισης. Σε πρώτη φάση, με την αρχή της επικουρικότητας, δινόταν το δικαίωμα στις εθνικές κυβερνήσεις να επικαλούνται λόγους «στενού εθνικού ενδιαφέροντος», με αποτέλεσμα να εμποδίζουν την ένταξη θεμάτων στην ΚΕΠΠΑ. Σε δεύτερη φάση, στο εδάφιο 2, παράγραφος 3 του άρθρου I. 1 της ΣΕΕ, τα κράτη-μέλη αναπτύσσουν κοινές δράσεις στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ στους τομείς που έχουν σημαντικά κοινά συμφέροντα, περιορίζοντας ακόμη περισσότερο το πεδίο της ΚΕΠΠΑ.³⁹

³⁷ I. Παρίσης, «Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2000, σ. 21

³⁸ Επίσημη Εφημερίδα των ΕΚ, «Συνθήκη για την ΕΕ», 29 Ιουλίου 1992, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=EL>

³⁹ Το ίδιο

Ακόμα, βήματα εξέλιξης παρουσιάζονται και στην παράγραφο 6 του άρθρου Ι. 4 της ΣΕΕ, σύμφωνα με το οποίο μέσω διακυβερνητικής διάσκεψης, δίνεται η δυνατότητα αναθεώρησης των διατάξεων που αναφέρονται στην άμυνα, αλλά και στο άρθρο Ι. 10 όπου αν θεωρηθεί απαραίτητο, υπάρχει πιθανότητα επανεξέτασης των ρυθμίσεων που αφορούν στην ΚΕΠΠΑ από την διακυβερνητική διάσκεψη.

Όσον αφορά τους σκοπούς της ΚΕΠΠΑ, αυτοί περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο Ι. 1 της ΣΕΕ, όπως είναι «η διαφύλαξη των κοινών αξιών, των θεμελιωδών συμφερόντων και της ανεξαρτησίας της Ένωσης, η ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης και των κρατών-μελών της υπό όλες τις μορφές της, η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και της Τελικής Πράξης του Ελσίνκι, καθώς και τους στόχους του Χάρτη των Παρισίων, η ανάπτυξη και την εδραίωση της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, καθώς και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών.»⁴⁰

Η εφαρμογή της ΚΕΠΠΑ ανατέθηκε και στην ΕΕ αλλά και στα κράτη-μέλη, με την καθιερωμένη συστηματική συνεργασία μεταξύ των κρατών-μελών και τη σταδιακή εφαρμογή «κοινών δράσεων» στους τομείς όπου τα κράτη-μέλη έχουν σημαντικά κοινά συμφέροντα. Τα κράτη-μέλη πρέπει να στηρίζουν έντονα και χωρίς αμφιβολίες την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας της Ένωσης και να απέχουν από κάθε δράση αντίθετη προς τα συμφέροντα της Ένωσης, ενώ από την άλλη πλευρά το Συμβούλιο μεριμνά για την τήρηση των αρχών αυτών, χωρίς ωστόσο να προβλέπεται κάποια διαδικασία με την οποία το Συμβούλιο να μπορεί να επιβάλλει την τήρηση των αρχών αυτών στα κράτη-μέλη. Σε ό,τι αφορά την «συστηματική συνεργασία», πρόκειται για μια διαδικασία αλληλοενημέρωσης και συνεννόησης των κρατών-μελών στο πλαίσιο του Συμβουλίου για όλα τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας, έτσι ώστε να προκύψει το ενδεχόμενο της υιοθέτησης «κοινής θέσης» από το Συμβούλιο, εφόσον κριθεί απαραίτητο, και οι ενδεχόμενες κοινές δράσεις των κρατών-μελών να είναι συνδυασμένες, οπότε πρόκειται για μια αναδιατύπωση του άρθρου 30 της ΕΕΠ. Σχετικά με τις «κοινές δράσεις», αυτές αφορούν τομείς όπου οι χώρες της ΕΕ έχουν «σημαντικά κοινά συμφέροντα», με τις παρακάτω προϋποθέσεις: αν πρόκειται για τομέα θεμελιακής σημασίας για το σύνολο της ΕΕ αναφορικά με την γεωγραφική γειτνίαση, για ομόφωνη αναγνώριση του γεγονότος αυτού από τα κράτη-μέλη και για υπαρκτό κίνδυνο για τα συμφέροντα της ευρωπαϊκής ασφάλειας. Τα κριτήρια αυτά παρουσιάζουν ξεκάθαρα την συσχέτιση της ανάπτυξης των κοινών δράσεων με περιοχές που συνορεύουν με τον ευρωπαϊκό χώρο, όπως για παράδειγμα η κεντρική και ανατολική Ευρώπη, η ΕΣΣΔ, η βαλκανική χερσόνησος, οι χώρες της Μεσογείου αλλά και η Μέση Ανατολή.

Στον τομέα ασφάλειας και άμυνας της ΚΕΠΠΑ αφορούν οι ρυθμίσεις που ενσωματώθηκαν τελικά στην ΣΕΕ μέσω του άρθρου Ι.4 της ΣΕΕ, μετά από την

⁴⁰ Το ίδιο

επιμονή της Γαλλίας και της Γερμανίας που προβληματίζονταν για τα τεκταινόμενα στη Γιουγκοσλαβία, στον Περσικό Κόλπο και στην ΕΣΣΔ. Οι ρυθμίσεις αυτές απετέλεσαν προϊόν συμβιβασμού, κυρίως προς τις θέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου, παρόλα αυτά όμως υπογραμμίστηκε η ισχύς του γαλλογερμανικού άξονα στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών εξελίξεων, με σημαντικότερους τομείς τη συνολική πολιτική ασφάλεια, την κοινή αμυντική πολιτική και την κοινή άμυνα.

Έτσι, για να είναι δυνατή η αναφορά της κοινής άμυνας και ασφάλειας στη ΣΕΕ, ήταν απαραίτητη ο συμβιβασμός των ευρωπαϊστών και των φιλοατλαντικών και η συμμόρφωση των διατάξεων της ΣΕΕ με την συνολικότερη ιδεολογία του ΝΑΤΟ, έτσι ώστε να μην υπάρχουν συγκρούσεις και υποτίμηση της σημασίας του ΝΑΤΟ για την ευρωπαϊκή ασφάλεια. Ένας επιπρόσθετος συμβιβασμός αποτυπώθηκε στο τελικό κείμενο της ΣΕΕ (παράγραφος 2, άρθρο Ι. 4)⁴¹ ότι η κοινή αμυντική πολιτική είναι απώτερος σκοπός της ΕΕ και η κοινή άμυνα απώτατος, ενδεχόμενος και ευκαίσιος. Ο συμβιβασμός αυτός επήλθε ύστερα από διαφορετικές απόψεις δύο στρατοπέδων: της μεν Ιταλίας, Ολλανδίας και Ηνωμένου Βασιλείου που υποστήριζαν την πρωταρχία του ΝΑΤΟ σε αμυντικά θέματα της Ευρώπης με την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας σε στενή συνεργασία με τη ΔΕΕ και από της δε Γαλλίας, Γερμανίας και Ισπανίας με την αυτονόμηση της ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας, με αποκλειστική ή μερική εφαρμογή της από τη ΔΕΕ, ύστερα από τη δημιουργία γαλλογερμανικών στρατευμάτων. Σε ό,τι αφορά τη ΔΕΕ, αυτή κρίθηκε ως «αναπόσπαστο μέρος της ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης» και κλήθηκε «να εκπονεί και να εφαρμόζει τις αποφάσεις και τις δράσεις της Ένωσης, που έχουν επιπτώσεις στον τομέα της άμυνας, σε συνεργασία και σε συμφωνία με το Συμβούλιο», ουσιαστικά σαν αμυντική συνιστώσα της Ένωσης και ταυτόχρονα ως μέσον ενίσχυσης του ευρωπαϊκού σκέλους του ΝΑΤΟ.

Στην κατεύθυνση της διαμόρφωσης μια κοινής άμυνας, Γαλλία και Γερμανία προχώρησαν στη σύσταση «κοινής αμυντικής δύναμης» το 1992, η οποία ονομάστηκε «Ευρωδύναμη (Eurocorps)»⁴² και αρχικά θα επανδρωνόταν από μια δύναμη 35.000 ανδρών υπό κοινή διοίκηση στο πλαίσιο της ΔΕΕ. Το γαλλογερμανικό σχέδιο συνάντησε την αντίδραση τόσο των ΗΠΑ, όσο και του Ηνωμένου Βασιλείου, αφού θεωρήθηκε πως υπονομεύει το ΝΑΤΟ.

Σχετικά με τις αρμοδιότητες στον τομέα της ΚΕΠΠΑ θα πρέπει να αναφερθεί πως τα όργανα της ΕΕ έχουν διαφορετικούς ρόλους στον σχηματισμό της πολιτικής της ΚΕΠΠΑ. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 1 του άρθρου Ι. 8 της ΣΕΕ, αναφέρεται πως το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει δεσπόζουσα θέση στη διαμόρφωση της ΚΕΠΠΑ, καθώς καθορίζει τις αρχές και τους γενικούς προσανατολισμούς, ενώ στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, τονίζεται πως το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών των κρατών-μελών έχει την αρμοδιότητα

⁴¹ Το ίδιο

⁴² “Eurocorps”, <https://www.eurocorps.org/about-us/history/>

λήψης των αποφάσεων στους τομείς εξωτερικών και ασφάλειας της ΚΕΠΠΑ πάντα σε συνδυασμό με τους προσανατολισμούς του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Ακόμα, στην παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου, παρουσιάζεται πως αν και η προετοιμασία των εργασιών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ ανατέθηκε στην ΕΜΑ, η ΣΕΕ θεσμοθέτησε το ρόλο της Πολιτικής Επιτροπής που αποτελούταν από τους Διευθυντές των πολιτικών υποθέσεων των κρατών-μελών και είχε ως αποστολή να παρακολουθεί τη διεθνή κατάσταση στους τομείς που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα της ΚΕΠΠΑ και να συμβάλλει με τις γνώμες της προς το Συμβούλιο στον καθορισμό των αναγκαίων πολιτικών. Εξαιρετικά ενισχυμένος εμφανίζεται ο ρόλος της προεδρίας του Συμβουλίου στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, αφού εκπροσωπεί την Ένωση σε θέματα που υπάγονται στο πεδίο της ΚΕΠΠΑ και φέρει την ευθύνη της εφαρμογής των κοινών δράσεων με την επικουρία και την σύμπραξη της Επιτροπής. Παραπέρα, η ΣΕΕ ανέθετε στα κράτη-μέλη της, που ήταν μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, να υπερασπίζονται τις θέσεις και τα συμφέροντα της Ένωσης κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, ενώ οι διπλωματικές και προξενικές αποστολές των κρατών-μελών της Ένωσης και οι αντιπροσωπείες της Επιτροπής σε τρίτες χώρες επιφορτίστηκαν με την υποχρέωση να προβαίνουν σε μεταξύ τους συνεννοήσεις και να εντείνουν την εν γένει συνεργασία τους με σκοπό την καλύτερη εξυπηρέτηση των διεθνών συμφερόντων της Ένωσης. Ο ρόλος της Επιτροπής εμφανίζεται εντελώς αδύναμος στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, δείχνοντας έτσι το διακυβερνητικό στοιχείο του δεύτερου πυλώνα, ενώ ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αν και ενισχυμένος σε σχέση με εκείνον που είχε στην ΕΠΣ, παρέμεινε ακόμα δευτερεύων. Τέλος, αναφορικά με τη λήψη αποφάσεων, ενώ σε εξαιρετικές περιπτώσεις μέγιστης σημασίας προβλεπόταν η πλειοψηφία, τελικά κατέληγαν σε συναίνεση και ομοφωνία.

Συμπερασματικά, παρόλο που σημειώθηκε μεγάλη πρόοδος σχετικά με τη θεσμοθέτηση της ΚΕΠΠΑ στη ΣΕΕ, φάνηκε ξεκάθαρα η απροθυμία των κρατών-μελών να εκχωρίσουν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα στην ΕΕ στον τομέα αυτόν, ο οποίος μέχρι και τότε θεωρούταν ευαίσθητος τομέας στη συνεργασία των ευρωπαϊκών λαών, δεν φαινόταν όμως το ίδιο και ο τομέας της οικονομίας και της ελεύθερης αγοράς. Ακόμα, φάνηκε η αδυναμία της Ευρώπης να παίζει καθοριστικό ρόλο στις κρίσεις της Γιουγκοσλαβίας, της Ρωσίας και της Μέσης Ανατολής. Έτσι, αδιαμφισβήτητη φάνταζε η πρωταρχία του ΝΑΤΟ στα αμυντικά και στρατιωτικά ζητήματα του ευρωατλαντικού χώρου, καθώς ήταν αδιανόητη μια ενιαία αμυντική και στρατιωτική ευρωπαϊκή θέση και μια κοινή ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλεια.

1.2.2 Διακήρυξη του Petersberg

Κατά την Υπουργική Σύνοδο της ΔΕΕ που έλαβε χώρα στη Βόννη, στις 19 Ιουλίου 1992, πάρθηκαν σημαντικές αποφάσεις για το μέλλον του Οργανισμού,

οι οποίες έδωσαν στη ΔΕΕ νέες αποστολές ως συνεισφορά στην ευρωπαϊκή ασφάλεια.⁴³

Στο πλαίσιο αυτό, κλήθηκαν τα κράτη που της ΕΕ που ήταν και μέλη του ΝΑΤΟ να προσχωρήσουν στη ΔΕΕ ως πλήρη μέλη⁴⁴ ή να καταστούν παρατηρητές⁴⁵, ενώ τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά κράτη μέλη του ΝΑΤΟ να καταστούν συνδεδεμένα μέλη⁴⁶ μέχρι και τις 31 Δεκεμβρίου 1992.

Επιπλέον, η Διακήρυξη του Petersberg⁴⁷ καθόρισε τις αποστολές που θα μπορούσαν να δοθούν στις στρατιωτικές δυνάμεις της ΔΕΕ. Για να μπορέσει να ενισχυθεί η επιχειρησιακή ικανότητα της ΔΕΕ, διατέθηκαν σε αυτή μονάδες που θα ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν και στις αποκαλούμενες «αποστολές Petersberg».⁴⁸ Στην πράξη ωστόσο, η ΔΕΕ μόνο μερικώς και εμμέσως συμμετείχε σε αυτές τις αποστολές, παρά το γεγονός ότι αυτές ήταν περισσότερο συνηθισμένες κατά την μεταψυχρο-πολεμική περίοδο.⁴⁹

«Σύμφωνα με την εν λόγω δήλωση, οι χώρες μέλη της ΔΕΕ αποφασίζουν να θέτουν στη διάθεση της ΔΕΕ αλλά και του ΝΑΤΟ και της ΕΕ στρατιωτικές μονάδες από όλο το φάσμα των συμβατικών τους δυνάμεων.

Οι αποστολές έκτοτε αφορούσαν:

- ανθρωπιστικές αποστολές ή αποστολές για την απομάκρυνση υπηκόων των κρατών μελών
- αποστολές πρόληψης συγκρούσεων και ειρηνευτικές αποστολές
- αποστολές μάχιμων μονάδων για τη διαχείριση κρίσεων, όπως επιχειρήσεις για την αποκατάσταση της ειρήνης
- κοινές δράσεις αφοπλισμού
- αποστολές για την παροχή συμβουλών και συνδρομής σε στρατιωτικά θέματα
- επιχειρήσεις σταθεροποίησης στο τέλος μίας σύγκρουσης.»⁵⁰

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το σκηνικό στην Ευρώπη είχε τροποποιηθεί αρκετά. Η Γερμανία επανενώθηκε, η Τσεχοσλοβακία διασπάστηκε στα δύο ομόνυμα κράτη που την συναποτελούσαν, καθώς επίσης η ΕΣΣΔ και η Γιουγκοσλαβία διαλύθηκαν δημιουργώντας είκοσι καινούργια κράτη. Η αναταραχή στη Γιουγκοσλαβία υπέδειξε ότι οι Ευρωπαίοι δεν

⁴³ Ι. Παρίσης, «Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2000, σ. 22

⁴⁴ Μαζί με τα αρχικά μέλη της ΔΕΕ, πλήρες μέλος αποτέλεσε και η Ελλάδα

⁴⁵ Δανία και Ιρλανδία. Αργότερα, άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ που προστέθηκαν στους παρατηρητές ήταν η Αυστρία, η Σουηδία και η Φινλανδία

⁴⁶ Ισλανδία, Νορβηγία και Τουρκία. Στους συνδεδεμένους εταίρους προστέθηκαν η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία

⁴⁷ Western European Union, Council of ministers, Bonn 19 June 1992, “Petersberg Declaration” <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>

⁴⁸ Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σ. 36

⁴⁹ Ι. Παρίσης, «Εσωτερική Πολιτική και Ασφάλεια στο Σύνταγμα της Ευρώπης», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2005, σ. 20

⁵⁰ «Αποστολές του Petersberg», https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/petersberg_tasks.html

βρίσκονταν σε θέση να αντιμετωπίσουν με κοινή εξωτερική πολιτική μια κρίση σε ευρωπαϊκό έδαφος, αλλά ούτε και να αποστείλουν δυνάμεις έτσι ώστε να προωθήσουν την ειρήνη.

Έτσι, με την προοπτική διεύρυνσης της ΕΕ προς τα ανατολικά, δημιουργήθηκαν δύο ζητήματα. Το πρώτο ήταν η διαχείριση της ένταξης των νέων καρτών-μελών τόσο στην ΕΕ όσο και στο NATO και το δεύτερο ήταν η περαιτέρω ολοκλήρωση της ΕΕ έτσι ώστε να μπορέσει να λειτουργήσει πιο αποτελεσματικά στα νέα δεδομένα.⁵¹

Τα καθήκοντα του Petersberg ενσωματώθηκαν στη συνέχεια στο άρθρο 17 της ΣΕΕ με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ. Στη συνέχεια, η Συνθήκη της Λισαβόνας του 2009 (ΣΕΕ άρθρο 42) διεύρυνε περαιτέρω τα καθήκοντα αυτά για να συμπεριλάβει:

- καθήκοντα ανθρωπιστικού και διασωστικού περιεχομένου
- πρόληψη των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης
- καθήκοντα των δυνάμεων μάχης στη διαχείριση κρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της ειρηνευτικής διαδικασίας
- κοινές επιχειρήσεις αφοπλισμού
- στρατιωτικές συμβουλές και καθήκοντα βοήθειας
- μετασυγκρουσιακά καθήκοντα σταθεροποίησης⁵²

1.2.3 Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η δραματική διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας και η επιστροφή του πολέμου στην ήπειρό μας έδειξαν πόσο άσχημα χρειαζόταν μια Ένωση ικανή να δράσει και να αποτρέψει και όχι μόνο να αντιδράσει μετά από την εμφάνιση των γεγονότων. Η κρίση της πρώην Γιουγκοσλαβίας κατέστησε ξαφνικά εμφανή την αδυναμία των ευρωπαϊκών κρατών όταν αντιδρούν με δική τους παρουσία μιας διεθνούς κρίσης. Ένα σημαντικό πρόβλημα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ από την αρχή με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ ήταν η εμφανής ανισορροπία μεταξύ των φιλόδοξων στόχων της και των πενιχρών μέσων που η Ένωση εξαρτάται να τα επιτύχει.⁵³ Πέρα από τη κρίση της Γιουγκοσλαβίας, απογοητευτική ήταν η στάση της ΕΕ τόσο στην κρίση στη Μέση Ανατολή αλλά και στην Αφρική, όπου 15 κράτη μέλη δεν είχαν τη δυνατότητα να βρουν ένα κοινό παρονομαστή έτσι ώστε να επιλύσουν την κρίση, καταστρέφοντας έτσι τη διεθνή εικόνα της Ένωσης.

Έτσι, με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία υπεγράφη στις 2 Οκτωβρίου 1997 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999, τα κράτη μέλη της ΕΕ

⁵¹ Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σ. 36-37

⁵² “Shaping a Common Security Defence Policy”, <https://eas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>

⁵³ “The Treaty of Amsterdam – Common Foreign Policy”, <http://www.historiasiglo20.org/europe/amsterdam.htm>

αναθεώρησαν τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και προχώρησαν μπροστά στη δημιουργία ευρωπαϊκής ταυτότητας ασφάλειας και άμυνας. Μπορεί να μην πέτυχε μια κοινή αμυντική πολιτική, αλλά αναλήφθηκαν κοινές δράσεις στον τομέα αποστολών και επιχειρήσεων και αναδείχθηκε ο κοινωνικός, δημοκρατικός και πολιτικός χαρακτήρας της ΕΕ.

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ παρουσιάστηκαν βασικές καινοτομίες της ΚΕΠΠΑ.

Πρώτον, η δημιουργία *Μονάδα Σχεδιασμού Πολιτικής και Έγκαιρης Προειδοποίησης*. Αυτή η μονάδα έχει ως στόχο την παρακολούθηση και την ανάλυση των εξελίξεων σε τομείς οι οποίοι εντάσσονται στην ΚΕΠΠΑ, την αξιολόγηση των συμφερόντων εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας της ΕΕ, την άμεση ενημέρωση για καταστάσεις και συμβάντα που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλεια της ΕΕ και τέλος την κατάρτιση τεκμηριωμένων εγγράφων, μετά από αίτηση του Συμβουλίου ή της Προεδρίας, για διαφορετικές πολιτικές στη διαμόρφωση πολιτικής του Συμβουλίου και τα οποία πρόκειται να περιέχουν αναλύσεις στρατηγικές και συστάσεις για την ΚΕΠΠΑ.⁵⁴

Δεύτερον, μια σημαντική καινοτομία είναι η δημιουργία του θεσμού του Έπατου Εκπροσώπου για την ΚΕΠΠΑ. Ο Έπατος Εκπρόσωπος θα εκπροσωπεί την ΕΕ στη διεθνή σκηνή και ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της ΕΕ θα είναι και Έπατος Εκπρόσωπος. Στη συνέχεια, όπως θα δούμε στη Συνθήκη της Λισαβόνας, ο ρόλος του Έπατου Εκπροσώπου θα διευρυνθεί και θα μετατραπεί και σε Αντιπρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 26 της ΣΕΕ αναφέρεται πως η επίσημη εντολή της θέσης ήταν «να συνεισφέρει στη διαμόρφωση, την προετοιμασία και την εφαρμογή των αποφάσεων πολιτικής και, εφόσον ενδείκνυται, και ενεργώντας εξ ονόματος του Συμβουλίου κατόπιν αιτήματος της Προεδρίας, μέσω της διεξαγωγής πολιτικού διαλόγου με τρίτους.»⁵⁵

Τρίτον, δημιουργήθηκαν νέοι θεσμικοί κανόνες για τη επιτάχυνση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων. Πιο συγκεκριμένα, ο καθορισμός αρχών και προσανατολισμών της ΚΕΠΠΑ από το Συμβούλιο αλλά και οι κοινές στρατηγικές όσον αφορά τις αποφάσεις τους, αυτές λαμβάνονται με ομοφωνία από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Όμως, με ειδική πλειοψηφία λαμβάνονται οι αποφάσεις που αφορούν κοινές δράσεις και θέσεις, γεγονός που υποδεικνύει την απομάκρυνση του διακυβερνητισμού και την σταδιακή επικράτηση του υπερεθνικού στοιχείου. Παρά ταύτα, στην περίπτωση που ένα κράτος-μέλος για σοβαρούς εθνικούς λόγους αντιτάσσεται στη λήψη μιας απόφασης, τότε η διαδικασία σταματούσε και με ειδική πλειοψηφία το Συμβούλιο έστελνε την υπόθεση αυτή στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και εκεί η απόφαση λαμβανόταν με

⁵⁴ Ι. Παρίσης, «Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2000, σ. 24

⁵⁵ “The Treaty of Amsterdam”, <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>

ομοφωνία, επομένως πρόκειται για ένα δικαίωμα veto που έχουν τα κράτη-μέλη, σημάδι προσπάθειας της μη πλήρους απεμπόλησης του διακυβερνητικού χαρακτήρα. Επίσης, μέσω της *εποικοδομητικής αποχής*, τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να μην δεσμεύονται από τη λήψη απόφασης αν δεν θέλουν αν συμμετέχουν σε αυτήν, όμως θα πρέπει να αναγνωρίζουν ότι η απόφαση αυτή είναι δεσμευτική για την ΕΕ. Επιπροσθέτως, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και μόνο θα έχει την ευθύνη για τη διαμόρφωση και λήψη όλων των αποφάσεων σχετικά με την αμυντική πολιτική και την κοινή άμυνα.

Τέταρτον, το άρθρο 17 της Συνθήκης προβλέπει την ενσωμάτωση της ΔΕΕ στην ΕΕ.

Πέμπτον, ενισχύθηκε η αμυντική διάσταση της κοινής εξωτερικής πολιτικής, με αποτέλεσμα οι λεγόμενες «Αποστολές Petersberg» να ενταχθούν στη Συνθήκη του Άμστερνταμ ως δράσεις της ΚΕΠΠΑ. Έτσι ορίστηκε από τη Συνθήκη στο άρθρο 17, το φάσμα των στρατιωτικών καθηκόντων που θα μπορούσε να αναλάβει η ΕΕ, όπως αποστολές διατήρησης της ειρήνης, καθήκοντα ανθρωπιστικής βοήθειας και διάσωσης, κ.α.. Επίσης, σημαντική είναι και η ανάπτυξη της ΚΠΑΑ μέσα από την ΚΕΠΠΑ. Η συμπερίληψη όσων θα γίνουν τελικά η ΚΠΑΑ στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ σχεδιάστηκε για να επιτρέψει στην Ένωση να υιοθετήσει μια συνεκτική προσέγγιση κατά την αντιμετώπιση των προκλήσεων της ασφάλειας.⁵⁶ Η συνθήκη αναφέρει στη συνέχεια στο ίδιο άρθρο: «Η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας περιλαμβάνει όλα τα ζητήματα που αφορούν την ασφάλεια της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της προοδευτικής χάραξης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής [...] που θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινή άμυνα, εφόσον το αποφασίσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο».⁵⁷

Τέλος, ενισχύθηκε ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην κοινή εξωτερική πολιτική και στον έλεγχο των δαπανών που προορίζονται για τη χρηματοδότηση της ΚΕΠΠΑ. Η χρηματοδότηση της ΚΕΠΠΑ πέρασε στον ενωσιακό προϋπολογισμό, με εξαίρεση τις δαπάνες από στρατιωτικές ενέργειες.

1.2.4 Γαλλο-βρετανική δήλωση του Saint Malo⁵⁸

Στις 3-4 Δεκεμβρίου του 1998, στη γαλλική πόλη του Saint Malo, υπήρξε συνάντηση και κοινή δήλωση του προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας Jacques Chirac και του Βρετανού πρωθυπουργού Tony Blair, στην οποία ο τελευταίος παρουσίασε απόψεις που έρχονταν σε αντίθεση με τις μέχρι τότε βρετανικές θέσεις, οι οποίες ήταν ανέκαθεν συγκρουόμενες με ζητήματα

⁵⁶ “Shaping a Common Security Defence Policy”, https://eas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy_en

⁵⁷ “The Treaty of Amsterdam”, <http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>

⁵⁸ From St-Malo to Nice – European defence: core documents, “British-French summit, St-Malo”, <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp047e.pdf>

περαιτέρω ευρωπαϊκής ενοποίησης και δη μιας ανεξάρτητης ευρωπαϊκής άμυνας.⁵⁹

Στη διακήρυξη την οποία υπέγραψαν, κάλεσαν την ΕΕ να προχωρήσει στην ανάπτυξη της δυνατότητας αυτόνομης δράσης καθώς και των μέσων που απαιτούνται για αυτόν τον σκοπό, χωρίς όμως να υπονομεύεται ο παραδοσιακός ρόλος του ΝΑΤΟ. Έτσι, οι εταίροι κλήθηκαν να αποκτήσουν περισσότερο συνεκτική συμπεριφορά στην εξωτερική πολιτική μέσω της ενδυνάμωσης της ΚΕΠΠΑ και επισημάνθηκε η ανάγκη ισχυροποίησης των ενόπλων δυνάμεων, οι οποίες θα μπορούσαν «να αντιδρούν ταχέως έναντι των νέων κινδύνων».⁶⁰

Πιο συγκεκριμένα, η διακήρυξη του Saint Malo:

- Τονίζει ότι η ΕΕ πρέπει να έχει την «ικανότητα για αυτόνομη δράση» σε ζητήματα ασφάλειας και άμυνας. Αφορά επομένως μια πολύ σημαντική δήλωση με την οποία με σκοπό τη διαμόρφωση ευρωπαϊκής πολιτικής στους τομείς ασφάλειας και άμυνας, ανεξάρτητα από τις ΗΠΑ
- Υπογραμμίζει ότι η ΕΕ θα πρέπει να αποκτήσει κατάλληλες δομές, καθώς επίσης να λάβει αποφάσεις και να τις εφαρμόσει
- Καλεί για «αξιόπιστες στρατιωτικές δυνάμεις» και «την απόφαση για χρήση τους».⁶¹

1.2.5 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας

Τη δήλωση του Saint Malo θεσμοθέτησε έξι μήνες αργότερα, στις 3-4 Ιουνίου 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας, εξέτασε διάφορα σημαντικά για το μέλλον θέματα, όπως διαμορφώνονται μετά την έναρξη ισχύος της Συνθήκης του Άμστερνταμ, μεταξύ των οποίων και εκείνα που αφορούν στην ΚΕΠΠΑ. Έτσι, ύστερα από το Saint Malo και την κοινή βούληση για την απόκτηση μιας ΕΠΑΑ, τα κράτη-μέλη της ΕΕ κατέληξαν στις εξής αποφάσεις⁶²:

- Η ΕΕ θα πρέπει να κατέχει την στρατιωτική ικανότητα να ανταποκρίνεται στις διεθνείς κρίσεις αυτόνομα.
- Αυτό θα οδηγήσει στη σύσταση του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων , της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας της Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ και του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ.

⁵⁹ Οι θέσεις του Ηνωμένου Βασιλείου ήταν πάντοτε γνωστές σχετικά με την πολιτική άμυνας. Κάτι τέτοιο όμως φαίνεται να αλλάζει το Μάιο του 1997, όπου την εξουσία αναλαμβάνει το Εργατικό Κόμμα με τον Tony Blair. Ενώ αρχικά φαινόταν αντίθετος στη στενή σχέση ΕΕ-ΔΕΕ μέσω της άσκησης βέτο, στη συνέχεια υποστηρίζει την άποψη πως η Αγγλία θα πρέπει να έχει ενεργό ρόλο στο σχεδιασμό ευρωπαϊκών πολιτικών σχετικών με την άμυνα και την ασφάλεια στο χώρο της Ευρώπης. Μία από τις αποτυχημένες προτάσεις του Ηνωμένου Βασιλείου ήταν η δημιουργία ενός τέταρτου πυλώνα για θέματα ΚΠΑΑ, κάτι το οποίο όμως δεν κατάφερε να γίνει δεκτό.

⁶⁰ Ι. Παρίσης, «Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2000, σ. 26

⁶¹ Μ. Κοπά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017, σ. 63

⁶² “Shaping a Common Security Defence Policy”, <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>

- Όσον αφορά τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, οι δυνάμεις μπορούν να αντληθούν από περιουσιακά στοιχεία του ΝΑΤΟ είτε από εθνικές ή πολυεθνικές συνεισφορές.

Επιπροσθέτως, πάρθηκαν και άλλες αποφάσεις σχετικά με τις επιχειρήσεις της ΕΕ στον τομέα της ανάλυσης, του σχεδιασμού και της διεξαγωγής τους. Επομένως, υπάρχει η δημιουργία ενός μόνιμου σώματος εξειδικευμένων πολιτικο-στρατιωτικών αντιπροσώπων στις Βρυξέλλες που συγκροτούν την *Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας της ΕΕ*, τη συγκρότηση της *Στρατιωτικής Επιτροπής της ΕΕ* η οποία αποτελείται από τους στρατιωτικούς εκπροσώπους των κρατών-μελών και θα υποβάλλει συστάσεις στην Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας, την ίδρυση του *Στρατιωτικού Επιτελείου* που θα περιλαμβάνει Κέντρο Αντιμετώπισης Κρίσιμων Καταστάσεων, καθώς και άλλα σχετικά ιδρύματα όπως το *Δορυφορικό Κέντρο* και το *Ινστιτούτο Μελετών Ασφάλειας*. Τέλος, οργανώνονται μόνιμες συναντήσεις σε επίπεδο *Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων*, περιλαμβάνοντας τους Υπουργούς Άμυνας της ΕΕ όταν αυτό θεωρείται απαραίτητο.⁶³

Κάτι πολύ σημαντικό επίσης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας θεωρήθηκε όχι μόνο ο καθορισμός του Έπατου Εκπροσώπου της ΕΕ για θέματα ΚΕΠΠΑ, θέση η οποία είχε δημιουργηθεί στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, αλλά και η μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων της ΔΕΕ στην ΕΕ. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την ανάληψη ανεξαρτήτων από το ΝΑΤΟ επιχειρήσεων, δημιούργησαν προβληματισμούς στην αμερικανική και καναδική πλευρά σχετικά με τη μη χρησιμότητα του Βορειοατλαντικού Συμφώνου στον ευρωπαϊκό χώρο, κάτι το οποίο διαψεύστηκε από το βασικότερο άρθρο της ΔΕΕ, το οποίο τελικά εγγυόταν τη συλλογική άμυνα.

Τέλος, η σύνοδος προχώρησε στον καθορισμό πέντε αξιωμάτων, τα οποία στην πορεία απεδείχθησαν καθοριστικά στην επιτυχημένη εξέλιξη της ΚΠΑΑ, όπως παραθέτονται παρακάτω:

- Ισομερής και ισόποση συμμετοχή των κρατών-μελών της ΕΕ καθώς και συμμαχικών κρατών μη-μελών της Ένωσης, σε επιχειρήσεις.
- Διευκόλυνση συμμετοχής σε κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ που ωστόσο δεν είναι μέλη της ΕΕ, σε επιχειρήσεις που διεξάγονται υπό την αιγίδα της Ένωσης.
- Εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, για όλους τους συμμετέχοντες στις επιχειρήσεις που διεξάγονται υπό την αιγίδα της Ένωσης, σε σχέση με τη διεξαγωγή της επιχείρησης.
- Εξασφάλιση αμοιβαίας και αποτελεσματικής συνεργασίας, ανταλλαγής συμβουλών και διαφάνειας μεταξύ ΝΑΤΟ και ΕΕ.

⁶³ European Commission, Press Release Database, «Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας – 3 και 4 Ιουνίου 1999», DOC/99/2, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-99-2_el.htm

- Εξέταση τρόπων για τη διασφάλιση της δυνατότητας σύμπραξης των συνδεδεμένων εταιρών της ΔΕΕ.⁶⁴

1.2.6 Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι

Έξι μήνες μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας, στις 10-11 Δεκεμβρίου 1999, τα κράτη-μέλη αποφάσισαν να αποκτήσουν την ικανότητα αυτόνομης δράσης σε θέματα ασφάλειας και άμυνας και έτσι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι διατύπωσε προϋποθέσεις προς την κατεύθυνση αυτόνομης αμυντικής ικανότητας και διαχείρισης κρίσεων, οι οποίες και θα ξεκινήσουν ύστερα από μερικές ενέργειες και το ΝΑΤΟ δεν θα λαμβάνει μέρος. Ακόμα, γίνεται λεπτομερής αναφορά στην απόκτηση, εκ μέρους της ΕΕ, δυνατότητας τόσο σε στρατιωτικό όσο και σε μη στρατιωτικό επίπεδο διαχείρισης κρίσεων, αλλά τίθεται και ο *Πρωταρχικός Στόχος (Headline Goal)*, που είναι η δημιουργία Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης, με σκοπό την ανάληψη των αποστολών Petersberg.⁶⁵

Ένας από τους λόγους που η ΕΕ κινήθηκε αρκετά γρήγορα ήταν το γεγονός ότι στο τέλος της δεκαετίας του 1990 ήθελε να αντιμετωπίσει την Γιουγκοσλαβική κρίση, με αποκορύφωμα την περιοχή του Κοσσόβου, αλλά και τις σχέσεις της με την Αμερική, οι οποίες είχαν υποστεί φθορά εξαιτίας του Σαντάμ Χουσεΐν αλλά και του Κοσσόβου.

Ενώ στο Συμβούλιο της Κολωνίας θεσμοθετήθηκαν οι δομές για την υλοποίηση της δήλωσης του Saint Malo, το Συμβούλιο του Ελσίνκι δημιουργεί την ικανότητα της ΕΕ να αναπτύσσει και να διατηρήσει επιχειρησιακές δυνάμεις. Έτσι η υιοθέτηση του Πρωταρχικού Στόχου, που αναφέρθηκε προηγουμένως, για την ανάπτυξη στρατιωτικών δυνατοτήτων τα όποια θα μπορούσαν να αναπτυχτούν με μεγάλη ευκολία, προαπαιτούσε την εθελοντική εθνική και πολυεθνική προσπάθεια. Έτσι, τα κράτη-μέλη έθεταν αυτόν τον στόχο με κυριότερα σημεία «*τα κράτη μέλη, συνεργαζόμενα εθελοντικά σε επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ, πρέπει να είναι σε θέση έως το 2003 να αναπτύσσουν εντός 60 ημερών και να υποστηρίζουν επί τουλάχιστον ένα έτος στρατιωτικές δυνάμεις μέχρι και 50.000-60.000 ατόμων, ικανών για ολόκληρο το φάσμα των καθηκόντων του Petersberg.*»⁶⁶

Οι δυνάμεις αυτές, οργανωμένες σε επίπεδο στρατιωτικών σωμάτων (50-60 χιλιάδες άτομα), θα έπρεπε «να είναι στρατιωτικά αυτόνομες και να διαθέτουν

⁶⁴ Σ. Νταλής, Π. Ι. Τσάκωνας, «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας σε σταυροδρόμι. Η σημασία της για την παγκόσμια και περιφερειακή ασφάλεια», εκδ. Σιδέρη, Αθήνα, 2004, σ. 239-241

⁶⁵ Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σ. 37-39

⁶⁶ «Οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί άμυνας και η Ελλάδα», <http://e-amyna.com/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CE%AC%CE%BC%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7/>

το απαιτούμενο δυναμικό διοίκησης, ελέγχου και συλλογής πληροφοριών, την υλικοτεχνική υποδομή, τις υπηρεσίες υποστήριξης της μάχης και επιπλέον, κατά περίπτωση, αεροπορικά και ναυτικά στοιχεία»⁶⁷, έτσι ώστε να εκπληρώνουν τα καθήκοντα Petersberg. Τα σώματα αυτά έπρεπε να παραμείνουν σε ετοιμότητα για τουλάχιστον ένα χρόνο. Με το Συμβούλιο του Ελσίνκι λοιπόν πραγματοποιήθηκε η (Κ)ΕΠΑΑ.

1.2.7 Συνθήκη της Νίκαιας

Κατά τη Συνθήκη της Νίκαιας⁶⁸, η οποία υπεγράφη στις 26 Φεβρουαρίου 2001 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2003, παρουσιάστηκαν κάποιες μεταρρυθμίσεις στην ΚΕΠΠΑ, περισσότερο όσον αφορά στο πεδίο της κοινής άμυνας και δόθηκε έγκριση για τη δημιουργία Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης, κάτι το οποίο είχε προβλεφθεί και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας ενέκρινε την έκθεση της Προεδρίας σχετικά με την ΕΠΑΑ, η οποία μεταξύ άλλων προβλέπει την ανάπτυξη της στρατιωτικής ικανότητας της ΕΕ, τη δημιουργία μόνιμων πολιτικών και στρατιωτικών δομών και την ενσωμάτωση στην Ένωση των λειτουργιών διαχείρισης κρίσεων της ΔΕΕ. Παρόλο που αυτό δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ταχεία έναρξη λειτουργίας της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας με βάση τις ισχύουσες διατάξεις της Συνθήκης, η Συνθήκη της Νίκαιας τροποποιεί το άρθρο 17 της ΣΕΕ αφαιρώντας τις διατάξεις που καθορίζουν τις σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και της ΔΕΕ.

Επιπλέον, η Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας (νέα ονομασία της πολιτικής επιτροπής στη συνθήκη) μπορεί να εξουσιοδοτηθεί από το Συμβούλιο, για να διαχειριστεί μια κρίση και για τη διάρκεια αυτής της κρίσης, να λάβει τις κατάλληλες αποφάσεις στο πλαίσιο του δεύτερου πυλώνα, προκειμένου να διασφαλιστεί ο πολιτικός έλεγχος και η στρατηγική ηγεσία της επιχείρησης διαχείρισης κρίσεων.⁶⁹

Με τη Συνθήκη της Νίκαιας θεσπίστηκε στον τομέα της ΚΕΠΠΑ η διαδικασία της ειδικής πλειοψηφίας κατά τη λήψη των αποφάσεων που αφορούσαν στον διορισμό ειδικών εκπροσώπων της ΚΕΠΠΑ και εξουσιοδοτήθηκε η ΕΕ να συνάπτει συμφωνίες στον τομέα της ΚΕΠΠΑ μετά από τη λήψη σχετικών αποφάσεων από το Συμβούλιο με τη διαδικασία της σχετικής πλειοψηφίας. Θεσμικοί ενωσιακοί παράγοντες που εμπλέκονται με τη διαδικασία της

⁶⁷ European Parliament, “Helsinki European Council 10 and 11 December 1999 – Presidency Conclusions”, http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm

⁶⁸ «Συνθήκη της Νίκαιας», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EL>

⁶⁹ European Commission, Press Release Database, “Summary of the Treaty of Nice”, [http://europa.eu/rapid/press-release MEMO-03-23_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-03-23_en.htm)

ΚΕΠΠΑ είναι το Συμβούλιο και η Επιτροπή, η Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ για θέματα ΚΕΠΠΑ.

Ύστερα από όλες αυτές τις αλλαγές, η ΕΕ αποτελεί πέρα από πολιτικό και στρατιωτικό θεσμό. Για τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων για αμυντικά θέματα της ΕΕ πίεζαν οι χώρες οι οποίες δεν ήταν κράτη-μέλη της ΕΕ, αλλά του ΝΑΤΟ. Πιο συγκεκριμένα, η Τουρκία τόνισε πως αν δεν της δινόταν η δυνατότητα να μπορεί να λαμβάνει αποφάσεις, τότε θα μπλόκαρε την παροχή όλων των νατοϊκών μέσων στην ΕΕ. Επομένως, το άρθρο 17 φανερώνει πως από τη μία πλευρά η ευρωπαϊκή αμυντική στρατηγική αντίληψη στηρίζεται στην επιθυμία για μια ανεξάρτητη ΕΠΑΑ, αλλά από την άλλη εξαρτάται από τον κεντρικό σχεδιασμό του ΝΑΤΟ.

Τον Φεβρουάριο του 2002 ξεκίνησε να υλοποιείται το Σχέδιο Δράσης επί των Ευρωπαϊκών Δυνατοτήτων, το οποίο είχε εγκριθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάακεν τον Δεκέμβριο του 2001. Σκοπός του ήταν ο εντοπισμός των ελλείψεων στις στρατιωτικές δυνατότητες μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ και η εξεύρεση λύσεων για την από κοινού αντιμετώπισή τους. Με βάση τον σκοπό αυτόν, η συγκροτήθηκαν 19 ομάδες εργασίας, που κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν 25 θέματα στα οποία εντοπίστηκαν προβλήματα, έτσι ώστε να βελτιωθεί η ικανότητα και η αποτελεσματικότητα των ευρωπαϊκών αμυντικών προσπαθειών, να ενισχυθεί και να συντονισθεί ο τομέας της συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών μεταξύ τους, αλλά και μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ. Από το 2003 και έπειτα, κάθε έξι μήνες υποβάλλεται, μέσω του Μηχανισμού Ανάπτυξης Δυνατοτήτων, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και παρουσιάζεται στη διάρκεια κάθε Προεδρίας μια Έκθεση Προόδου, η οποία περιλαμβάνει έναν «οδικό χάρτη» του Σχεδίου Δράσης, σημειώνει δηλαδή τις προόδους που έχουν επιτευχθεί, εντοπίζει τις ελλείψεις και προτείνει έναν πίνακα με τις ενδεχόμενες αλλαγές και βελτιώσεις που απαιτούνται.

1.2.8 Διευρυμένη Συμφωνία του Βερολίνου

Η Διευρυμένη Συμφωνία του Βερολίνου (Berlin Plus Agreement) πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο πακέτο ρυθμίσεων που ολοκληρώθηκε στις 17 Μαρτίου 2003 μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, το οποίο επιτρέπει στην ΕΕ να χρησιμοποιεί τα περιουσιακά στοιχεία και τις ικανότητες του ΝΑΤΟ για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ.

Η δημιουργία, το 1999, όσων θα γίνουν αργότερα η ΚΠΑΑ, ενίσχυσε την ανάγκη σύναψης επίσημης συμφωνίας μεταξύ της ΕΕ και του ΝΑΤΟ, βασιζόμενη στις προηγούμενες ρυθμίσεις μεταξύ της ΔΕΕ και της Συμμαχίας που εγκαινιάστηκε στο Βερολίνο το 1996. Οι αλληλοεπικαλυπτόμενες συνδρομές και οι ανησυχίες σχετικά με την επικάλυψη περιουσιακών στοιχείων και ικανοτήτων απαιτούσαν από τους δύο εταίρους να συμφωνήσουν σχετικά με τις λεπτομέρειες των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων. Η βελτίωση της

εταιρικής σχέσης εργασίας μεταξύ των δύο θεσμικών οργάνων παραμένει ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση αποτελεσματικής διαβούλευσης, συνεργασίας και διαφάνειας όσον αφορά τη διαχείριση κρίσεων και τις επιχειρήσεις οικοδόμησης της ειρήνης.⁷⁰

Το εν λόγω πλαίσιο για τις μόνιμες σχέσεις ΕΕ-NATO ολοκληρώθηκε το Μάρτιο του 2003 βασιζόμενο στα συμπεράσματα της συνόδου κορυφής του NATO στην Ουάσινγκτον το 1999⁷¹, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας τον Δεκέμβριο του 2000 και στην κοινή δήλωση ΕΕ-NATO της 16ης Δεκεμβρίου 2002.⁷²

Τα επίσημα στοιχεία της Διευρυμένης Συνεργασίας του Βερολίνου είναι τα εξής:

- Συμφωνία ασφαλείας NATO-ΕΕ που καλύπτει την ανταλλαγή διαβαθμισμένων πληροφοριών βάσει αμοιβαίων κανόνων προστασίας της ασφάλειας
- Εξασφάλισε την πρόσβαση στις ικανότητες προγραμματισμού του NATO για επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ
- Διαθεσιμότητα πόρων και δυνατοτήτων του NATO για πολιτικές και στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ
- Διαδικασίες απελευθέρωσης, παρακολούθησης, επιστροφής και ανάκλησης των πόρων και δυνατοτήτων του NATO
- Όροι αναφοράς για τη χρήση του NATO DSACEUR (Αναπληρωτής Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής της Ευρώπης) για την διοίκηση επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ
- Διευθετήσεις διαβούλευσης ΕΕ-NATO στο πλαίσιο επιχειρήσεων υπό την ηγεσία της ΕΕ που χρησιμοποιούν τα περιουσιακά στοιχεία και τις ικανότητες του NATO
- Διακανονισμοί για συνεκτικές και αμοιβαία ενισχυτικές απαιτήσεις όσον αφορά τις ικανότητες, και ιδίως η ενσωμάτωση, στο πλαίσιο του αμυντικού σχεδιασμού του NATO, των στρατιωτικών αναγκών και ικανοτήτων που ενδέχεται να απαιτούνται για στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ⁷³

Η σύναψη της Διευρυμένης Συμφωνίας του Βερολίνου διευκόλυνε την έναρξη της πρώτης στρατιωτικής επιχείρησης της ΕΕ, την επιχείρηση Concordia⁷⁴ στην ΠΓΔΜ τον Δεκέμβριο του 2003. Η στρατιωτική επιχείρηση EUFOR Althea⁷⁵,

⁷⁰ “Shaping a Common Security Defence Policy”, <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>

⁷¹ “NATO Summit, 22 June 1999”, <https://www.nato.int/docu/comm/1999/9904-wsh/9904-wsh.htm>

⁷² “EU-NATO Declaration on ESDP, 16 December 2002”,

https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm

⁷³ “The NATO-EU Strategic Partnership”, <https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>

⁷⁴ “Concordia – FYROM”, http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia/index_en.htm

⁷⁵ “Operation Althea”, https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Althea

η οποία εγκαινιάστηκε στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη το 2004, ήταν η δεύτερη στρατιωτική επιχείρηση ΚΠΑΑ που πραγματοποιήθηκε στο ευρύτερο πλαίσιο της Διευρυμένης Συμφωνίας του Βερολίνου.

1.2.9 Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας, η οποία εγκρίθηκε στις 12-13 Δεκεμβρίου 2003 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, περιλαμβάνει το εννοιολογικό πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ, άρα και κατ'επέκταση και της ΚΠΑΑ. Ύστερα από την εισβολή των ΗΠΑ στο Ιράκ το 2003, τα κράτη-μέλη της ΕΕ εξέφρασαν διαφορετικές απόψεις για την αμερικανική επέμβαση, οπότε κρίθηκε απαραίτητο ένα κοινό όραμα στρατηγικής, με σκοπό την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνοχής. Έτσι, ο Javier Solana, ο οποίος ήταν ο τότε Υπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ, ανέλαβε από τα κράτη-μέλη να εκπονήσει μια τέτοια πολιτική.

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλεια με τον τίτλο «Μια ασφαλής Ευρώπη σε έναν καλύτερο κόσμο»⁷⁶, αποτελεί ένα σύντομο και περιεκτικό έγγραφο που αναλύει και καθορίζει το περιβάλλον ασφαλείας της ΕΕ για πρώτη φορά, καθώς επίσης τονίζει τις σημαντικότερες προκλήσεις ασφαλείας αλλά και τις πολιτικές επιπτώσεις που θα προκύψουν για την ΕΕ. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας υπογραμμίζει πέντε βασικές απειλές: την τρομοκρατία, τη διάδοση των όπλων, τις περιφερειακές συγκρούσεις, την κρατική αποτυχία και το οργανωμένο έγκλημα.

Επιπροσθέτως, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας ζητά επίσης την προληπτική δέσμευση για την αποφυγή νέων συγκρούσεων. Η δημιουργία των προοπτικών της ασφαλείας στις γειτονικές χώρες της ΕΕ (Βαλκάνια, Νότιος Καύκασος και Μεσόγειος) έχει προτεραιότητα, καθώς και ο στόχος της ενίσχυσης της τάξης που βασίζεται σε διεθνείς κανόνες μέσω αποτελεσματικής πολυμέρειας. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλεια αναγνωρίζει ρητά την αλληλεξάρτηση των διαφόρων παγκόσμιων προκλήσεων στον τομέα της ασφαλείας, δηλαδή συνδέοντας θέματα ασφαλείας και ανάπτυξης και υπογραμμίζοντας την πιθανή αλληλεπίδραση μεταξύ βασικών απειλών.

Τέλος, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας αντιμετωπίζει τις πολιτικές επιπτώσεις του νέου περιβάλλοντος ασφαλείας. Αναφέρει ότι η ΕΕ πρέπει να είναι πιο δραστήρια, πιο συνεκτική και πιο ικανή. Η σημασία της διεθνούς συνεργασίας και των εταιρικών σχέσεων της ΕΕ τονίζεται επίσης με το επιχείρημα ότι καμία από τις απειλές δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο από την Ένωση. Το συμπέρασμα επιβεβαιώνει ότι αυτές οι προκλήσεις δημιουργούν επίσης ευκαιρίες για την ΕΕ να γίνει πιο ενεργός και πιο ικανός στην αναζήτηση ενός ασφαλέστερου, πιο ενοποιημένου κόσμου.

⁷⁶ Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης «Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας – Μια ασφαλής Ευρώπη σ'έναν καλύτερο κόσμο», <https://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>

Τέσσερα έτη μετά την υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας, τα κράτη-μέλη ανέθεσαν στον Ύπατο Εκπρόσωπο στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου 2007 «να εξετάσουν την εφαρμογή της στρατηγικής με σκοπό να προτείνουν στοιχεία σχετικά με τον τρόπο βελτίωσης της εφαρμογής και, ενδεχομένως, των στοιχείων που το συμπληρώνουν». Το έγγραφο που προέκυψε, η «Έκθεση για την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας 2008: η παροχή ασφάλειας σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο», επιβεβαίωσε ουσιαστικά τη διαχρονική ισχύ της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας του 2003 και την ανάγκη να είναι «πιο ικανή, συνεκτικότερη και πιο ενεργή» προκειμένου να μπορέσει η ΕΕ να αξιοποιήσει πλήρως το δυναμικό της.⁷⁷

1.2.10 Συνθήκη της Λισαβόνας

Η Συνθήκη της Λισαβόνας υπεγράφη στις 13 Δεκεμβρίου 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009. Αποτελεί την πιο πρόσφατη τροποποιητική συνθήκη της ΕΕ, καθώς επίσης μεταρρύθμισε τις δύο προϋπάρχουσες συνθήκες, τη ΣΕΕ και τη ΣΕΚ, που τώρα ονομάζεται ΣΛΕΕ. Οι διατάξεις της Συνθήκης για τα θέματα ΚΕΠΠΑ ενσωματώνουν την Ευρωπαϊκή (σήμερα Κοινή) Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ/ΚΠΑΑ) και όλες τις μεταγενέστερες εξελίξεις από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Κολωνίας του 1999. Η συνθήκη περιέχει επίσης, έναν αριθμό σημαντικών διατάξεων που αφορούν την ΚΠΑΑ, ανάμεσα στις οποίες περιλαμβάνονται οι ρήτρες αμοιβαίας συνδρομής και αλληλεγγύης, η δημιουργία πλαισίου για *Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία* (PESCO), η διεύρυνση των *Αποστολών του Petersberg* καθώς και η δημιουργία της *Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης* (ΕΥΕΔ) που λειτουργεί κάτω από τη δικαιοδοσία του αναβαθμισμένου διπλού ρόλου του ΥΕ της ΚΕΠΠΑ και Αντιπρόεδρου της Επιτροπής.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η *Συνθήκη της Λισαβόνας* εισάγει τις ρήτρες αλληλεγγύης και αμοιβαίας συνδρομής. Η πρώτη ορίζει ότι «η Ένωση και τα κράτη-μέλη της ενεργούν από κοινού με πνεύμα αλληλεγγύης εάν ένα κράτος-μέλος της ΕΕ γίνει αντικείμενο τρομοκρατικής επίθεσης ή θύμα φυσικής ή ανθρωπογενούς καταστροφής». Η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής, η οποία εμπνέεται από το άρθρο V της Συνθήκης της ΔΕΕ, ορίζει ότι «εάν ένα κράτος-μέλος πέσει θύμα ένοπλης επίθεσης στην επικράτειά του, τα άλλα κράτη-μέλη έχουν έναντι αυτού υποχρέωση παροχής βοήθειας και συνδρομής με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 (δικαίωμα υπεράσπισης) του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, χωρίς αυτό να θίγει τον ειδικό χαρακτήρα της πολιτικής ασφαλείας και άμυνας ορισμένων κρατών-μελών». Χαρακτηριστικό είναι επίσης ότι η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής προβλέπει ότι οι δεσμεύσεις και η συνεργασία στον τομέα αυτό θα πρέπει να συνάδουν με τις

⁷⁷ “Shaping a Common Security Defence Policy”, <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>

δεσμεύσεις που απορρέουν από τον Οργανισμό του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, οι οποίες, για όσα κράτη-μέλη αποτελούν μέλη του, παραμένουν η συλλογική άμυνα και ο ενιαίος χώρος διαβούλευσης τους.

Επιπρόσθετα, η συνθήκη διεύρυνε το σκοπό και το πεδίο των *Αποστολών του Petersberg* έτσι ώστε αυτοί να «περιλαμβάνουν κοινές δράσεις αφοπλισμού, ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές με στόχο την παροχή συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και διατήρησης της ειρήνης, αποστολές μαχίμων δυνάμεων που αναλαμβάνονται για διαχείριση κρίσεων, στις οποίες περιλαμβάνονται οι αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης και οι επιχειρήσεις σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Όλες οι αποστολές αυτές μπορούν να συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, μεταξύ άλλων με τη στήριξη τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στο έδαφός τους».

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η *Συνθήκη της Λισαβόνας* ανέδειξε τη *Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία* ως ένα νέο στάδιο στην ανάπτυξη της ΚΠΑΑ και σε έναν πιο ισχυρό ρόλο της Ένωσης στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας και η οποία απευθύνεται στα «κράτη μέλη των οποίων οι στρατιωτικές ικανότητες πληρούν υψηλότερα κριτήρια και οι οποίες έχουν αναλάβει δεσμευτικές δεσμεύσεις μεταξύ τους στον τομέα αυτό με στόχο τις πιο απαιτητικές αποστολές». Στην κατεύθυνση αυτή, τα κράτη-μέλη ενθαρρύνονται να συνεργάζονται σε θέματα σχετικά με τις δαπάνες εξοπλισμών, την εναρμόνιση των αμυντικών συστημάτων τους, την κατάλληλη συγκέντρωση και διαχείριση των πόρων τους καθώς και τον συντονισμό στην εκπαίδευση και την επιμελητεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο **Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΚΠΠΑ**

2.1 Θεσμικό πλαίσιο

2.1.1 ΚΕΠΠΑ

Ο διακυβερνητικός χαρακτήρας της ΚΕΠΠΑ παραμένει και στη Συνθήκη της Λισαβόνας, με κυριότερα χαρακτηριστικά την ομοφωνία για τη λήψη των αποφάσεων, την περιορισμένη συμμετοχή των ενωσιακών οργάνων, την απουσία του δικαστικού ελέγχου και με πρόβλεψη μέσων για την άσκηση της πολιτικής που δεν ταυτίζονται με εκείνα των άλλων πολιτικών, όπως περιγράφεται και στη ΣΛΕΕ, δημιουργώντας έτσι έναν πολύπλοκο λειτουργικό δυισμό.

2.1.1.1 Στόχοι της ΚΕΠΠΑ

Το άρθρο 21 της ΣΕΕ αναφέρει τις αρχές με βάση των οποίων έχει δημιουργηθεί η ΕΕ και τους στόχους που επιδιώκει η ΕΕ στη διεθνή σκηνή. Κάποιοι από αυτούς τους στόχους είναι:

- Η προστασία των αρχών, αξιών και συμφερόντων της ΕΕ
- Η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας καθώς και η πρόληψη συγκρούσεων και επικράτηση της ειρήνης
- Η θετική επίδραση της αειφόρου ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες
- Η συμμετοχή όλων των κρατών στην παγκόσμια οικονομία μέσω των υφιστάμενων περιορισμών στο παγκόσμιο εμπόριο
- Η προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων
- Η ενίσχυση των χωρών που χρειάζονται βοήθεια λόγω ανθρωπογενών ή φυσικών καταστροφών
- Η προώθηση της χρηστής παγκόσμιας διακυβέρνησης⁷⁸

Το άρθρο 24 της ΣΕΕ τονίζει πως η ΚΕΠΠΑ καλύπτει όλους τους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας συμπεριλαμβανομένης της προοδευτικής διαμόρφωσης μιας κοινής αμυντικής πολιτικής, η οποία ενδέχεται να οδηγήσει σε κοινή άμυνα.

Στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου, θεωρεί απαραίτητο πως για να μπορέσουν να υλοποιηθούν οι στόχοι αυτοί, τα κράτη μέλη πρέπει να υποστηρίξουν ενεργά και ανεπιφύλακτα την ΚΕΠΠΑ με πνεύμα πίστης και αμοιβαίας αλληλεγγύης και να σέβονται τη δράση της ΕΕ στον εν λόγω τομέα. Θα πρέπει δηλαδή τα κράτη να απέχουν από οποιαδήποτε δράση στέκεται έναντι των συμφερόντων

⁷⁸ «Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>

της ΕΕ και να εργάζονται μαζί για την ενίσχυση και αμοιβαία πολιτική τους αλληλεγγύη.

2.1.1.2 Αρμοδιότητες των οργάνων

- *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο*

Ο ρόλος του είναι σημαντικά αναβαθμισμένος, καθώς χαράσσει την υλοποίηση αυτής της πολιτικής μαζί με το Συμβούλιο και αποφασίζουν με ομοφωνία εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζεται από τις Συνθήκες. Έτσι ορίζει τα στρατηγικά συμφέροντα της ΕΕ, ορίζει τους στόχους, καθορίζει τους γενικούς προσανατολισμούς της ΚΕΠΠΑ και εκδίδει τις απαιτούμενες αποφάσεις.

- *Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων*

Υπό την προεδρία του ΥΕ, χαράσσεται η υλοποίηση της ΚΕΠΠΑ, μαζί με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, ενώ καταρτίζει την ΚΕΠΠΑ και λαμβάνει τις αναγκαίες αποφάσεις για τον καθορισμό και την εφαρμογή της εν λόγω πολιτικής, βάσει των γενικών προσανατολισμών και στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών που καθορίζει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο.

- *Συμβούλιο*

Εδώ και στον ΥΕ ανατίθεται η υποχρέωση μέριμνας της ενότητας, συνοχής και αποτελεσματικής δράσης της ΕΕ. Ακόμα σε περιπτώσεις επιχειρησιακών δράσεων, το Συμβούλιο εκδίδει τις απαραίτητες αποφάσεις προσδιορίζοντας τα σχετικά μέτρα αλλά και αποφάσεις με τις οποίες καθορίζεται η στάση της ΕΕ για συγκεκριμένο ζήτημα γεωγραφικής ή θεματικής φύσεως. Τέλος, το άρθρο 33 της ΣΕΕ αναφέρει πως το Συμβούλιο μπορεί να διορίζει εντεταλμένο για συγκεκριμένα ζητήματα πολιτικής, αλλά και να εκδίδει απόφαση με την οποία καθορίζει τους κανόνες σχετικά με την προστασία των φυσικών προσώπων, όσον αφορά την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα κράτη μέλη κατά τη άσκηση των αρμοδιοτήτων που εμπίπτουν σε αυτά τα θέματα.

- *Υπατος Εκπρόσωπος για θέματα ΚΕΠΠΑ*

Με σκοπό να αποκτήσει μια διεθνή εικόνα στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, η ΕΕ δημιούργησε της θέση του ΥΕ, ρόλος του οποίου είναι να διαμορφώνει την ΚΕΠΠΑ και να διασφαλίζει την εφαρμογή των αποφάσεων που εκδίδουν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το Συμβούλιο, όπως αναφέρει και το άρθρο 27 της ΣΕΕ. Ακόμα ο ΥΕ μπορεί να εκπροσωπεί την ΕΕ σε θέματα που εμπίπτουν στην ΚΕΠΠΑ, να συνομιλήσει με τρίτους και να παρουσιάζει τη θέση της ΕΕ σε διεθνείς οργανισμούς. Σε έκτακτες όμως περιπτώσεις, μπορεί να συγκαλεί έκτακτη σύνοδο του Συμβουλίου, κατά το άρθρο 30 της ΣΕΕ. Τέλος, επικουρείται από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης, που παρουσιάζεται σαν την διπλωματική υπηρεσία της ΕΕ.

- *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*

Κατά το άρθρο 30 της ΣΕΕ, σε αντίθεση με τις άλλες πολιτικές, εδώ ο ρόλος της Επιτροπής είναι ιδιαίτερα περιορισμένος, ειδικά μετά την ύπαρξη θέσης ΥΕ, και το δικαίωμα πρωτοβουλίας της στο Συμβούλιο μπορεί να γίνει μόνο μέσω του ΥΕ.

- *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*

Το άρθρο 36 της ΣΕΕ τονίζει πως το Κοινοβούλιο ενημερώνεται για τις εξελίξεις της ΚΕΠΠΑ από τον ΥΕ, ο οποίος μπορεί να ζητήσει από τον ΥΕ τη γνώμη του για τις κύριες πτυχές και τις επιλογές της ΚΕΠΠΑ. Ακόμα, το Κοινοβούλιο μπορεί να απευθύνει ερωτήσεις και να διατυπώσει συστάσεις προς το Συμβούλιο και τον ΥΕ και να συζητά δύο φορές το χρόνο, την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε θέματα ΚΕΠΠΑ.

- *Δικαστήριο της ΕΕ*

Το Δικαστήριο σε θέματα ΚΕΠΠΑ δεν έχει καμία αρμοδιότητα κατά το άρθρο 24 της ΣΕΕ. Οι υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ έχουν χαρακτήρα υποχρεώσεων διεθνούς δικαίου, χωρίς τη δυνατότητα ελέγχου νομιμότητας από το Δικαστήριο. Σε αυτό βέβαια υπάρχουν δύο εξαιρέσεις. Πρώτον, κατά το άρθρο 40 της ΣΕΕ, το Δικαστήριο έχει τη δυνατότητα να ελέγχει τα όρια μεταξύ των αρμοδιοτήτων της ΕΕ, άρα και στις περιπτώσεις της ΚΕΠΠΑ, και αυτό για να μη θίγει τις αρμοδιότητες της ΕΕ και των θεσμικών οργάνων της κατά την άσκηση των αποκλειστικών και συντρεχουσών αρμοδιοτήτων. Ακόμα, κατά το άρθρο 275 της ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο μπορεί να εκδικάζει προσφυγές ακύρωσης εναντίον αποφάσεων που προβλέπουν περιοριστικά μέτρα, που λαμβάνει το Συμβούλιο σε βάρος φυσικών και νομικών προσώπων, όπως για παράδειγμα στο πλαίσιο δίωξης της τρομοκρατίας.

2.1.1.3 Διαδικασία λήψης αποφάσεων

Οι αποφάσεις στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ λαμβάνονται με ομοφωνία, κατά το άρθρο 31 της ΣΕΕ, ενώ κάθε κράτος μέλος έχει το δικαίωμα αρνησικυρίας (veto), κάνοντας με αυτόν τον τρόπο δυνατή την αποτροπή λήψης συγκεκριμένης απόφασης, στοιχεία δηλαδή που παρουσιάζουν τον έντονο διακυβερνητικό χαρακτήρα της ΚΕΠΠΑ.

Παρά το γεγονός ότι τα κράτη μέλη δεν αναγνώρισαν στην ΕΕ δυνατότητα λήψης πλειοψηφικών αποφάσεων σε θέματα ΚΕΠΠΑ, κάτι το οποίο θα οδηγούσε σε πιο έντονη παρουσία της ΕΕ στη διεθνή πολιτική σκηνή, υπάρχουν δύο περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν ισχύει ο κανόνας της ομοφωνίας.

Η πρώτη περίπτωση είναι αυτή του άρθρου 23 παράγραφος 1 της ΣΕΕ όπου εισάγεται ο θεσμός της *εποικοδομητικής αποχής*, χωρίς να εμποδίζει τη λήψη απόφασης από τα υπόλοιπα κράτη. Δηλαδή, σε περίπτωση αποχής κατά τη

διεξαγωγή ψηφοφορίας, ένα κράτος μέλος του Συμβουλίου μπορεί να συνοδεύσει την αποχή του με μια τυπική δήλωση. Έτσι, το κράτος που απέχει δεν είναι υποχρεωμένο να εφαρμόσει την απόφαση, αποδέχεται όμως ότι η απόφαση δεσμεύει την ΕΕ και ακόμα, το κράτος μέλος εκφράζοντας πνεύμα αλληλεγγύης, απέχει από οποιαδήποτε δράση, η οποία ενδέχεται να έρθει αντιμέτωπη με δράση της ΕΕ που βασίζεται σε αυτήν την απόφαση, ενώ τα υπόλοιπα κράτη σέβονται τη θέση του. Μη λήψης της απόφασης μπορεί να συμβεί μόνο στην περίπτωση που τα κράτη μέλη που απέχουν, αποτελούν το 1/3 των κρατών μελών της ΕΕ και ο πληθυσμός τους αποτελεί το 1/3 του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ.

Η δεύτερη περίπτωση είναι η δυνατότητα λήψης απόφασης από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία (εξαιρέση αποτελούν αποφάσεις σχετικές με στρατιωτικές συνέπειες ή συνέπειες στην άμυνα). Αυτό μπορεί να συμβεί όταν:

- Εκδίδεται απόφαση, με την οποία καθορίζεται δράση ή θέση της ΕΕ βάση απόφασης του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, που αφορά τα στρατηγικά συμφέροντα και τους στόχους της ΕΕ
- Εκδίδει απόφαση που καθορίζει δράση ή θέση της ΕΕ μετά από πρόταση του ΥΕ, η οποία υποβλήθηκε ύστερα από συγκεκριμένο αίτημα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου
- Υιοθετεί απόφαση που προβλέπει την εφαρμογή απόφασης που καθορίζει δράση ή θέση της ΕΕ
- Διορίζει ειδικό εντεταλμένο για συγκεκριμένα θέματα πολιτικής

Παρόλα αυτά όμως, επειδή αυτή η ρύθμιση δημιούργησε ανησυχία στα κράτη μέλη, προβλέφθηκε η δυνατότητα επαναφοράς των πραγμάτων στον κανόνα της ομοφωνίας. Έτσι, κατά το άρθρο 31 παράγραφος 2 της ΣΕΕ, το κράτος μέλος που διαφωνεί μπορεί να προβάλλει *ζωτικούς και δεδηλωμένους λόγους εθνικής πολιτικής* αποτρέποντας κατά αυτόν τον τρόπο τη διεξαγωγή της ψηφοφορίας. Η μόνη διέξοδος που προβλέπεται από τη Συνθήκη είναι η δυνατότητα του ΥΕ, να αναζητά μαζί με το ενδιαφερόμενο κράτος μια αποδεκτή λύση από την πλευρά του τελευταίου. Αν δεν υπάρξει λύση, το Συμβούλιο μπορεί μέσω ειδικής πλειοψηφίας να ζητήσει την παραπομπή του θέματος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο και αποφασίζει ομόφωνα.⁷⁹

2.1.1.4 Καινοτομίες της ΚΕΠΠΑ

Με λίγα λόγια, η Συνθήκη της Λισαβόνας δημιουργεί κάποιες ιδιαίτερες καινοτομίες στον τομέα της ΚΕΠΠΑ. Αρχικά, ένας νέος ΥΕ της ΚΕΠΠΑ, ο οποίος προεδρεύει στο Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων και παράλληλα έχει την ιδιότητα του αντιπροέδρου της Επιτροπής, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα ενοποίησης των εξουσιών του Συμβουλίου και της Επιτροπής στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων. Επιπλέον, μια Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης

⁷⁹ Δ. Παπαγιάννης, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η έκδοση, Αθήνα, 2016, σ. 679-680

θα βοηθά στο έργο του τον ΥΕ, με αποτέλεσμα τα κράτη μέλη να μπορούν να αποφασίζουν σε περισσότερα θέματα με ειδική πλειοψηφία. Αν κάποιο κράτος ασκήσει βέτο σε περίπτωση που τίγονται ζωτικά του συμφέροντα, ο ΥΕ μεσολαβεί και αν δεν καταφέρει συμβιβασμό, τότε το θέμα παραπέμπεται στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Όσον αφορά την Ενισχυμένη Συνεργασία, αυτή επεκτείνεται σε όλους τους τομείς της Συνθήκης, αν και ο κανόνας της ομοφωνίας ισχύει κανονικά σε θέματα ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ. Από την άλλη μεριά, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποκτά μεγαλύτερη θεσμική δύναμη, καθώς όχι μόνο μπορεί να επικυρώσει το πρόσωπο του ΥΕ και των Επιτρόπων, αλλά μπορεί και να τους παύει. Επομένως, στόχος της Συνθήκης είναι να δώσει τη δυνατότητα στην ΕΕ να αποκτήσει πιο συνεκτική, ορατή και αποτελεσματική εικόνα σε παγκόσμιο επίπεδο.⁸⁰

2.1.2 ΚΠΑΑ

Στα πλαίσια της ΚΕΠΠΑ, υπάρχει ένας ξεχωριστός τομέας που ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες και είναι αυτός της ΚΠΑΑ. Αποτελεί όχι μόνο έναν από τους πιο αμφιλεγόμενους τομείς, αλλά και έναν από τους πιο υποσχόμενους στην προοπτική ανάδειξης της ΕΕ ως παράγοντα διαχείρισης κρίσεων. Έτσι, το άρθρο 42 της ΣΕΕ, αποτελεί τη βάση αυτού του τομέα με σκοπό τη δημιουργία μιας Ευρώπης της άμυνας. Η Συνθήκη αφήνει μεγάλη ευχέρεια χειρισμών στα κράτη μέλη, περιορίζοντας κατ' ανάγκη την ισχύ της πολιτικής που ασκείται.

Η πρόοδος της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας είναι σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητη της Συνθήκης. Στην πραγματικότητα, η Συνθήκη δίνει μεγαλύτερη έμφαση στα όρια της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, παρά στο περιεχόμενό της. Κατά το άρθρο 42 λοιπόν, παρουσιάζονται δύο κύρια όρια, το ένα σχετίζεται με τις εθνικές ιδιαιτερότητες των κρατών και το άλλο με το ΝΑΤΟ. Έτσι, στη συνέχεια παρατίθεται το άρθρο 42 της ΣΕΕ (πρώην άρθρο 17 της ΣΕΕ).

«1. Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Εξασφαλίζει στην Ένωση επιχειρησιακή ικανότητα βασισμένη σε μη στρατιωτικά και στρατιωτικά μέσα. Η Ένωση μπορεί να κάνει χρήση των μέσων αυτών σε αποστολές εκτός της Ένωσης προκειμένου να διασφαλίζει τη διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη των συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, σύμφωνα με τις αρχές του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Η εκτέλεση των καθηκόντων αυτών βασίζεται στα μέσα που παρέχουν τα κράτη μέλη.

2. Η κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας περιλαμβάνει τον προοδευτικό προσδιορισμό κοινής αμυντικής πολιτικής της Ένωσης. Η κοινή αμυντική πολιτική θα οδηγήσει στην κοινή άμυνα όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο λάβει

⁸⁰ Μ. Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017, σ. 74-76

σχετική απόφαση με ομοφωνία. Στην περίπτωση αυτή, συνιστά στα κράτη μέλη την έκδοση της απόφασης αυτής σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς τους κανόνες.

Η πολιτική της Ένωσης κατά την έννοια του παρόντος τμήματος δεν θίγει την ιδιαιτερότητα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών και σέβεται τις υποχρεώσεις που απορρέουν για ορισμένα κράτη μέλη τα οποία θεωρούν ότι η κοινή τους άμυνα υλοποιείται στα πλαίσια της οργάνωσης της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού (NATO), δυνάμει της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού, και συμβιβάζεται με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας που διαμορφώνεται μέσα στο πλαίσιο αυτό.

3. Τα κράτη μέλη θέτουν στη διάθεση της Ένωσης, για την εφαρμογή της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, στρατιωτικές και μη στρατιωτικές δυνατότητες, προκειμένου να συμβάλουν στους στόχους που καθόρισε το Συμβούλιο. Τα κράτη μέλη που συγκροτούν μεταξύ τους πολυεθνικές δυνάμεις μπορούν επίσης να θέτουν τις δυνάμεις αυτές στη διάθεση της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας.

Τα κράτη μέλη δεσμεύονται να βελτιώσουν προοδευτικά τις στρατιωτικές τους δυνατότητες. Ο Οργανισμός στον τομέα της ανάπτυξης αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών (εφεξής αποκαλούμενος "Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας") προσδιορίζει τις επιχειρησιακές ανάγκες, προωθεί μέτρα για την ικανοποίησή τους, συμβάλλει στον προσδιορισμό και, ενδεχομένως, στην υλοποίηση κάθε μέτρου πρόσφορου για την ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα, συμμετέχει στον προσδιορισμό ευρωπαϊκής πολιτικής δυνατοτήτων και εξοπλισμών και επικουρεί το Συμβούλιο στην αξιολόγηση της βελτίωσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων.

4. Οι αποφάσεις σχετικά με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας, καθώς και οι αποφάσεις που αφορούν την πραγματοποίηση μιας αποστολής βάσει του παρόντος άρθρου, εκδίδονται από το Συμβούλιο ομόφωνα μετά από πρόταση του ύπατου εκπροσώπου της Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας ή πρωτοβουλία κράτους μέλους. Ο ύπατος εκπρόσωπος μπορεί να προτείνει την προσφυγή σε εθνικά μέσα καθώς και στα μέσα της Ένωσης, ενδεχομένως από κοινού με την Επιτροπή.

5. Το Συμβούλιο μπορεί να αναθέτει την εκτέλεση αποστολής, στο πλαίσιο της Ένωσης, σε ομάδα κρατών μελών προκειμένου να διατηρηθούν οι αξίες της Ένωσης και να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντά της. Η εκτέλεση μιας τέτοιας αποστολής διέπεται από το άρθρο 44.

6. Τα κράτη μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό, ενόψει των πλέον απαιτητικών αποστολών, θεσμοθετούν μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στο πλαίσιο της Ένωσης. Η συνεργασία αυτή διέπεται από το άρθρο 46. Δεν επηρεάζει τις διατάξεις του άρθρου 43.

7. Σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Αυτό δεν επηρεάζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας ορισμένων κρατών μελών.

Οι δεσμεύσεις και η συνεργασία στον τομέα αυτόν εξακολουθούν να είναι σύμφωνες προς τις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του Οργανισμού Βορείου Ατλαντικού Συμφώνου, η οποία παραμένει, όσον αφορά τα κράτη που είναι μέλη του, το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας και το όργανο της εφαρμογής της.»⁸¹

Έτσι, στην παράγραφο 1 αυτού του άρθρου, η ρύθμιση αυτή προσπαθεί να ενισχύσει τη συνοχή της κοινής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ και να καταστήσει σαφές ότι στην ενωσιακή σκέψη το ανθρωπιστικό και στρατιωτικό της σκέλος της εν λόγω πολιτικής αποτελεί σημαντικό παράγοντα προώθησης της εξωτερικής πολιτικής.

Στη συνέχεια, σχετικά με την παράγραφο 2 αυτού του άρθρου, παρουσιάζεται σημαντική επιθυμία για πρόοδο ως προς την πολιτική άμυνας και ασφάλειας. Οπότε, στα μελλοντικά σχέδια της ΚΠΑΑ περιλαμβάνεται ο προοδευτικός προσδιορισμός κοινής αμυντικής πολιτικής της ΕΕ, που θα οδηγήσει σε κοινή άμυνα μετά από ομόφωνη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ενώ θα συνεκτιμηθούν και οι συνταγματικοί κανόνες των κρατών μελών. Με λίγα λόγια, η κοινή αμυντική πολιτική θα εξαρτηθεί από τη βούληση των κρατών μελών και τις ιδιαιτερότητες των εθνικών τους συμφερόντων, κάτι το οποίο δείχνει το πόσο σοβαρό είναι το ζήτημα. Πάντως, είναι θετικό το γεγονός ότι δίνεται η δυνατότητα από τη Συνθήκη για κάτι τέτοιο, ακόμα και αν τα κράτη μέλη δεν είναι ακόμα έτοιμα να προχωρήσουν σε κάτι τέτοιο.⁸² Η αρμοδιότητα κατά συνέπεια δεν είναι δέσμια για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, δεν του δημιουργεί δηλαδή υποχρέωση προς εγκαθίδρυση κοινής άμυνας, αλλά επαφίεται στη διακριτική του ευχέρεια. Σε οποιαδήποτε περίπτωση, η καθιέρωση κοινής άμυνας προϋποθέτει έγκριση από τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες.⁸³

Το γεγονός ότι τα κράτη μέλη δυσκολεύονται να οδηγηθούν, εξαιτίας της διαφορετικής προσέγγισης τους, στην προοπτική μιας κοινής ευρωπαϊκής άμυνας, στηρίζεται σε διάφορους λόγους. Αρχικά απουσιάζει μια σαφώς προσδιορισμένη στρατιωτική απειλή για τη Γηραιά Ήπειρο, μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ. Στη συνέχεια, απουσιάζει η ανάγκη επενδύσεων στο χώρο της άμυνας από τη στιγμή που για περισσότερα από 60 χρόνια, το ΝΑΤΟ αποτελεί σταθερό πυλώνα της ευρωπαϊκής άμυνας και συμβάλλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών κρατών. Τέλος, επί της παρούσης περιόδου προέχει η επίλυση των δημοσιονομικών προβλημάτων των κρατών μελών και όχι η αύξηση των αμυντικών δαπανών. Βέβαια το τελευταίο επιχείρημα δείχνει να μην ευσταθεί τόσο από τη στιγμή

⁸¹ “Article 42 of the Treaty of the European Union”, <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-5-general-provisions-on-the-unions-external-action-and-specific-provisions/chapter-2-specific-provisions-on-the-common-foreign-and-security-policy/section-2-provisions-on-the-common-security-and-defence-policy/129-article-42.html>

⁸² Β. Χριστιανός, «Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ – Κατ’ άρθρο ερμηνεία», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012, σ. 137

⁸³ Δ. Παπαγιάννης, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η έκδοση, Αθήνα, 2016, σ. 681

που οι προϋπολογισμοί άμυνας όλων των κρατών μελών είναι συγκριτικά ανώτεροι, σε απόλυτες τιμές, των δαπανών των σημαντικότερων αναδυόμενων δυνάμεων. Άρα αυτό δείχνει πως το πρόβλημα δεν είναι δημοσιονομικό, αλλά κυρίως πολιτικό, ξεκινώντας από τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης έως τη συγκέντρωση επιχειρησιακών ικανοτήτων.⁸⁴

Η Συνθήκη εισάγει δύο όρους ή ρήτρες αλληλεγγύης. Με τον πρώτο όρο, ο οποίος προβλέπεται στην παράγραφο 7 του άρθρου 42 της ΣΕΕ, προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη πρέπει να παρέχουν βοήθεια με κάθε μέσο που έχουν στη διάθεσή τους σε ένα κράτος μέλος που θα ήταν στόχος μιας ένοπλης επίθεσης στο έδαφός του (πάντα με σεβασμό στις δεσμεύσεις που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ). Η υποχρέωση βαρύνει τα κράτη μέλη (ακόμα και αυτά που δεν είναι μέλη του ΝΑΤΟ) και όχι την ΕΕ στο σύνολό της, κάτι που σημαίνει πως η ΕΕ δεν μετατρέπεται σε στρατιωτική συμμαχία, μετατρέποντας το ΝΑΤΟ, τη μόνη συμμαχία συλλογικής άμυνας στην Ευρώπη. Παρόλα αυτά, φαίνεται πως δημιουργείται μια Ευρωπαϊκή συμμαχία *à la carte*, καθώς λόγω της ιρλανδικής δικλείδας ασφαλείας, η αμοιβαία συνδρομή δεν θα επηρεάζει τα κράτη τα οποία έχουν ιδιαίτερο χαρακτήρα πολιτικής ασφάλειας και άμυνας. Αυτό λύνει πολλά προβλήματα και αποτελεί συμβιβασμό μεταξύ κρατών τα οποία επιθυμούν ανεξάρτητη Ευρωπαϊκή άμυνα, άλλα που εξαρτώνται αποκλειστικά από το ΝΑΤΟ και άλλα που αντιστέκονται σε κοινές υποχρεώσεις στρατιωτικής βοήθειας και άμυνας. Ο δεύτερος όρος, δεσμεύει τα κράτη μέλη να παράσχουν βοήθεια με κάθε μέσο που διαθέτουν συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών, σε περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης και φυσικών ή τεχνολογικών καταστροφών, όπως αναφέρεται και στο άρθρο 222 της ΣΛΕΕ.⁸⁵

Οι δύο όροι θεωρούνται ασαφείς, όπου με δυσκολία διακρίνεται το περιεχόμενο του ενός από του άλλου. Η σχετική διατύπωση ανταποκρίνεται στις διεθνώς κρατούσες καταστάσεις τρομοκρατίας και επιχειρεί να προλάβει τις εξελίξεις στον τομέα αυτό. Η βασική διαφορά που μπορεί να σημειωθεί ανάμεσα στις δύο ρήτρες, είναι πως η ρήτρα αλληλεγγύης περιλαμβάνει τη συμμετοχή της ΕΕ, αντίθετα με τη ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής όπου η αναφορά γίνεται μόνο στα κράτη μέλη.⁸⁶

Επομένως, απαραίτητο είναι να ανακεφαλαιωθούν οι καινοτομίες της Συνθήκης στο ζήτημα της ΚΠΑΑ.

Αρχικά, η αναφορά στη σταδιακή δημιουργία μιας πολιτικής κοινής άμυνας, εφόσον το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το αποφασίσει. Η αλήθεια είναι πως τέτοιες αναφορές υπήρχαν και στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, όμως οι τροποποιήσεις που έγιναν σε κάποια σημεία (πχ. από «με στόχο» έγινε «σταδιακή», από «θα

⁸⁴ Μ. Παπακωνσταντής, «Οι πολιτικές της ΕΕ: Εξωτερική, Γεωργική και Μεταναστευτική», εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2016, σ. 90-91

⁸⁵ Β. Χριστιανός, «Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ – Κατ' άρθρο ερμηνεία», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012, σ. 138

⁸⁶ Μ. Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017, σ. 83

μπορούσε να οδηγήσει» αντικαταστάθηκε από μελλοντικό χρόνο και τέλος από «όταν έρθει η χρονική στιγμή» έγινε «εφόσον το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο θα το έχει αποφασίσει»), φανερώνουν την εξέλιξη της προόδου και καθίσταται σίγουρο πως τέτοιες αλλαγές 10 χρόνια πριν τη Λισαβόνα δεν θα είχαν την ίδια επιτυχία.

Δεύτερον, μια άλλη σημαντική καινοτομία είναι η δομημένη μόνιμη συνεργασία, που θα αποτελείται από κράτη τα οποία θα πληρούν ορισμένα κριτήρια δυνατοτήτων και αναλαμβάνουν υψηλές δεσμεύσεις στον τομέα αυτό, κατά τα άρθρα 42 παράγραφος 6 και άρθρο 46 της ΣΕΕ.

Τρίτον, διαφυλάσσεται η κυριαρχία των κρατών με διάφορους τρόπους, όπως για παράδειγμα ότι όλες οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Συμβουλίου λαμβάνονται ομόφωνα, όπως γίνεται και στην ΚΕΠΠΑ δηλαδή, με τη διαφορά ότι εδώ δεν ισχύουν οι εξαιρέσεις της ειδικής πλειοψηφίας. Αυτός ο τρόπος λήψης αποφάσεων καλύπτει τόσο τον προσδιορισμό των συμφερόντων και των στρατηγικών στόχων της ΕΕ, όσο και τον ορισμό και τη θέση σε λειτουργία της ΚΕΠΠΑ και την απόφαση για να περάσουν τα κράτη σε μια κοινή άμυνα. Επίσης, η Συνθήκη θέτει δικλίδες ασφαλείας οι οποίες αποβλέπουν στη διασφάλιση ότι τα κράτη δεν θα λειτουργούν χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Γι'αυτό και προβλέπεται πως οι νομοθετικές πράξεις εξαιρούνται της διαδικασίας της ΚΕΠΠΑ και ότι το Δικαστήριο της ΕΕ δεν έχει καμία αρμοδιότητα σε αυτόν τον τομέα (με εξαίρεση τον έλεγχο νομιμότητας ορισμένων αποφάσεων από άποψη διαδικασίας). Ακόμα, διευκρινίζεται πως η ΚΕΠΠΑ ούτε επηρεάζει τις εθνικές επιλογές των κρατών μελών σχετικά με ειδικές πολιτικές άμυνας, αλλά ούτε και τις υποχρεώσεις που μπορεί να προκύπτουν από το ΝΑΤΟ. Σημαντικό ακόμα είναι το γεγονός ότι η ΚΕΠΠΑ οργανώνεται στη βάση της διαφοροποίησης και επιτρέπει στα κράτη να δρουν ανάλογα με τις δυνατότητες και την επιθυμία τους.

Τέλος, τα κράτη μέλη θα αποφασίζουν πάντα σε τελευταίο βαθμό για τη ζωή των στρατιωτών τους, αλλά έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν και δική τους πολιτική πέρα από την κοινή πολιτική στην οποία μπορεί να συμμετέχουν.⁸⁷

2.2 Πρωταρχικοί στρατιωτικοί και μη-στρατιωτικοί στόχοι

Η ΕΕ βρίσκεται στην πρώτη γραμμή των προσπαθειών διαχείρισης κρίσεων, στρατιωτικών και μη, σε διεθνές επίπεδο, καθώς αυτή της η συμμετοχή αποτελεί συγγενές χαρακτηριστικό της πολιτικής της ΚΠΑΑ, που όπως θα δούμε παρακάτω διαμορφώνεται στους γνωστούς Πρωταρχικούς Στόχους (Headline Goals).

⁸⁷ Β. Χριστιανός, «Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ – Κατ' άρθρο ερμηνεία», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012, σ. 140

2.2.1 Στρατιωτικοί στόχοι

Όσον αφορά τους στρατιωτικούς στόχους, θα πρέπει να αναφερθεί πως στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι το 1999, τα κράτη-μέλη της ΕΕ έθεσαν έναν στόχο με στρατιωτικά χαρακτηριστικά, γνωστός με το όνομα *Στρατιωτικός Πρωταρχικός Στόχος* ή *Κύριος Στόχος του Ελσίνκι (HHG)*⁸⁸. Έτσι, κύριο στοιχείο αυτού του στόχου ήταν η συγκρότηση μέχρι το 2003, μιας *Ευρωπαϊκής Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης (ERRF)*. Ο στόχος αυτός προϋπόθετε ότι τα κράτη-μέλη θα πρέπει να είναι σε θέση να αναπτύξουν 60.000 στρατιώτες μέσα σε 60 ημέρες, με επιβιωσιμότητα διάρκειας 1 έτους, ξεκινώντας από τα τέλη του 2003. Οι δυνάμεις αυτές θα αποτελούσαν την Ευρωπαϊκή απάντηση σε περίπτωση κρίσης, θα χρησιμοποιούνταν μόνο για όσο χρονικό διάστημα διαρκούσε η κρίση ενώ σε κάθε περίπτωση τα κράτη-μέλη θα αποφάσιζαν εάν, τότε και πώς θα συνεισέφεραν στρατεύματα. Τονίζεται πως η δύναμη αυτή δεν αποτελεί έναν μόνιμο ευρωπαϊκό στρατό, αλλά είναι ένας κατάλογος δυνάμεων που θα δίνεται από τα κράτη-μέλη της ΕΕ.

Ακόμα, η αναγκαιότητα απόκτησης στρατιωτικών δυνατοτήτων από την ΕΕ, τονίστηκε και από τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Φέιρα της Πορτογαλίας τον Ιούνιο του 2000. Το 2000 επίσης, η σύνοδος, που έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες, για τον καθορισμό των συμμετοχών των κρατών-μελών συνέταξε τρεις καταλόγους δυνάμεων. Ο πρώτος κατάλογος ήταν το Helsinki Headline Catalogue (HHC), το οποίο καθορίζει τις απαιτήσεις της ΕΕ για την εκπλήρωση του στόχου, το Helsinki Progress Catalogue (HPC), που τονίζει τον εντοπισμό των στρατιωτικών ελλείψεων, τις διαφορές μεταξύ των απαιτήσεων για τη συγκρότηση δύναμης και τέλος, το Helsinki Force Catalogue (HFC) που κάνει λόγο για τις συνεισφορές των κρατών-μελών, καθώς δίνεται και ένας συμπληρωματικός κατάλογος για τις συνεισφορές των κρατών που δεν είναι μέλη της ΕΕ αλλά είναι μέλη του NATO ή για χώρες που είναι υποψήφιες προς ένταξη στην ΕΕ.⁸⁹

Επιπρόσθετα, η πείρα που αποκτήθηκε από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις που ακολούθησαν (CONCORDIA⁹⁰, ARTEMIS⁹¹), οδήγησαν από την ποσοτική εστίαση που διέκρινε τους *Πρωταρχικούς Στόχους του 2003*, σε μια ποιοτικότερη και πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση, που διατυπώθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το 2004 και εκφράστηκε στους *Πρωταρχικούς Στόχους του 2010*. Έτσι, ο *Κύριος Στόχος του 2010* συντάχθηκε από έγγραφο του Υπατου Εκπροσώπου της ΕΕ για θέματα ΚΕΠΠΑ, το οποίο υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου του 2004. Με αυτόν το τρόπο η ΕΕ θα κατάφερνε να αποκτήσει δυνάμεις οι οποίες θα ήταν ευέλικτες και ευκίνητες,

⁸⁸ “The Military Headline Goals (HLGs)”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en

⁸⁹ Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σ. 72-73

⁹⁰ European Union – External Action “CONCORDIA/FYROM”, http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia/index_en.htm

⁹¹ European Union – External Action “ARTEMIS/DRC”, http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/artemis-drc/index_en.htm

αξιοποιώντας τη βέλτιστη χρήση των διατιθέμενων πόρων και αυξάνοντας την ικανότητα αντίδρασης των πολυεθνικών δυνάμεων. Για να μπορέσουν να επιτευχθούν οι σκοποί αυτού του κύριου στόχου, έπρεπε να καθοριστούν οι *προϋποθέσεις στρατηγικής σχεδίασης*, όπως: η πρόληψη των συρράξεων, η σταθεροποίηση και η αποκατάσταση ζημιών σε τρίτες χώρες, οι επιχειρήσεις εκκένωσης και τέλος ανθρωπιστικές επιχειρήσεις.

Πάνω σε αυτή τη βάση, οι Υπουργοί Άμυνας της Ένωσης υιοθέτησαν στην άτυπη συνάντησή τους στις Βρυξέλλες το 2004, την έννοια του *Σχηματισμού Μάχης* (Battle Group), η οποία αποτέλεσε το κεντρικό μέρος των *Πρωταρχικών Στόχων του 2010*⁹². Οι *Σχηματισμοί Μάχης* είναι ευέλικτα και ταχυκίνητα στρατιωτικά τμήματα που ενεργούν στο πλαίσιο της έγκαιρης αντιμετώπισης των απειλών και της αποτελεσματικής διαχείρισης των κρίσεων. Την 2 Οκτωβρίου 2006, εγκρίθηκε από την *Ευρωπαϊκή Στρατιωτική Επιτροπή* το βασικό κείμενο πάνω στο οποίο στηρίζεται η λειτουργία των Σχηματισμών Μάχης, όπου καταγράφεται η φιλοδοξία της ΕΕ να λαμβάνει την απόφαση εκτέλεσης μιας επιχείρησης ταχείας αντίδρασης εντός πέντε ημερών από την έγκριση του *Crisis Management Concept* (CMC). Οι *Σχηματισμοί Μάχης* θα πρέπει ακολούθως, να έχουν ετοιμότητα 10 ημερών για ανάπτυξη στην περιοχή επιχειρήσεων, από την ημέρα που θα ληφθεί απόφαση από το Συμβούλιο της ΕΕ για την έναρξη μιας επιχείρησης (ή συνολικά εντός 15 ημερών από την έγκριση της CMC). Οι *Σχηματισμοί Μάχης* έχουν σύνθεση περίπου 1.500 ανδρών, με δυνατότητα εκτέλεσης επιχειρήσεων σε απόσταση 6.000 χιλιομέτρων από τις Βρυξέλλες με αρχική διάρκεια 30 ημερών, οι οποίες μπορούν να επεκταθούν στις 120 ημέρες, εφόσον ανεφοδιαστούν κατάλληλα. Την 1η Ιανουαρίου 2007, οι *Σχηματισμοί Μάχης* της Ένωσης έφθασαν σε πλήρη επιχειρησιακή ικανότητα, αλλά μέχρι σήμερα, δεν έχουν δοκιμαστεί σε πραγματικές συνθήκες.

Τέλος, υπάρχουν και 5 *Επιχειρησιακά στρατηγεία* που συγκροτήθηκαν από την ΕΕ το 2005 και είναι ένα γαλλικό, ένα βρετανικό, ένα γερμανικό, ένα ιταλικό και ένα ελληνικό. Η δύναμη αυτών πρέπει να αποτελείται από 42 άτομα της χώρας στην οποία βρίσκεται το αρχηγείο, καθώς υπάρχει και η πρόβλεψη αποστολών συμπλήρωσης, οπότε ανέρχεται στα 210 άτομα.⁹³

2.2.2 Μη-στρατιωτικοί στόχοι

Αναφορικά με τους μη-στρατιωτικούς στόχους, ο πρώτος *Μη-Στρατιωτικός Πρωταρχικός Στόχος* δημιουργήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Φέιρα της Πορτογαλίας, το 2000. Σε αυτόν τον στόχο καθορίστηκε πως προτεραιότητα της ΕΕ θα αποτελούσαν ο τομέας της αστυνόμευσης, του κράτους δικαίου, και της πολιτικής διοίκησης και προστασίας. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τον

⁹² European Union - External Action "EU BATTLEGROUPS Concept"
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf

⁹³ Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010, σ. 82

αστυνομικό τομέα, τα κράτη-μέλη συμφώνησαν να παρέχουν συλλογικά 5.000 αστυνομικούς για επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων, με 1.000 από αυτούς να παραμένουν σε υψηλή ετοιμότητα για να μπορέσουν να αναπτυχθούν εντός 30 ημερών σε περίπτωση που χρειαστεί. Συμφωνία υπήρξε και για ορισμένες αρμοδιότητές τους, όπως η επιτήρηση, η εκπαίδευση της τοπικής αστυνομίας, η άμεση αποκατάσταση της τάξης, καθώς και η παροχή υποστήριξης στην κάθε αστυνομική δύναμη σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Εν συνεχεία, το Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ το 2001, έθεσε επιπρόσθετους τομείς προτεραιότητας, με σκοπό τη διάθεση 200 δικαστών και εισαγγελέων, ειδικών διαχείρισης κρίσεων στα θέματα του κράτους δικαίου με δυνατότητα ανάπτυξης έως και 30 ημερών. Ακόμη αναφέρθηκε πως ήταν χρήσιμοι και 2.000 εμπειρογνώμονες αξιολογητές της πολιτικής προστασίας και διοίκησης, με δυνατότητα συγκρότησης και αποστολής τους εντός 7 ωρών. Όλα αυτά επιδιώκονταν να ολοκληρωθούν μέχρι και το 2003.

Το 2004, επαναξιολογήθηκε ο *Μη-Στρατιωτικός Πρωταρχικός Στόχος του 2000* με σημαντικότερη την προσθήκη δύο ακόμη τομέων προτεραιοτήτων, που ήταν αυτοί της επιτήρησης και της παροχής υποστήριξης στους ειδικούς αντιπροσώπους της ΕΕ, διαμορφώνοντας έτσι τους *Μη-Στρατιωτικούς Πρωταρχικούς Στόχους του 2008*. Τονίστηκε επίσης η ανάγκη για την διεξαγωγή παράλληλων αποστολών με την ανάδειξη δύο νέων περιοχών ενδιαφέροντος, τη μεταρρύθμιση στον τομέα της ασφάλειας⁹⁴ και τον αφοπλισμό, την αποστράτευση και την επανένταξη.

Τέλος, με τους *Μη-Στρατιωτικούς Πρωταρχικούς Στόχους του 2010*, φανερώθηκε η καινοτομία των Πρωταρχικών Στόχων, που είναι ο συγχρονισμός των *Μη-Στρατιωτικών Πρωταρχικών Στόχων του 2010* με τους *Στρατιωτικούς Πρωταρχικούς Στόχους του 2010*, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους *Μη-Στρατιωτικούς Πρωταρχικούς Στόχους* να στηρίζουν περισσότερο την πολιτικό-στρατιωτική συνεργασία στους τομείς ετοιμότητας και ικανότητας ανάπτυξης προσωπικού. Ακόμα, να σημειωθεί πως το προσωπικό ενισχύθηκε με 285 άτομα επιπλέον έτσι ώστε να είναι πιο αποτελεσματικός και λειτουργικός ο τομέας δικαιοσύνης, διαλόγου και ανάλυσης συγκρούσεων, ενώ κάτι καινοτόμο ήταν και η σύσταση των *Ομάδων Μη-Στρατιωτικής Αντίδρασης* με 100 εμπειρογνώμονες με σκοπό την ταχεία ανάπτυξη.⁹⁵

⁹⁴ European Commission “Supporting Security Sector Reform - SSR”, https://ec.europa.eu/europeaid/policies/fragility-and-crisis-management/links-between-security-and-development/security-sector_en

⁹⁵ Council of the European Union “Civilian Response Teams (CRT)”, <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010462%202005%20INIT>

2.3 Μόνιμες πολιτικές και στρατιωτικές δομές⁹⁶

Πέρα από τη θεωρητική προσέγγιση των κρατών-μελών για την προώθηση της στρατιωτικής διάστασης για πρόληψη και διαχείριση των κρίσεων, υπάρχει μια σειρά από δομές και όργανα-εργαλεία που ήταν απαραίτητο να δημιουργηθούν για την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία της ΚΠΑΑ. Οι κυριότερες αυτών αναφέρονται παρακάτω.

2.3.1 Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας⁹⁷

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας ιδρύθηκε το 2004. Βοηθά τα 27 κράτη μέλη του (όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ εκτός από τη Δανία) στην ανάπτυξη των στρατιωτικών τους πόρων. Προβλέπεται ρητά από στο άρθρο 42 παράγραφος 3 και στο άρθρο 45 της ΣΕΕ και έχει ως αποστολή:

- Να συμβάλλει ως προς τον καθορισμό των στόχων σχετικά με τις στρατιωτικές δυνατότητες των κρατών-μελών
- Να προωθεί την εναρμόνιση των επιχειρησιακών αναγκών
- Να υποβάλλει προτάσεις για πολυμερή σχέδια προς εκπλήρωση των στόχων από άποψη στρατιωτικών δυνατοτήτων
- Να στηρίζει την έρευνα στον τομέα της αμυντικής τεχνολογίας
- Να συμβάλλει στην ενίσχυση της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας είναι ανοιχτός σε κάθε κράτος-μέλος που επιθυμεί να συμμετάσχει σε αυτόν και εκδίδει με ειδική πλειοψηφία απόφαση για τον καθορισμό του καταστατικού του, της έδρας του και των κανόνων λειτουργίας του.⁹⁸

Ο Οργανισμός τελεί υπό την εποπτεία και τον πολιτικό έλεγχο του Συμβουλίου, ενώ υπεύθυνος για την γενική οργάνωση και λειτουργία του είναι ο Ύπατος Εκπρόσωπος για θέματα ΚΕΠΠΑ. Στις αρμοδιότητες του Συμβουλίου συγκαταλέγονται επίσης η έκδοση ετήσιων κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τις δραστηριότητες του Οργανισμού, κυρίως το πρόγραμμα εργασιών του, και εγκρίνει το χρηματοδοτικό του πλαίσιο.⁹⁹

Ο Οργανισμός διακρίνεται από την ευελιξία, την εμπειρογνωμοσύνη και την οικονομική του αποδοτικότητα. Από αυτόν ωφελούνται όλα τα κράτη της ΕΕ, εκτός της Δανίας που δεν είναι μέλος του, βοηθά τα ευρωπαϊκά υπουργεία

⁹⁶ Διπλωματική εργασία Ν. Χαραλαμπίδου, «Η Αμυντική Πολιτική της ΕΕ: Αρμοδιότητα, Κεκτημένο, Προοπτικές», Αθήνα, 2018, σελ. 32-40

⁹⁷ Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, L 266/55, «Απόφαση του Συμβουλίου της 12^{ης} Οκτωβρίου 2015 για τον καθορισμό του καταστατικού, της έδρας και των κανόνων λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:32015D1835>

⁹⁸ Δ. Παπαγιάννης, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η έκδοση, Αθήνα, 2016, σ. 683

⁹⁹ Μ. Παπακωνσταντής, «Οι πολιτικές της ΕΕ: Εξωτερική, Γεωργική και Μεταναστευτική», εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2016, σ. 78

Άμυνας στην αντιμετώπιση ελλείψεων στον τομέα των αμυντικών ικανοτήτων και της κατάρτισης και τέλος έχει συνάψει συμφωνίες με ορισμένες χώρες εκτός ΕΕ, όπως η Νορβηγία, η Σερβία, η Ελβετία και η Ουκρανία.¹⁰⁰

2.3.2 Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ¹⁰¹

Η *Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ* συστήθηκε με την απόφαση του Συμβουλίου 2001/79/ΚΕΠΠΑ στις 22 Ιανουαρίου 2001. Η Στρατιωτική Επιτροπή είναι το ανώτατο στρατιωτικό όργανο στα πλαίσια του Συμβουλίου. Η επιτροπή αυτή διευθύνει όλες τις στρατιωτικές δραστηριότητες της ΕΕ, ιδιαίτερα τον σχεδιασμό και την εκτέλεση των στρατιωτικών αποστολών και επιχειρήσεων δυνάμει της ΚΠΑΑ, την ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων καθώς και την παροχή στρατιωτικών συμβουλών στην ΕΠΑ και συστάσεων για στρατιωτικά θέματα, όπου απαιτηθεί.

Η *Στρατιωτική Επιτροπή* αποτελείται από ανώτατα στελέχη του χώρου της άμυνας των κρατών μελών, εκπροσωπώντας αυτά και αποτελώντας τους μόνιμους στρατιωτικούς αντιπροσώπους τους. Η επιτροπή έχει μόνιμο πρόεδρο που εκλέγεται από τα ανώτατα στελέχη της ίδιας της επιτροπής, και διορίζεται από το Συμβούλιο.

2.3.3 Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ¹⁰²

Το *Ευρωπαϊκό Στρατιωτικό Επιτελείο* εργάζεται κάτω από την διεύθυνση της Στρατιωτικής Επιτροπής και τελεί υπό τον έλεγχο του θεσμού του ΥΕ. Αποτελεί μια συλλογική – πολυδιάστατη δεξαμενή εξειδικευμένου στρατιωτικού προσωπικού που δραστηριοποιείται εντός του πλαισίου της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης, της οποίας αποτελεί και αναπόσπαστο κομμάτι. Το Στρατιωτικό Επιτελείο συντονίζει τον στρατιωτικό τομέα της ΕΥΕΔ με ιδιαίτερη έμφαση στις αποστολές και επιχειρήσεις που χρήζουν στρατιωτικής υποστήριξης καθώς και στην ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων. Στην κατεύθυνση αυτή, το επιτελείο είναι υπεύθυνο για την παροχή έγκαιρης προειδοποίησης, μέσω του *Ενιαίας Ικανότητας Ανάλυσης Πληροφοριών*, για την σύνταξη των εκτιμήσεων καταστάσεως, για το στρατηγικό σχεδιασμό και την ανάπτυξη του πλαισίου δράσης, για την οργάνωση και επάνδρωση του *Ευρωπαϊκού Κέντρου Επιχειρήσεων* και τέλος, για την εκπαίδευση και για την προώθηση της συνεργασίας στον στρατιωτικό

¹⁰⁰ Ευρωπαϊκή Ένωση, «Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ)», https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eda_el

¹⁰¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης», <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/>

¹⁰² European Union, External Action, “European Union Military Staff”, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20\(EUMS\)](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20(EUMS))

τομέα. Επιπλέον, το Στρατιωτικό Επιτελείο σε συνεργασία με τη Στρατιωτική Επιτροπή και τους συναρμόδιους φορείς της ΕΥΕΔ, συμβάλλουν στη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών, προκειμένου να διευκολυνθούν και να υποστηριχθούν οι στρατιωτικές αποστολές και επιχειρήσεις στο πεδίο, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες όπου λόγοι υψηλού κινδύνου επιβάλλουν τη χρήση μόνο στρατιωτικών δυνάμεων.

2.3.4 Ινστιτούτο Μελετών της ΕΕ για θέματα Ασφάλειας (IMEEΘΑ)¹⁰³

Το *IMEEΘΑ* είναι ένας οργανισμός αρμόδιος για την ανάλυση θεμάτων της ΚΕΠΠΑ, με στόχους να διαμορφώσει ένα κλίμα συνεννόησης σε θέματα κοινής ασφάλειας στην ΕΕ, να συμβάλει στην ανάπτυξη και την προώθηση της ΚΕΠΠΑ, να στηρίζει τη χάραξη και προώθηση της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ και τέλος, να συμβάλει στη συζήτηση για μια στρατηγική ασφάλειας εντός και εκτός Ευρώπης. Πρωταρχικός του ρόλος είναι η παροχή αναλύσεων και η διοργάνωση φόρουμ συζητήσεων με σκοπό να συμβάλει στην διαμόρφωση της πολιτικής της ΕΕ. Κατά την εκτέλεση της αποστολής του αυτής, ενεργεί επίσης ως σημείο διασύνδεσης μεταξύ Ευρωπαίων εμπειρογνομόνων και υπευθύνων λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα. Το *IMEEΘΑ* διοικείται από ένα συμβούλιο, κάτω από την προεδρία του ΥΕ για θέματα ΚΕΠΠΑ και την πολιτική εποπτεία της ΕΠΑ ενώ απαρτίζεται από το πολύ εννέα μόνιμους ανώτερους αναλυτές. Στο πλαίσιο της αποστολής του, το *IMEEΘΑ* δημοσιεύει τακτικά εκδόσεις για θέματα και περιοχές καίριας σημασίας για την ΕΕ, με πιο προβεβλημένη έκδοση την σειρά εγγράφων *Chaillot*.¹⁰⁴ Οι εκδηλώσεις που διοργανώνει ενισχύουν την αναλυτική ικανότητα της ΕΕ και βοηθούν στη διαμόρφωση κοινών προσεγγίσεων καθώς φέρνουν σε επαφή αξιωματούχους της ΕΕ, εθνικούς εμπειρογνώμονες, πανεπιστημιακούς, πολιτικούς ιθύνοντες, μέσα ενημέρωσης και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών από τα κράτη-μέλη και τις άλλες χώρες του κόσμου.

2.3.5 Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ¹⁰⁵

Το Δορυφορικό Κέντρο της ΕΕ ιδρύθηκε στο Torrejon της Ισπανίας το 1992 και ενσωματώθηκε σαν επιχειρησιακή υπηρεσία της ΕΕ το 2002, για να υποστηρίξει τα κράτη-μέλη κατά την λήψη αποφάσεων στα θέματα ΚΕΠΠΑ και ΚΠΑΑ μέσω της παροχής υλικού προερχόμενου από την ανάλυση δορυφορικών εικόνων γεωσκόπησης και συναφών δεδομένων. Τα κράτη-μέλη απευθύνουν αίτημα στον Ύπατο Εκπρόσωπο και εκείνος με τη σειρά του δίνει εντολή στο Δορυφορικό Κέντρο για την παράδοση του απαιτούμενου υλικού. Το Κέντρο διαθέτει νομική προσωπικότητα για την εκτέλεση των καθηκόντων

¹⁰³ Ευρωπαϊκή Ένωση, «Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας (IMEEΘΑ)», https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/iss_el

¹⁰⁴ European Union, Institute for Security Studies, “Chaillot Papers”, <https://www.iss.europa.eu/publications/chaillot-papers/>

¹⁰⁵ “European Union Satellite Centre”, <https://www.satcen.europa.eu/>

του και τελεί υπό την πολιτική εποπτεία της ΕΠΑ, του Συμβουλίου και τις επιχειρησιακές εντολές του Ύπατου Εκπροσώπου.

2.3.6 Διεύθυνση Μη-Στρατιωτικής Σχεδίασης και Διεξαγωγής¹⁰⁶

Η Διεύθυνση Μη-Στρατιωτικής Σχεδίασης και Διεξαγωγής είναι κομμάτι της ΕΥΕΔ και αποτελεί τη μόνιμη εκείνη δομή που είναι υπεύθυνη για την αυτόνομη διεξαγωγή της ΚΠΑΑ σε θέματα μη-στρατιωτικών επιχειρήσεων. Η Διεύθυνση βρίσκεται κάτω από τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση της ΕΠΑ, λειτουργώντας ως το Επιχειρησιακό Αρχηγείο (Operational HQ) της ΕΥΕΔ για τις μη-στρατιωτικές δράσεις της ΚΠΑΑ ενώ μέσω της λεγόμενης *Ικανότητας Μη-Στρατιωτικής Σχεδίασης και Διεξαγωγής*, εξασφαλίζει τον αποτελεσματικό σχεδιασμό και διεξαγωγή των μη-στρατιωτικών επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Επιδίωξη τέλος της Διεύθυνσης, αποτελεί η ανάληψη μη-στρατιωτικών αποστολών, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο, προκειμένου να επιτευχθεί η σταθερότητα και η οικοδόμηση εμπιστοσύνης σε ιδιαιτέρως ευαίσθητα περιβάλλοντα.

2.3.7 Επιτροπή Πολιτικής Ασφάλειας (ΕΠΑ)¹⁰⁷

Ο ρόλος και η σύνθεση της ΕΠΑ αναλύονται στο άρθρο 38 της ΣΕΕ και είναι αρμόδια για την ΚΕΠΠΑ και την ΚΠΑΑ. Συναφώς, η ΕΠΑ παρακολουθεί τη διεθνή κατάσταση, συνιστά στο Συμβούλιο στρατηγικές προσεγγίσεις και επιλογές πολιτικής, παρέχει καθοδήγηση στη Στρατιωτική Επιτροπή, την Πολιτικο-στρατιωτική Ομάδα και την Επιτροπή Πολιτικής Διαχείρισης κρίσεων και εξασφαλίζει τον πολιτικό έλεγχο και τη στρατηγική διεύθυνση των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων. Η ΕΠΑ αποτελείται από τους πρέσβεις των κρατών μελών που εδρεύουν στις Βρυξέλλες και προεδρεύεται από αντιπροσώπους της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης. Συνέρχεται δύο φορές την εβδομάδα ή και συχνότερα εάν χρειαστεί.

2.3.8 Επιτροπή Πολιτικής Διαχείρισης Κρίσεων (CIVCOM)¹⁰⁸

Η *Επιτροπή Πολιτικής Διαχείρισης Κρίσεων* συστάθηκε με την απόφαση του Συμβουλίου 2000/354/ΚΕΠΠΑ της 22 Μαΐου 2000, αποτελείται από

¹⁰⁶ European Union, External Action, “Civilian Planning and Conduct Capability”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5438/civilian-planning-and-conduct-capability-cpcc_en

¹⁰⁷ European Council – Council of the European Union, “Political and Security Committee”, <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>

¹⁰⁸ European Council – Council of the European Union, “Committee for Civilian Aspects of Crisis Management”, <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/committee-civilian-aspects-crisis-management/>

αντιπροσώπους των κρατών-μελών και έχει ως αποστολή την παροχή συμβουλών στην ΕΠΑ επί των μη-στρατιωτικών πτυχών της διαχείρισης κρίσεων. Η επιτροπή συντάσσει έγγραφα σχεδιασμού νέων αποστολών, διατυπώνει συστάσεις προς την ΕΠΑ και επεξεργάζεται τη χάραξη στρατηγικών για την πολιτική διαχείριση κρίσεων και τις μη στρατιωτικές ικανότητες.

2.3.9 Πολιτικοστρατιωτική Ομάδα (PMG)¹⁰⁹

Η Πολιτικό-στρατιωτική Ομάδα διεξάγει προπαρασκευαστικές εργασίες στον τομέα της ΚΠΑΑ, επ'ωφελεία της ΕΠΑ και καλύπτει τις πολιτικές πτυχές των πολιτικό-στρατιωτικών υποθέσεων της ΕΕ, μεταξύ των οποίων η σχεδίαση, η ανάπτυξη των δυνατοτήτων στον υπόψη τομέα, οι επιχειρήσεις και οι αποστολές. Η Ομάδα προετοιμάζει επίσης, τα συμπεράσματα του Συμβουλίου και παρέχει συστάσεις στην ΕΠΑ, παρακολουθεί την εφαρμογή τους, συνεισφέρει στην ανάπτυξη οριζόντιας πολιτικής και διευκολύνει την ανταλλαγή πληροφοριών. Η Ομάδα τέλος, έχει ιδιαίτερες αρμοδιότητες για τις συμπράξεις με χώρες εκτός ΕΕ και άλλους οργανισμούς, μεταξύ των οποίων οι σχέσεις ΕΕ-NATO, καθώς και η διεξαγωγή ασκήσεων μεταξύ τους.

2.3.10 Διεύθυνση Διαχείρισης Κρίσεων και Σχεδιασμού (CMPD)¹¹⁰

Η Διεύθυνση Διαχείρισης Κρίσεων και Σχεδιασμού βρίσκεται στον πυρήνα της ΚΠΑΑ και προΐσταται της ολοκληρωμένης πολιτικό-στρατιωτικής σχεδίασης στα πλαίσια της ΕΥΕΔ. Ενεργώντας κάτω από τον πολιτικό έλεγχο και την στρατηγική διεύθυνση της ΕΠΑ, αποτελεί στην ουσία ένα κομμάτι της ΕΥΕΔ και ενσαρκώνει ένα σημαντικό κομμάτι της ΚΕΠΠΑ. Είναι μια από τις νεώτερες διευθύνσεις, αφού ιδρύθηκε το 2009, ακολουθώντας τις επιταγές του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την δημιουργία ενός ενιαίου μηχανισμού πολιτικό-στρατιωτικής σχεδίασης για θέματα ανθρωπιστικών αποστολών και επιχειρήσεων διατήρησης της ειρήνης. Ειδικότερα, η διεύθυνση είναι υπεύθυνη για το στρατηγικό σχεδιασμό των αποστολών και επιχειρήσεων της Ένωσης στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, μεριμνά για την στρατηγική αξιολόγηση αυτών, συνδράμει την ΚΠΑΑ σε πολιτικό, εννοιολογικό και εκπαιδευτικό επίπεδο και τέλος, προωθεί τις συνεργασίες με άλλους φορείς, οργανισμούς και κράτη.

¹⁰⁹ European Council – Council of the European Union, “Politico-Military Group”, <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/politico-military-group/>

¹¹⁰ European Union, External Action, “Crisis Management and Planning Directorate”, https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5433_en

2.3.11 Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Ασφάλειας και Άμυνας (ESDC)¹¹¹

Το *Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Ασφάλειας και Άμυνας* ιδρύθηκε το 2005, με σκοπό την παροχή εκπαίδευσης σε θέματα της ΚΠΑΑ, εντός του στρατηγικού πλαισίου της ΚΕΠΠΑ, προκειμένου να καλλιεργείται και να αναπτύσσεται μεταξύ του στρατιωτικού και του πολιτικού προσωπικού η κοινή αντίληψη για αντικείμενα της ΚΠΑΑ. Το προσωπικό που εκπαιδεύεται περιλαμβάνει δημόσιους υπάλληλους, διπλωμάτες, αστυνομικούς και στρατιωτικούς από τα κράτη-μέλη και τους Ευρωπαϊκούς θεσμούς που εμπλέκονται στην ΚΠΑΑ. Η συμμετοχή των κρατών-μελών στην προσπάθεια αυτή είναι εθελοντική, χωρίς να αποκλείονται συνεργασίες με άλλα κράτη και διεθνείς οργανισμούς. Έχοντας περάσει από διάφορα στάδια εξέλιξης και πειραματισμών, το Κολλέγιο Ασφάλειας και Άμυνας αποτελεί σήμερα ένα μοναδικό εκπαιδευτικό και μορφωτικό εργαλείο της ΚΠΑΑ, το οποίο προάγει ενεργά την ιδέα μιας Ευρωπαϊκής αμυντικής κουλτούρας.

2.3.12 Διεύθυνση Πολιτικής Ασφάλειας και Πρόληψης Συγκρούσεων (SECPOOL)

Η *Διεύθυνση Πολιτικής Ασφάλειας και Πρόληψης Συγκρούσεων* βοηθά τον εκάστοτε ΥΕ στην εκπλήρωση των καθηκόντων του που σχετίζονται με την διαμόρφωση πολιτικών προκειμένου να εκπληρώνονται οι στόχοι της ΕΕ για διατήρηση της ειρήνης, αποτροπής συγκρούσεων και ενίσχυσης της διεθνούς ασφάλειας. Για την εκπλήρωση των σκοπών της η SECPOOL είναι οργανωμένη σε τέσσερις υποδιευθύνσεις, που ασχολούνται αντίστοιχα με τον αφοπλισμό, τη μη-διάδοση και τον έλεγχο των εξαγωγών όπλων, την αντιτρομοκρατία, την πολιτική ασφαλείας και τη διαστημική πολιτική και την πολιτική κυρώσεων.

Στο πλαίσιο της αποστολής της, η SECPOOL παρέχει στους διάφορους φορείς διαχείρισης κρίσεων τις απαραίτητες αναφορές εκτίμησης κινδύνου που μπορεί να προέλθουν από συγκρούσεις. Έτσι, η SECPOOL χρησιμοποιεί την ανάλυση των συγκρούσεων για να αξιολογήσει τον αντίκτυπο που θα επιφέρει μια πραγματική ή δυνητική σύγκρουση σε μια προγραμματισμένη αποστολή στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ, υποστηρίζει την ανάπτυξη στρατηγικών μετριασμού και αποστολών πρόληψης των συγκρούσεων και γενικά παρέχει τεχνογνωσία στα όργανα διαχείρισης κρίσεων σχετικά με τις συγκρούσεις, την ειρήνη και την ασφάλεια. Τέλος, στις αρμοδιότητες της SECPOOL όπως φαίνεται και από την οργάνωσή της, περιλαμβάνονται ο αφοπλισμός και ο έλεγχος της διακίνησης όπλων, το καθεστώς επιβολής τυχόν κυρώσεων, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και η αντιμετώπιση των εξωτερικών απειλών ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που αφορούν τη θάλασσα, το διάστημα και τον κυβερνοχώρο.

¹¹¹ European Union, External Action, “European Security and Defence College”, https://eas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/4369/european-security-and-defence-college-esdc_en

2.3.13 Ευρωπαϊκό Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών¹¹²

Το *Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών της ΕΕ*, αποτελεί μια μοναδική υπηρεσία, που μέσω της ανάλυσης πληροφοριών, παρέχει έγκαιρη προειδοποίηση και ενημερότητα στον ΥΕ της ΚΕΠΠΑ και στην ΕΥΕΔ, στα διάφορα όργανα λήψης αποφάσεων στους τομείς της ΚΕΠΠΑ, της ΚΠΑΑ και της αντιτρομοκρατίας καθώς και στα κράτη-μέλη της Ένωσης. Το κέντρο είναι οργανωμένο σε τέσσερις τομείς ενώ παρακολουθεί, καταγράφει και αξιολογεί τα διεθνή γεγονότα 24 ώρες την ημέρα, επτά ημέρες την εβδομάδα, εστιάζοντας ιδιαίτερα στις ευαίσθητες γεωγραφικές περιοχές, στην τρομοκρατία και στην εξάπλωση των όπλων μαζικής καταστροφής καθώς και άλλων παγκόσμιων απειλών.

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών δεν λειτουργεί με τον παραδοσιακό τρόπο που εννοείται η συλλογή πληροφοριών καθώς δεν διαθέτει κάποια επίσημη εντολή ή εξουσιοδότηση προς τούτο. Αποτέλεσε δε, εξέλιξη του *Ευρωπαϊκού Μικτού Κέντρου Καταστάσεως* (SITCEN), που είχε ιδρυθεί το 1999, το οποίο με την ίδρυση της ΕΥΕΔ το 2010 αποτέλεσε μια από τις Διευθύνσεις της ενώ το 2012 πήρε τελικά τη σημερινή του ονομασία. Έτσι στην πράξη, τα προϊόντα της ανάλυσης του προέρχονται από πληροφορίες που του παρέχουν οι υπηρεσίες πληροφοριών και ασφάλειας των κρατών-μελών της ΕΕ καθώς και από πληροφορίες ανοικτών πηγών (OSINT). Σε συνεργασία με τη *Διεύθυνση Πληροφοριών του Στρατιωτικού Επιτελείου*, το κέντρο παράγει δελτία πληροφοριών υπό την αιγίδα της *Ενιαίας Ικανότητας Ανάλυσης Πληροφοριών* (SIAC), η οποία συνδυάζει στρατιωτικές και μη πληροφορίες.

2.4 Αποστολές και επιχειρήσεις της ΚΠΑΑ¹¹³

Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας πάνω στην οποία στηρίζεται η θεωρία της ΚΠΑΑ, είχε τονίσει από το 2003 πως οι κυριότερες μορφές απειλών για την ασφάλεια είναι η τρομοκρατία και οι περιφερειακές συγκρούσεις. Βέβαια, ύστερα από την εφαρμογή της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, η ΚΠΑΑ, λόγω του ενισχυμένου ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στον οικονομικό, πολιτικό και θεσμικό τομέα, κατάφερε να αποκτήσει πιο ενεργή συμμετοχή στην εκτέλεση στρατιωτικών και μη-στρατιωτικών αποστολών.

Με τον όρο «επιχείρηση» νοείται η ανάπτυξη δυνάμεων στρατιωτικού ή αμυντικού χαρακτήρα ενώ με τον όρο «αποστολή» είναι οι δυνάμεις οι οποίες είναι μη-στρατιωτικού χαρακτήρα. Οι κυριότερες περιοχές δράσης της ΚΠΑΑ

¹¹² <http://eu-un.europa.eu/factsheet-on-eu-intelligence-analyses-center-intcen/>

¹¹³ Διπλωματική εργασία Ν. Χαραλαμπίδου, «Η Αμυντική Πολιτική της ΕΕ: Αρμοδιότητα, Κεκτημένο, Προοπτικές», Αθήνα, 2018, σελ. 40-44

είναι η Ευρώπη και η Ευρασία, η Αφρική και Μέση Ανατολή και τέλος η Ασία.¹¹⁴

2.4.1 Ευρωπαϊκές Πολυεθνικές Δυνάμεις

Η Συνθήκη της Λισαβόνας αναγνωρίζει τη δυνατότητα συγκρότησης πολυεθνικών δυνάμεων στο πλαίσιο εφαρμογής της ΚΠΑΑ (αρθ. 42, παρ. 3 ΣΕΕ). Οι δυνάμεις αυτές είναι αποτελέσματα της στρατιωτικής συμμαχίας μεταξύ ορισμένων κρατών, τα οποία μπορούν να παράσχουν τον τεχνολογικό εξοπλισμό και το ανθρώπινο δυναμικό έτσι ώστε να τις στελεχώσουν. Οι κυριότερες από αυτές που υπάρχουν ακόμα και σήμερα είναι οι εξής:

- Το Eurofor¹¹⁵ (European Rapid Operational Force) αποτελεί ένα σώμα ταχείας επέμβασης με τη συμβολή των χερσαίων δυνάμεων της Ιταλίας, Γαλλίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας και το μόνιμο στρατηγείο του βρίσκεται στη Φλωρεντία της Ιταλίας.
- Το Eurocorps¹¹⁶ (European Corps) αποτελεί και αυτό ένα σώμα ταχείας επέμβασης, αυτή τη φορά όμως με τη συμβολή των χερσαίων δυνάμεων της Γερμανίας, Βελγίου, Λουξεμβούργου, Γαλλίας και Ισπανίας, καθώς το μόνιμο στρατηγείο του βρίσκεται στο Στρασβούργο της Γαλλίας.
- Το Euromarfor¹¹⁷ (European marines forces) είναι ένα σώμα των ναυτικών δυνάμεων της Ιταλίας, Γαλλίας, Ισπανίας και Πορτογαλίας, το οποίο όμως δεν διαθέτει μόνιμο στρατηγείο.
- Το Euro-Air Group¹¹⁸ (European Air Group) αποτελεί ένα σώμα των αεροπορικών δυνάμεων του Ηνωμένου Βασιλείου, Γερμανίας, Γαλλίας, Βελγίου, Ολλανδίας, Ιταλίας και Ισπανίας και το μόνιμο στρατηγείο του βρίσκεται στο δυτικό Λονδίνο, στο Ηνωμένο Βασίλειο.¹¹⁹

2.4.2 ALTHEA/BiH

Στις 2 Δεκεμβρίου 2004, 9 χρόνια μετά το τέλος του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία, η ΕΕ ανέλαβε να συνεχίσει την επιχείρηση διατήρησης της ειρήνης στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη που είχε ξεκινήσει το NATO στο πλαίσιο της Συμφωνίας του Dayton. Κάτω από την ονομασία «ALΘΑΙΑ», η ΕΕ ανέπτυξε αρχικά μια στρατιωτική δύναμη 7000 ανδρών, προκειμένου να εξασφαλίσει ένα σταθερό και ασφαλές περιβάλλον. Από το 2012 έως σήμερα, η δύναμη

¹¹⁴ European Union, External Action, “Military and civilian missions and operations”, https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en

¹¹⁵ “Eurofor”, <https://www.babylon-software.com/definition/EUROFOR/>

¹¹⁶ “Eurocorps – A force for the European Union and NATO”, <https://www.eurocorps.org/>

¹¹⁷ “EUROMARFOR”, <https://www.euromarfor.org/>

¹¹⁸ “European-Air Group”, <http://www.euroairgroup.org/>

¹¹⁹ Μ. Παπακωνσταντής, «Οι πολιτικές της ΕΕ: Εξωτερική, Γεωργική, Μεταναστευτική», εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2016, σ. 74-75

ανέρχεται σε 600 άνδρες οι οποίοι βοηθούν την οικοδόμηση δυνατοτήτων και την εκπαίδευση των ενόπλων δυνάμεων της χώρας.¹²⁰

2.4.3 EUAM Iraq

Η Συμβουλευτική Αποστολή της ΕΕ στο Ιράκ (EU Advisory Mission) αποτέλεσε την Ευρωπαϊκή απάντηση της 16 Οκτωβρίου 2017, στο αίτημα της Ιρακινής Κυβέρνησης για βοήθεια στον τομέα της ανοικοδόμησης της ασφάλειας στη χώρα. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ παρέχει στρατηγική συμβουλευτική και βοήθεια, με ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα πρόληψης συγκρούσεων, σταθερότητας της ειρήνης, αντιμετώπισης της τρομοκρατίας, της διαφθοράς και της πολιτικής αστάθειας καθώς και σε περιπτώσεις εθνικής και θρησκευτικής πόλωσης.¹²¹

2.4.4 EUBAM Libya

Από την 22 Μαΐου 2013, η Αποστολή Συνοριακής Βοήθειας της ΕΕ στη Λιβύη (EU Border Assistance Mission), υποστηρίζει τις τοπικές αρχές στην ανάπτυξη διαδικασιών ασφάλειας και διαχείρισης των συνόρων τους σε ξηρά, θάλασσα και αέρα. Πρόκειται για μη-στρατιωτική αποστολή διαχείρισης κρίσης που ενεργεί στο πλαίσιο οικοδόμησης των εγχώριων δυνατοτήτων, παρέχοντας συμβουλευτική, εκπαίδευση και καθοδήγηση στις Λιβανικές αρχές σε στρατηγικό και επιχειρησιακό επίπεδο, με έμφαση στην ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής στη διαχείριση των συνόρων της χώρας.¹²²

2.4.5 EUBAM Rafah

Από την 30 Νοεμβρίου 2005, η Αποστολή Συνοριακής Βοήθειας της ΕΕ στο πέρασμα Rafah, μεταξύ της λωρίδας της Γάζας και της Αιγύπτου, (EU Border Assistance Mission), έχει σαν σκοπό να ελέγχει τα συμφωνηθέντα μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστινιακής Αρχής, στο πλαίσιο της Συμφωνίας Διακίνησης και Πρόσβασης, αποτελώντας το τρίτο εγγυητικό μέρος. Με τον τρόπο αυτό, η αποστολή εξασφαλίζει την απρόσκοπτη μετακίνηση των Παλαιστινίων που ζουν στη λωρίδα της Γάζας λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τα θέματα ασφάλειας που έχει θέσει το Ισραήλ.¹²³

¹²⁰ “ALTHEA/BiH”, <http://www.euforbih.org/eufor/index.php>

¹²¹ “EUAM Iraq”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-iraq_en

¹²² “EUBAM Libya”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya_en

¹²³ “EUBAM Rafah”, <http://www.eubam-rafah.eu/>

2.4.6 EUNAVFOR Somalia

Το Δεκέμβριο του 2008, η *Ναυτική Δύναμη ATALANTA της ΕΕ* (European Union Naval Forces) ενεργώντας στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ και κάτω από την σχετική απόφαση του ΟΗΕ, αναπτύχθηκε στη θάλασσα του Κέρατος της Αφρικής και του Δυτικού Ινδικού Ωκεανού, προκειμένου να ελέγξει τις ένοπλες ληστείες και τις πειρατικές επιθέσεις, που κατά βάση προέρχονταν από Σομαλούς, εξασφαλίζοντας έτσι τους θαλάσσιους εμπορικούς δρόμους και αποκαθιστώντας την ασφάλεια στην περιοχή αυτή.¹²⁴

2.4.7 EUAM Ukraine

Η *Συμβουλευτική Αποστολή της ΕΕ στην Ουκρανία* με έδρα το Κίεβο (European Union Advisory Mission), ξεκίνησε επίσημα τις εργασίες της την 1 Δεκεμβρίου του 2014, κατόπιν πρόσκλησης από την Ουκρανική κυβέρνηση. Πρωταρχικός της σκοπός είναι η παροχή βοήθειας στις Ουκρανικές Αρχές, για την επίτευξη μιας βιώσιμης μεταρρύθμισης στον τομέα της πολιτικής προστασίας και ασφάλειας, μέσω συμβουλών και πρακτικών που βασίζονται σε Ευρωπαϊκές και διεθνείς μεθοδολογίες, με γνώμονα τη σωστή διακυβέρνηση και το σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα.¹²⁵

2.4.8 EUBAM Moldova & Ukraine

Από το 2005, η *Αποστολή Συνοριακής Βοήθειας της ΕΕ σε Μολδαβία και Ουκρανία* (EU Border Assistance Mission), προωθεί τους συνοριακούς ελέγχους και τους τελωνειακούς κανονισμούς και μεθόδους που εφάπτονται των αντίστοιχων Ευρωπαϊκών και εξυπηρετούν τις ανάγκες των δύο κρατών. Η αποστολή της ΕΕ εργάζεται με τις αρχές των δύο χωρών προκειμένου να ξεπεραστούν τα προβλήματα που είχε δημιουργήσει η σύγκρουση της Transnistrian το 1990 καθώς και στο να εναρμονιστούν οι συνοριακές, τελωνειακές και εμπορικές διαδικασίες, σύμφωνα με τα πρότυπα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εμπορική συμφωνία τους με την ΕΕ.¹²⁶

2.4.9 EUCAP Sahel Mali

Σε συνέχεια της κρίσης που ξέσπασε στο Βόρειο Μάλι και κατόπιν προσκλήσεως από την τοπική Κυβέρνηση, την 15 Ιανουαρίου 2015, η ΕΕ απέστειλε εξειδικευμένο προσωπικό (EU Capacity-Building Mission) για να παράσχει στρατηγική συμβουλευτική και εκπαίδευση στην Αστυνομία, στη Χωροφυλακή, στην Εθνική Φρουρά και τα συναφή Υπουργεία της χώρας, με

¹²⁴ “EUNAVFOR Somalia”, <http://eunavfor.eu/>

¹²⁵ “EUAM Ukraine”, <http://www.euam-ukraine.eu/>

¹²⁶ “EUBAM Moldova & Ukraine”, <http://eubam.org/>

στόχο την μεταρρύθμιση και τον εκμοντερνισμό τους. Η αποστολή στο Μάλι αποτελεί ουσιώδη συστατικό της περιφερειακής στρατηγικής της ΕΕ στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ.¹²⁷

2.4.10 EUCAP Sahel Niger

Το καλοκαίρι του 2012, η ΕΕ ανταποκρινόμενη σε σχετικό αίτημα της Κυβέρνησης του Νίγηρα και στο πλαίσιο της στρατηγικής της για την περιφερειακή ασφάλεια, απέστειλε πάνω από 50 ειδικούς συμβουλάτορες σε θέματα ασφάλειας και δικαιοσύνης στην περιοχή (EU Capacity-Building Mission), για να βοηθήσουν τις τοπικές αρχές στον αγώνα τους ενάντια στην τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα.¹²⁸

2.4.11 EUCAP Somalia

Σε συνέχεια της αποστολής «*Νέστορ*» του Ιουλίου 2012, που είχε ως σκοπό την οικοδόμηση δομών ναυτικής αποτροπής και ασφάλειας στις χώρες που βρέχονται από τη θάλασσα του Κέρατος της Αφρικής και τον Δυτικό Ινδικό Ωκεανό, η ΕΕ συνεχίζει πλέον από τα τέλη του 2015 την ίδια αποστολή εστιάζοντας μόνο στη Σομαλία (EU Capacity-Building Mission).¹²⁹

2.4.12 EULEX Kosovo

Η Αποστολή της ΕΕ για την Επιβολή Κράτους Δικαίου στο Κόσσοβο, βοηθά από το 2008 την ανάπτυξη της βιωσιμότητας και της υπευθυνότητας στις δικαστικές αρχές και τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου καθώς και την περαιτέρω ανάπτυξη και ενίσχυση ενός ανεξάρτητου πολύ-εθνοτικού συστήματος δικαιοσύνης, αστυνόμευσης και τελωνειακού ελέγχου, διασφαλίζοντας ότι οι εν λόγω θεσμοί δεν υπόκεινται σε πολιτικές παρεμβάσεις και ότι τηρούν διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα και Ευρωπαϊκές βέλτιστες πρακτικές.¹³⁰

2.4.13 EUMM Georgia

Η Αποστολή Επιτήρησης της ΕΕ στη Γεωργία (EU Monitoring Mission) από το Σεπτέμβριο του 2008, αποσκοπεί στην αποφυγή επανάληψης των συγκρούσεων και στην οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των αντιμαχόμενων καθώς και στην διευκόλυνση επιστροφής σε μια ασφαλής και φυσιολογική ζωή για τις τοπικές

¹²⁷ “EUCAP Sahel Mali”, <https://eucap-sahel-mali.eu/>

¹²⁸ “EUCAP Niger”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-niger_en

¹²⁹ “EUCAP Somalia”, <https://www.eucap-som.eu/>

¹³⁰ “EULEX Kosovo”, <http://www.eulex-kosovo.eu/>

κοινότητες που ζουν και στις δύο πλευρές των διοικητικών ορίων με την Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία.¹³¹

2.4.14 EUNAVFOR MED Operation SOPHIA

Η επιχείρηση «ΣΟΦΙΑ» αποτελεί συστατικό της ευρύτερης Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφαλείας στην προσπάθεια διαχείρισης της μεταναστευτικής κρίσης στη θαλάσσια περιοχή της Νότιο-κεντρικής Μεσογείου (EU Naval Forces Mediterranean). Από τον Οκτώβριο του 2015, Ναυτική Δύναμη της Ένωσης έχει αναλάβει συστηματικές προσπάθειες αποτροπής, αναχαίτισης και σύλληψης σκαφών και πλοίων που χρησιμοποιούνται από τους διακινητές μεταναστών καθώς και στην απαγόρευση μεταφοράς όπλων στη Λιβύη.¹³²

2.4.15 EUPOL COPPS/Palestinian Territories

Το Συντονιστικό Γραφείο της Ευρωπαϊκής Αστυνομίας για την Υποστήριξη της Παλαιστινιακής Αστυνομίας (EU Police Coordinating Office for Palestinian Police Support), άρχισε τη δράση του στις κατεχόμενες περιοχές τον Ιανουάριο του 2006, με σκοπό την υποστήριξη της Παλαιστινιακής Αρχής με σκοπό η τελευταία να ενδυναμώσει το νόμο και την τάξη και να ελέγξει την παραβατικότητα στις περιοχές ευθύνης της. Στο πλαίσιο αυτό το Γραφείο παρέχει συμβουλευτική και καθοδήγηση στους Παλαιστίνιους ομολόγους του για θέματα ποινικής δικαιοσύνης και επιβολής κράτους δικαίου, σύμφωνα με τα καλύτερα διεθνή πρότυπα και σε συνεργασία με τα προγράμματα θεσμικής ανάπτυξης της ΕΕ.¹³³

2.4.16 EUTM RCA

Από τον Ιούλιο του 2016, η ΕΕ ανταποκρινόμενη στο κάλεσμα του Προέδρου της Κεντροαφρικανικής Δημοκρατίας για παροχή βοήθειας στη προσπάθεια μεταρρύθμισης του τομέα ασφαλείας και άμυνας της χώρας του, ανέπτυξε μια στρατιωτική αποστολή (EU Training Mission) με σκοπό την εκπαίδευση των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας (*Forces Armées Centrafricaines*, FACA). Απώτερος στόχος είναι ο εκμοντερνισμός, η αποτελεσματικότητα και τελικά η δημιουργία εθνικά ισορροπημένων και δημοκρατικά υπεύθυνων ΕΔ της χώρας.¹³⁴

¹³¹ “EUMM Georgia”, <https://eumm.eu/>

¹³² “EUNAVFOR MED operation SOPHIA”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med-operation-sophia_en

¹³³ “EUPOL CORPS/Palestinian Territories”, <http://eupolcopps.eu/>

¹³⁴ “EUTM RCA”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca_en

2.4.17 EUTM Somalia

Στις 10 Απριλίου 2010, η ΕΕ ανέλαβε μια στρατιωτική αποστολή στην Σομαλία (EU Training Mission), προκειμένου να συμβάλει στην ενίσχυση της μεταβατικής ομοσπονδιακής κυβέρνησης (TFG) και των θεσμικών οργάνων της Σομαλίας. Αυτή η στήριξη αποτελεί μέρος της συνολικής δέσμευσης της ΕΕ προς την Κυβέρνηση της Σομαλίας, με κυριότερη επιδίωξη την σταθεροποίηση της χώρας και βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης καθώς και την κάλυψη των αναγκών του λαού της Σομαλίας, μέσω συντονισμένων προσπαθειών και δράσεων βοήθειας.¹³⁵

2.4.18 EUTM Mali

Η εφαρμογή της ΚΠΑΑ σε στρατηγικό και περιφερειακό επίπεδο, σε συνδυασμό με το αίτημα βοήθειας που υπέβαλε η Κυβέρνηση του Μάλι, για την αποκατάσταση της ειρήνης στη χώρα, ώθησαν τα κράτη-μέλη της Ένωσης το Φεβρουάριο του 2013 να προβούν στην ανάπτυξη μια στρατιωτική αποστολή (EU Training Mission), προκειμένου να εκπαιδεύσουν, να συμβουλεύσουν και να βοηθήσουν τις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας. Με περίπου 575 μέλη, η αποστολή δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για την αποκατάσταση της εθνικής ακεραιότητας της χώρας, της προστασίας του πληθυσμού και την πάταξη της τρομοκρατίας.¹³⁶

2.5 Παγκόσμια στρατηγική της ΕΕ

Στις δέκα προτεραιότητες της Επιτροπής Juncker (2014-2019) συμπεριλαμβάνεται και η ενίσχυση του γεωπολιτικού προφίλ της ΕΕ, αν και οι τεράστιες διαφορές εξωτερικής πολιτικής των κρατών-μελών και η κρίση του ευρώ είχαν παγώσει τα σενάρια περαιτέρω ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η Ευρωπαϊκή κοινή γνώμη ωστόσο, παραμένει σταθερά θετική στην ιδέα περαιτέρω σύγκλισης σε θέματα ασφάλειας παρά την άνοδο του Ευρωσκεπτικισμού και την οικονομική κρίση που πέρασε. Η επιχειρησιακή αδυναμία των ευρωπαϊκών χωρών να δράσουν χωρίς τις ΗΠΑ στον βομβαρδισμό της Λιβύης, η προσάρτηση της Κριμαίας, η εξάπλωση του Ισλαμικού Κράτους, η έξοδος του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ και η απομονωτική ρητορική του Προέδρου των ΗΠΑ είχαν ως αποτέλεσμα αυτή την αλλαγή πορείας που επιτελέστηκε το 2016. Με την Ευρώπη ακόμα αμήχανη από την αναπάντεχη νίκη των Ευρωσκεπτικιστών τον Ιούνιο του 2016 στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ΕΕ ανακοίνωσε ένα στρατηγικό πλάνο, την *Παγκόσμια Στρατηγική της ΕΕ*. Η Στρατηγική του 2016 ήρθε να αντικαταστήσει μια

¹³⁵ “EUTM Somalia”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-somalia_en

¹³⁶ “EUTM Mali”, <http://eutmmali.eu/>

παρόμοια πρωτοβουλία του 2003, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Ασφάλεια. Σημαντική αλλαγή στο αφήγημα του 2016, η πιο ρεαλιστική παρουσίαση της εν δυνάμει θετικής επιρροής που μπορεί να έχει η ΕΕ στον κόσμο, στις διμερείς της σχέσεις και στους άλλους πολυεθνικούς οργανισμούς. Ουσιαστική αλλαγή αποτελεί και η προσέγγιση ότι η ΕΕ δεν μπορεί να συνεργάζεται, σε βάθος, αποκλειστικά και μόνο με κράτη και οργανισμούς με τους οποίους συνάδει ιδεολογικά και πολιτικά: «Η εξωτερική δράση μας κατά τα προσεχή έτη θα διέπεται από βασιζόμενο σε αρχές ρεαλισμό».¹³⁷

Έτσι, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 28^{ης} Ιουνίου 2016¹³⁸, η Ύπατη Εκπρόσωπος, κα Federica Mogherini, παρουσιάζει τη συνολική στρατηγική της ΕΕ για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας. Η Ύπατη Εκπρόσωπος έλαβε εντολή να καταρτίσει τη νέα στρατηγική από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου του 2015. Στη στρατηγική αυτή, με τον τίτλο «Κοινό όραμα, κοινές δράσεις: Μια ισχυρότερη Ευρώπη», αποτυπώνονται οι συλλογικές απόψεις¹³⁹ που εκφράστηκαν κατά τη διάρκεια της όλης διαδικασίας και αναπτύσσεται ένα στρατηγικό όραμα για τον παγκόσμιο ρόλο της ΕΕ. Στους δύσκολους αυτούς καιρούς, τόσο για την Ευρώπη όσο και για ολόκληρο τον κόσμο, η στρατηγική τονίζει τα σημεία σύγκλισης και παρουσιάζει ένα σχέδιο για το μέλλον.

Ο όρος «παγκόσμια» δεν αφορά μόνο το γεωγραφικό εύρος αλλά και το ευρύ φάσμα πολιτικών και εργαλείων που προωθεί αυτή η στρατηγική. Για πρώτη φορά σε στρατηγικό κείμενο της ΕΕ γίνεται σαφές πως η εξωτερική με την εσωτερική ασφάλεια είναι αλληλένδετες, καθώς η ασφάλεια μέσα στην ΕΕ εξαρτάται από την ειρήνη έξω από τα σύνορά της. Με την Παγκόσμια Στρατηγική, προωθούνται τα συμφέροντα των Ευρωπαίων πολιτών τα οποία είναι η ειρήνη, η ασφάλεια, η ευημερία, η δημοκρατία και μια παγκόσμια τάξη η οποία στηρίζεται σε κανόνες. Για να μπορέσουν να προωθηθούν αυτά τα συμφέροντα, θα πρέπει να εντοπιστούν πέντε βασικές προτεραιότητες:

- *Η ασφάλεια της ΕΕ*
Αναφορικά με την ασφάλεια της ΕΕ, θεωρείται απαραίτητη μια στρατηγική αυτονομία, η ενίσχυση των σχέσεων με το ΝΑΤΟ μέσω της συλλογικής άμυνας, καθώς επίσης και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, της κυβερνο-ασφάλειας, της ενεργειακής ασφάλειας και των στρατηγικών επικοινωνιών
- *Η κοινωνική και κρατική ανθεκτικότητα στα ανατολικά και νότια*

¹³⁷ «Οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί άμυνας και η Ελλάδα», <http://e-amyna.com/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CE%AC%CE%BC%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7/>

¹³⁸ European Council - Council of the European Union, “European Council, 28-29/06/2016”, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/06/28-29/>

¹³⁹ Συνολική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφαλείας, “Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe”, http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

Η δημιουργία ανθεκτικών κρατών θα δημιουργηθεί με την προώθηση της δημοκρατίας, της βιώσιμης ανάπτυξης και της εμπιστοσύνης στους θεσμούς. Κάποιες επιπρόσθετες λύσεις είναι η πολιτική διεύρυνσης, η πολιτική γειτονίας και η αποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική

- *Μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τις συγκρούσεις και τις κρίσεις*
Είναι απαραίτητη η χρήση όλων των διαθέσιμων πολιτικών και εργαλείων για πρόληψη συγκρούσεων, η προληπτική ειρήνη και η ανθρωπιστική και αναπτυξιακή βοήθεια
- *Συνεργατικές περιφερειακές τάξεις*
Ιδιαίτερη σημασία εδώ έχει η συνεργασία σε ζητήματα κοινού ενδιαφέροντος και ο σεβασμός του διεθνούς δικαίου κυρίως σε σχέση με τη Ρωσία, τη Μεσόγειο, τη Βόρεια Αφρική, τη Μέση Ανατολή, το NATO, την Ασία, την Αρκτική και το τελευταίο διάστημα με την Κίνα
- *Παγκόσμια διακυβέρνηση για τον 21^ο αιώνα*
Επικράτηση παγκόσμιων κανόνων μέσω της τήρησης του διεθνούς δικαίου

Για να μπορέσουν οι παραπάνω στόχοι να επιτευχθούν, θα πρέπει να κατανοηθεί η σημασία της δεσμευτικότητας της αμυντικής συνεργασίας, της ανάγκης εφαρμογής του άρθρου 44 της ΣΕΕ, της στοχευμένης εξωτερικής δράσης και της βιώσιμης, καινοτόμας και ανταγωνιστικής ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας για την αυτονομία της Ευρώπης.¹⁴⁰

2.5.1 Ευρωπαϊκό σχέδιο εφαρμογής για την άμυνα και την ασφάλεια

Όσον αφορά το Ευρωπαϊκό σχέδιο εφαρμογής για την άμυνα και την ασφάλεια, αυτό έχει ως κυριότερους στόχους τη δημιουργία μιας Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (PESCO), τη συντονισμένη ετήσια επισκόπηση για την άμυνα και τη στρατηγική δυνατότητα σχεδίασης και διεξαγωγής επιχειρήσεων, τα οποία αναλύονται παρακάτω.

2.5.1.1 Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO)¹⁴¹

Η Συνθήκη της Λισαβόνας προέβλεψε τη δυνατότητα ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ ορισμένων χωρών της ΕΕ στο στρατιωτικό τομέα,

¹⁴⁰ Μ. Κοππά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017, σ. 290-295

¹⁴¹ “PERMANENT STRUCTURED COOPERATION - PESCO DEEPENING DEFENCE COOPERATION AMONG EU MEMBER STATES”, https://cdn5-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/wM5QZfoVgVbC4zSzD-u--4o8E9TqYoThT3aNfAC6TQA/mtime:1542983709/sites/eeas/files/pesco_factsheet_november_2018_en_0.pdf

δημιουργώντας τη *Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (PESCO)* [άρθρο 42 παράγραφος 6 και άρθρο 46 της ΣΕΕ].¹⁴²

Στόχος είναι η ενίσχυση της τεχνολογικής και βιομηχανικής βάσης της ΕΕ στο πεδίο της άμυνας. Δεν απαιτείται ελάχιστος αριθμός συμμετεχόντων και τα κριτήρια δεν αποκλείουν κανένα κράτος-μέλος. Αναφορικά με τις αποφάσεις που λαμβάνονται, με ενισχυμένη πλειοψηφία λαμβάνεται η απόφαση δημιουργίας της PESCO, καθώς επίσης και η αναστολή ενός κράτους-μέλους αν το τελευταίο δεν τηρεί τις δεσμεύσεις του. Όλες οι υπόλοιπες αποφάσεις και συστάσεις λαμβάνονται με ομοφωνία. Τα κριτήρια συμμετοχής αφορούν:

- Τη δέσμευση ενός κράτους-μέλους να εντατικοποιεί τις προσπάθειές του για την ανάπτυξη των αμυντικών του ικανοτήτων μέσω της εθνικής συμμετοχής σε πολυεθνικές δυνάμεις στα κύρια προγράμματα ανάπτυξης τεχνολογίας και στις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας, στο πεδίο της ανάπτυξης των αμυντικών ικανοτήτων, έρευνας και εξοπλισμών.
- Την ικανότητα του κράτους-μέλους να συνεισφέρει μάχιμες διαρθρωμένες μονάδες σε τακτικό επίπεδο, μαζί με την απαραίτητη υποστήριξη στους τομείς των μεταφορών και της λογιστικής μέριμνας μέσα σε 30 ημέρες. Τα κράτη-μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υλοποιήσουν σε συνεργασία με συμφωνημένους στόχους σε ό,τι αφορά το επίπεδο αμυντικών επενδύσεων εντός συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματος.

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας αξιολογεί τακτικά τις συνεισφορές των συμμετεχόντων χωρών. Στο πλαίσιο του Οργανισμού έχει συμφωνηθεί να συζητηθούν μη δεσμευτικοί όροι-δείκτες για τις απαραίτητες δαπάνες. Ο Οργανισμός έχει προτείνει το 30% του συνόλου των δαπανών να αφιερώνεται στην απόκτηση νέας τεχνολογίας σε εθνικό επίπεδο, ενώ το 30-40% σε κοινά ευρωπαϊκά προγράμματα. Προφανώς δίνεται έμφαση σε τομείς στους οποίους η ΕΕ έχει αποδεδειγμένα αδυναμίες, όπως οι στρατηγικές μεταφορές, η συλλογή πληροφοριών, η προστασία δυνάμεων, η υποστήριξη μάχης, κτλ.¹⁴³

Το υποψήφιο κράτος-μέλος γνωστοποιεί την πρόθεσή του στο Συμβούλιο και στον Ύπατο Εκπρόσωπο, και το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία είναι υποχρεωμένο να λάβει τη σχετική απόφαση εντός τριών μηνών από τη γνωστοποίηση. Εάν ένα κράτος-μέλος δεν πληροί τις προϋποθέσεις συμμετοχής, τότε το Συμβούλιο μπορεί να εκδώσει απόφαση για την αναστολή του εν λόγω κράτους. Επιπρόσθετα, ένα κράτος έχει τη δυνατότητα αποχώρησης από τη διαρθρωμένη συνεργασία με μονομερή δήλωσή του προς το Συμβούλιο.¹⁴⁴

¹⁴² Γλωσσάριο σύνοψης, «Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία», https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/permanent_structured_cooperation.html?locale=el

¹⁴³ Σ. Βέρνυ, Α. Κόντης, «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση – Οι Πολλαπλές Κρίσεις και οι Προκλήσεις του Μέλλοντος», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2017, σ. 555-556

¹⁴⁴ Δ. Παπαγιάννης, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η έκδοση, Αθήνα, 2016, σ. 684

Πιο συγκεκριμένα, στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Ιουνίου του 2017¹⁴⁵, οι ηγέτες της ΕΕ συμφωνούν ότι πρέπει να εγκαινιαστεί μια πολυσυμμετοχική και φιλόδοξη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO), προκειμένου να ενισχυθεί η ευρωπαϊκή ασφάλεια και άμυνα. Εντός τριών μηνών, τα κράτη μέλη θα συμφωνήσουν κοινό κατάλογο κριτηρίων και υποχρεώσεων μαζί με έργα ανάπτυξης δυνατοτήτων, προκειμένου να αρχίσει η συνεργασία αυτή. «Πρόκειται για ένα ιστορικό βήμα, διότι η συνεργασία αυτή θα επιτρέψει στην ΕΕ να προχωρήσει προς μία βαθύτερη ολοκλήρωση στον τομέα της άμυνας. Στόχος μας είναι μια φιλόδοξη και χωρίς αποκλεισμούς συνεργασία και για αυτό καλούνται να συμμετάσχουν όλες οι χώρες της ΕΕ», δήλωσε ο κ. Donald Tusk κατά τη συνέντευξη Τύπου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.¹⁴⁶

Κατά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 19ης Οκτωβρίου 2017¹⁴⁷, οι ηγέτες της ΕΕ συνεχίζουν τη συζήτηση για την PESCO στον τομέα της άμυνας. Τα κράτη μέλη που επιθυμούν να συμμετάσχουν στην PESCO προτρέπονται να γνωστοποιήσουν την πρόθεσή τους στο Συμβούλιο και στην Ύπατη Εκπρόσωπο. Κατ' αυτόν τον τρόπο η PESCO θα μπορέσει να δρομολογηθεί πριν από το τέλος του έτους. Σε ό,τι αφορά το ευρωπαϊκό πρόγραμμα βιομηχανικής ανάπτυξης στον τομέα της άμυνας, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζητά να επιτευχθεί συμφωνία στους κόλπους του Συμβουλίου μέχρι το τέλος του έτους. Επίσης, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εκφράζει ικανοποίηση για την έναρξη της δοκιμαστικής λειτουργίας της συντονισμένης ετήσιας επανεξέτασης στον τομέα της άμυνας, που αποσκοπεί στην ενίσχυση της αμυντικής συνεργασίας στην ΕΕ.

Στο περιθώριο της συνόδου του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων στις 13 Νοεμβρίου 2017, 23 κράτη μέλη υπογράφουν γνωστοποίηση, κάνοντας το πρώτο βήμα προς τη σύσταση της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO). Από κοινού θα αναπτύξουν αμυντικές δυνατότητες, θα επενδύσουν σε κοινά σχέδια και θα ενισχύσουν την επιχειρησιακή ετοιμότητα των ενόπλων δυνάμεών τους.¹⁴⁸ Το Συμβούλιο εκδίδει επίσης συμπεράσματα όπου επισημαίνεται η σημαντική πρόοδος που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας και της άμυνας.¹⁴⁹

¹⁴⁵ European Council - Council of the European Union, "European Council, 22-23/06/2017", <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2017/06/22-23/>

¹⁴⁶ European Council - Council of the European Union, "European Council conclusions on security and defence, 22/06/2017", <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/>

¹⁴⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 19-20/10/2017», <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2017/10/19-20/>

¹⁴⁸ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: 23 κράτη μέλη υπογράφουν κοινή γνωστοποίηση σχετικά με τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO)», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/>

¹⁴⁹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συνεργασία στους τομείς ασφάλειας και άμυνας: Το Συμβούλιο επισημαίνει τη σημαντική πρόοδο που έχει σημειωθεί», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/11/13/security-and-defence-cooperation-council-highlights-the-significant-progress-made/>

Το Συμβούλιο της 11^{ης} Δεκεμβρίου 2017, εκδίδει απόφαση για τη θεσμοθέτηση μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO). Στην PESCO συμμετέχουν όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από τρεις χώρες (Δανία, Μάλτα και Ηνωμένο Βασίλειο).¹⁵⁰ Τα συμμετέχοντα κράτη μέλη εγκρίνουν αρχικό κατάλογο 17 έργων προς υλοποίηση στο πλαίσιο της PESCO. Τα έργα αυτά καλύπτουν τομείς όπως:

- η εκπαίδευση
- η ανάπτυξη δυνατοτήτων
- η επιχειρησιακή ετοιμότητα στον τομέα της άμυνας

Το Συμβούλιο της 6^{ης} Μαρτίου 2018 εγκρίνει χάρτη πορείας για την εφαρμογή της PESCO. Ο χάρτης πορείας παρέχει στρατηγική διεύθυνση και καθοδήγηση σχετικά με τον τρόπο που πρέπει να διαρθρωθούν οι περαιτέρω εργασίες όσον αφορά τις διαδικασίες και τη διακυβέρνηση, μεταξύ άλλων σε σχέση με τα έργα και την αλληλουχία της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων. Ο χάρτης πορείας παρέχει, επίσης:

- χρονοδιάγραμμα για τη διαδικασία αναθεώρησης και αξιολόγησης των εθνικών σχεδίων εφαρμογής
- χρονοδιάγραμμα για την επίτευξη συμφωνίας όσον αφορά πιθανά μελλοντικά έργα
- τις βασικές αρχές κοινής δέσμης κανόνων διακυβέρνησης για τα έργα, οι οποίοι πρέπει να εγκριθεί από το Συμβούλιο έως το τέλος του Ιουνίου του 2018

Το Συμβούλιο εκδίδει, επίσης, απόφαση με την οποία καταρτίζει και τυπικά τον αρχικό κατάλογο των 17 συνεργατικών έργων τα οποία είχαν συμφωνηθεί σε πολιτικό επίπεδο τον Δεκέμβριο του 2017.¹⁵¹

Τέλος, το Συμβούλιο της 19^{ης} Νοεμβρίου 2018 ενέκρινε επικαιροποιημένο κατάλογο έργων που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο της PESCO. Προστίθενται 17 νέα έργα στα 17 έργα που είχαν συμφωνηθεί αρχικά στις 11 Δεκεμβρίου 2017 και εγκρίθηκαν επισήμως στις 6 Μαρτίου 2018.¹⁵²

¹⁵⁰ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: Το Συμβούλιο θεσμοθετεί μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO) με 25 συμμετέχοντα κράτη μέλη», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>

¹⁵¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: το Συμβούλιο ενέκρινε χάρτη πορείας για την εφαρμογή της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO)», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/03/06/defence-cooperation-council-adopts-an-implementation-roadmap-for-the-permanent-structured-cooperation-pesco/>

¹⁵² Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: Το Συμβούλιο εγκαινιάζει 17 νέα έργα PESCO», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/11/19/defence-cooperation-council-launches-17-new-pesco-projects/>

2.5.1.2 Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση για την Άμυνα

Η Συντονισμένη Ετήσια Επισκόπηση για την Άμυνα αποσκοπεί στον σταδιακό συγχρονισμό και προσαρμογή των εθνικών κύκλων αμυντικού σχεδιασμού για την ενίσχυση της στρατηγικής σύγκλισης μεταξύ των κρατών μελών και τη διευκόλυνση και προώθηση της αμυντικής συνεργασίας μεταξύ τους. Για τα κράτη-μέλη που θα συμμετάσχουν, ο περαιτέρω συντονισμός θα διευκολύνει τις συνεργασίες στην υλοποίηση έρευνας και ανάπτυξης μελλοντικών συστημάτων. Τον συντονισμό των εθνικών σχεδιασμών έχει αναλάβει ο *Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας*.

2.5.1.3 Στρατηγική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων

Τον Ιούνιο του 2017, η ΕΕ απέκτησε Στρατιωτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων. Αυτή αποτελεί μια δομή διοίκησης και ελέγχου στις Βρυξέλλες η οποία θα είναι υπεύθυνη για τον σχεδιασμό και την διεξαγωγή στρατιωτικών αποστολών της ΚΠΑΑ (*μη εκτελεστικού χαρακτήρα*). Η έλλειψη μιας τέτοιας δομής για τις Ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, την στιγμή που οι πολιτικές αποστολές της ΚΠΑΑ είχαν την Πολιτική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων, οφείλεται εν πολλοίς σε πολιτικές διαφορές των κρατών-μελών και δη του Ηνωμένου Βασιλείου που θεωρούσε τη Στρατηγική Δυνατότητα Σχεδίασης και Διεξαγωγής Επιχειρήσεων προανάκρουσμα ενός μελλοντικού αρχηγείου παράλληλου του Νατοϊκού SHAPE¹⁵³.

2.5.2 Ευρωπαϊκό σχέδιο δράσης στον τομέα της άμυνας

Αν και στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου 2013, η αύξηση της αποτελεσματικότητας στην άμυνα είχε επισημανθεί ως μια από τις προτεραιότητες της ΕΕ, δεν υφίσταται η αναμενόμενη εξέλιξη. Τρία χρόνια μετά «η ευρωπαϊκή αμυντική αγορά πάσχει από τον κατακερματισμό και την ανεπαρκή βιομηχανική συνεργασία. Η αποτελεσματικότερη χρήση του δημόσιου χρήματος και η ενίσχυση της βιομηχανικής βάσης θα μπορούσαν να επιτευχθούν με την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς στον τομέα της άμυνας, τη μείωση των αλληλοεπικαλύψεων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της αμυντικής βιομηχανίας της ΕΕ»¹⁵⁴. Το Νοέμβριο του 2016, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσιάζει ένα σχέδιο δράσης για την άμυνα με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας (ΕΤΑ)¹⁵⁵ να αποτελεί το βασικό στόχο. Αυτό που

¹⁵³ “Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)”, <https://shape.nato.int/>

¹⁵⁴ European Commission, “COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS - European Defence Action Plan”, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/com_2016_950_fl_communication_from_commission_to_inst_e_n_v5_p1_869631.pdf

¹⁵⁵ “DEFENDING EUROPE The European Defence Fund”, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/defence_fund_factsheet_0_0.pdf

πρέπει να επισημάνουμε εδώ είναι ότι το σχέδιο δράσης αυτό συνδέεται και συμπληρώνει την Παγκόσμια Στρατηγική και την εφαρμογή της κοινής δήλωσης ΕΕ- ΝΑΤΟ, πράγμα που εκφράζει μια αδιάλειπτη δράση για την άμυνα από την ΕΕ. Η Επιτροπή προτείνει τις έξης δράσεις:

- Τη δημιουργία ΕΤΑ για την υποστήριξη των επενδύσεων στην κοινή έρευνα και στην κοινή ανάπτυξη αμυντικών εξοπλισμών και τεχνολογιών. Το ταμείο αυτό θα περιλαμβάνει δυο μεταξύ τους συμπληρωματικά «παράθυρα» τα οποία όμως θα διαφέρουν ως προς τη δομή και την πηγή χρηματοδότησης. Τα «παράθυρα» αυτά θα συμβάλουν στη χρηματοδότηση των συλλογικών ερευνών με προτεινόμενο ένα προϋπολογισμό 25 εκατ. ευρώ και το δεύτερο θα λειτουργήσει σαν χρηματοδοτικό εργαλείο για κοινές αγορές από τα κράτη μέλη έτσι ώστε να μειώσουν τις αμυντικές δαπάνες τους. Το Ταμείο θα συντονίζει, θα συμπληρώνει και θα ενισχύει τις εθνικές επενδύσεις στην άμυνα.
- Την προώθηση των επενδύσεων στις ΜΜΕ, τις νεοφυείς επιχειρήσεις, τις επιχειρήσεις μεσαίας κεφαλαιοποίησης και άλλους προμηθευτές στην αμυντική βιομηχανία. Θα βελτιωθεί η πρόσβαση στη χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων μέσω των αλυσίδων εφοδιασμού στην άμυνα. Υποστήριξη θα παρέχει η Επιτροπή να παράγουν καινοτομία, στα άτομα με δεξιότητες και την απαραίτητη τεχνολογική ικανότητα.
- Την ενίσχυση της ενιαίας αγοράς άμυνας: Με σκοπό να διευκολύνονται και να έχουν πρόσβαση σε πιο συμφέρουσες δημόσιες συμβάσεις, η Επιτροπή θα ενισχύσει τις προϋποθέσεις για μια ανοικτή και ανταγωνιστική αγορά. Με αυτόν τον τρόπο «θα διευκολύνει τη διασυνοριακή συμμετοχή στις δημόσιες συμβάσεις στον τομέα της άμυνας, θα υποστηρίξει την ανάπτυξη προτύπων στον κλάδο και θα προωθήσει τη συμβολή των τομεακών πολιτικών».

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 15^{ης} Δεκεμβρίου 2016, εξέδωσε τα συμπεράσματα με τα οποία ενέκριναν το σχέδιο εφαρμογής για την ασφάλεια και την άμυνα, υποδέχθηκαν με ικανοποίηση την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με το σχέδιο δράσης για την ευρωπαϊκή άμυνα ζήτησαν να αναληφθεί γρήγορα δράση για να ενισχυθεί η συνεργασία ΕΕ-ΝΑΤΟ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο Η ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΠΑΑ ΜΕ ΤΟ ΝΑΤΟ

3.1 Πρώτα βήματα στις σχέσεις ΕΕ-ΝΑΤΟ

Το ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε το 1949 με σκοπό να προστατέψει την Ευρώπη από την απειλή του σοβιετικού επεκτατισμού, αποτελούμενο από τις δύο κυρίαρχες χώρες της Βόρειας Αμερικής (ΗΠΑ και Καναδάς) και από ορισμένες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Αυτό το γεγονός εξυπηρετούσε δύο σκοπούς: από τη μια πλευρά η Ευρώπη αισθανόταν την ανάγκη συμμαχίας με μια πανίσχυρη δύναμη, τις ΗΠΑ έτσι ώστε να μπορούσε να προστατευθεί σε περίπτωση ενός Ψυχρού Πολέμου και από την άλλη πλευρά οι ΗΠΑ με το να δημιουργήσουν μια συμμαχία με τη Γηραιά Ήπειρο θα ενίσχυαν την εξάλειψη του απομονωτισμού τους και θα συμμετείχαν πιο ενεργά στα διεθνή δρώμενα.¹⁵⁶

Οπότε μέχρι και το 1990, το ΝΑΤΟ είχε εγκαταστήσει στο ευρωπαϊκό έδαφος έναν μεγάλο αριθμό στρατευμάτων με σκοπό την υπεράσπιση των Ευρωπαίων πολιτών. Μετά το 1990 όμως, με την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, το ΝΑΤΟ άλλαξε σκοπό ύπαρξης, εφόσον δεν υπήρχε πλέον ο κίνδυνος της σοβιετικής εξάπλωσης, και τροποποίησε την ατζέντα του, επιθυμώντας να παρουσιάσει την ανάγκη προστασίας της Ευρώπης από απειλές, πριν καν φτάσουν στα όρια της.¹⁵⁷

Έτσι, τον Φεβρουάριο του 1992, μέσω της Συνθήκης του Μάαστριχτ, τονίζεται πως η ΔΕΕ θα συνεργάζεται στενά με το ΝΑΤΟ, ενώ τον Ιούνιο του ίδιου έτους οι Υπουργοί Εξωτερικών των κρατών μελών του ΝΑΤΟ, υποστήριξαν στο Όσλο μέσω των αποστολών του Petersberg, η ΔΕΕ θα αποτελούσε το ευρωπαϊκό σκέλος της Συμφωνίας. Τον Ιανουάριο του 1994, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων του ΝΑΤΟ συμφωνούν να καταστήσει διαθέσιμα τα συλλογικά στοιχεία της Συμμαχίας με βάση τις διαβουλεύσεις στο Βορειοατλαντικό Συμβούλιο, για πράξεις της ΔΕΕ που αναλαμβάνουν οι Ευρωπαίοι Σύμμαχοι για την άσκηση της Κοινής τους Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας. Στις 2 Οκτωβρίου του 1997, τα κριτήρια του Petersberg ενσωματώνονται στη Συνθήκη του Άμστερνταμ, καθώς και η ΕΕ αναφέρει την πιθανή ενσωμάτωση της ΔΕΕ στην ΕΕ. Έτσι, μετά τη γαλλο-βρετανική δήλωση του Saint Malo το 1998, τον Απρίλιο του 1999 πριν από τα Ευρωπαϊκά Συμβούλια του Ελσίνκι και της Κολωνίας, στη διάσκεψη κορυφής της Ουάσινγκτον, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αποφασίζουν να αναπτύξουν τις ρυθμίσεις "Διευρυμένο Βερολίνο", ενώ το 2000 λαμβάνει χώρα η πρώτη συνάντηση του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ με την Επιτροπή Πολιτικής και Ασφάλειας της ΕΕ, για να συζητήσουν για τις σχέσεις του ΝΑΤΟ και της

¹⁵⁶ Bjorn Moller, "European Security – The Roles of Regional Organisations", εκδ. ASHGATE, Copenhagen, 2012, p. 169

¹⁵⁷ Μ. Κοπά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017, σ. 149

ΕΕ. Το 2001, είναι η χρονιά όπου οι σχέσεις του NATO και της ΕΕ θεσμοθετήθηκαν, βασιζόμενες στα μέτρα που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 για την προώθηση μεγαλύτερης ευρωπαϊκής υπευθυνότητας σε θέματα άμυνας.¹⁵⁸

Τον Δεκέμβριο του 2002 υιοθετείται η διακήρυξη ΕΕ-NATO για την ΕΠΑΑ. Γίνεται λόγος για τη διαχείριση κρίσεων και τονίζεται πως η Συμμαχία αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα συλλογικής άμυνας της Ευρώπης, χωρίς να σημαίνει πως τα κράτη μέλη δεν μπορούν να διεξάγουν επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων, βάσει των εργαλείων της ΕΕ. Επίσης αναγνωρίζεται η ισότητα, ο σεβασμός στην αυτονομία λήψης αποφάσεων, η διασφάλιση των συμφερόντων της ΕΕ και του NATO και η από κοινού ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων των δύο οργανισμών. Από τη μία πλευρά η ΕΕ δεσμεύεται να καταστήσει μέλη της ΕΠΑΑ όσα ευρωπαϊκά κράτη είναι και μέλη του NATO και από την άλλη το NATO επιτρέπει στην ΕΕ να χρησιμοποιεί τα μέσα υλικοτεχνικής υποστήριξης, σχεδιασμού και μονάδες πληροφοριών του NATO.

Τον Μάρτιο του 2003, μέσω των Συμφωνιών «Διευρυμένου Βερολίνου», η ΕΕ αποκτά την ικανότητα να έχει πρόσβαση σε ικανότητες επιχειρησιακού στρατιωτικού σχεδιασμού του NATO, αλλά και στις διοικητικές του δομές για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων που αναλαμβάνει η ίδια. Έτσι δημιουργείται ένας στενότερος συντονισμός των στρατιωτικών και ειρηνευτικών αποστολών σε περιοχές που επικρατούν κρίσεις.

Τον Φεβρουάριο του 2004, η Γαλλία, η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο ξεκινούν την ιδέα των μονάδων ταχείας αντίδρασης της ΕΕ που αποτελούνται από κοινές ομάδες μάχης, ενώ τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς ξεκινά η επιχείρηση Althea υπό την ηγεσία της ΕΕ στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη. Τον Σεπτέμβριο του 2005 λαμβάνει χώρα ένα Διατλαντικό άτυπο υπουργικό δείπνο NATO-ΕΕ στη Νέα Υόρκη, τον Οκτώβριο υφίσταται Συμφωνία για τις Μόνιμες Στρατιωτικές Ρυθμίσεις για την ίδρυση μιας Μόνιμης Ομάδας Διασύνδεσης του NATO στο Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ και μιας μονάδας της ΕΕ στο SHAPE και τέλος τον Νοέμβριο δημιουργείται η Μόνιμη Ομάδα Συνδέσμου NATO στο Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ.

Τον Μάρτιο του 2006, δημιουργείται η μονάδα της ΕΕ στο SHAPE και τον Απρίλιο του ίδιου έτους, λαμβάνει χώρα άλλο ένα Διατλαντικό άτυπο υπουργικό δείπνο NATO-ΕΕ, στη Σόφια της Βουλγαρίας. Μέχρι και το 2010 διάφορα Υπερατλαντικά άτυπα υπουργικά δείπνα NATO-ΕΕ διεξάγονται στη Νέα Υόρκη (Σεπτέμβριος 2006), Βρυξέλλες (Ιανουάριος 2007), Όσλο (Απρίλιος 2007), Νέα Υόρκη (Σεπτέμβριος 2007), Βρυξέλλες (Δεκέμβριος 2007), Νέα Υόρκη (Σεπτέμβριος 2008), Βρυξέλλες (Δεκέμβριος 2008), Βρυξέλλες (Μάρτιος 2009) και Νέα Υόρκη (Σεπτέμβριος 2010). Τον Νοέμβριο

¹⁵⁸ “THE NATO-EU STRATEGIC PARTNERSHIP”, <https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>

του 2010, στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας, οι Σύμμαχοι υπογραμμίζουν την αποφασιστικότητά τους να βελτιώσουν τη στρατηγική εταιρική σχέση NATO-ΕΕ και χαιρετίζουν τις πρόσφατες πρωτοβουλίες πολλών Συμμάχων και ιδέες που προτάθηκαν από τον Γενικό Γραμματέα σε αυτό το θέμα.¹⁵⁹

Τον Μάιο του 2011, υπογράφεται μια συμφωνία-πλαίσιο αναφορικά με την συμμετοχή των ΗΠΑ σε επιχειρήσεις διαχείρισης που διεξάγει η ΕΕ σε τρίτες χώρες, στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν και οι ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, σε αυτή τη συμφωνία δίνονται ρυθμίσεις σχετικά με την αμερικανική συμμετοχή και τις σχέσεις της με την ΕΕ κατά την πραγματοποίηση των αποστολών. Με λίγα λόγια, οι ΗΠΑ αποφασίζουν αν επιθυμούν να συμμετάσχουν στις επιχειρήσεις που διεξάγονται από την ΕΕ. Στη συνέχεια, οι Βρυξέλλες αποφασίζουν για το αν θα πραγματοποιηθεί η συμμετοχή των ΗΠΑ και καλούν την Ουάσινγκτον να συμμετάσχει. Αν η Αμερική αποδεχτεί την πρόσκληση, δεσμεύεται να τηρήσει τους όρους της απόφασης του Συμβουλίου σχετικά με την πραγματοποίηση της συγκεκριμένης επιχείρησης. Πραγματοποιούνται διαβουλεύσεις και από τις δύο πλευρές σχετικά με την προτεινόμενη συμβολή των ΗΠΑ. Επιπρόσθετα, οι δύο πλευρές καταλήγουν σε συμφωνία αναφορικά με την πιθανή συμβολή των Αμερικανών στο κόστος υλοποίησης της επιχείρησης, οι οποίοι αναλαμβάνουν τα έξοδα που αφορούν τη συμμετοχή τους, εκτός αν καλύπτονται από τον ενωσιακό προϋπολογισμό. Σε γενικές γραμμές υπεύθυνη για τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων είναι η ΕΕ, για αυτό το λόγο καθορίζει τους στόχους και τις κατευθυντήριες γραμμές των αποστολών. Έτσι, ύστερα από διαβούλευση με την ΕΕ, οι ΗΠΑ αποφασίζουν αν θα αποσυρθούν ή όχι εν όλω ή εν μέρει από τη συμμετοχή τους σε μία επιχείρηση, μόνο η ΕΕ έχει το δικαίωμα να τερματίσει μια επιχείρηση, διαβουλεύοντας όμως πρώτα με τις ΗΠΑ σε περίπτωση που συμβάλουν ακόμα στην επιχείρηση. Οι ΗΠΑ οφείλουν επίσης να εξασφαλίζουν ότι το προσωπικό τους και οι μονάδες τους ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές και οφείλουν να συμμορφώνονται με τις οδηγίες του αρχηγού ή του διοικητή της αποστολής της ΕΕ, παραμένοντας ωστόσο υπό τη γενική εξουσία των ΗΠΑ.¹⁶⁰

Τέλος, στις 19-20 Δεκεμβρίου του 2013, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για πρώτη φορά από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας, συζητά για θέματα άμυνας και καθορίζει δράσεις προτεραιότητας οι οποίες αποσκοπούν σε μια στενότερη συνεργασία. Κυρίως ενδιαφέρεται για την αύξηση της αποτελεσματικότητας, της προβολής και του αντικτύπου της κοινής πολιτικής ασφάλειας και άμυνας, για την ενίσχυση της ανάπτυξης των δυνατοτήτων και για την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής αμυντικής βιομηχανίας. Έτσι, η ΚΠΑΑ θα συνεχίσει να αναπτύσσεται σε πλήρη συμπληρωματικότητα με το NATO στο πλαίσιο της στρατηγικής εταιρικής σχέσης μεταξύ της ΕΕ και του NATO και τη συμμόρφωση με την αυτονομία και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων

¹⁵⁹ Nato, "Relations with the European Union", https://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_49217.htm

¹⁶⁰ Μ. Παπακωνσταντής, «Οι πολιτικές της ΕΕ: Εξωτερική, Γεωργική και Μεταναστευτική», εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2016, σ. 85-86

του καθενός. Αυτό απαιτεί την ύπαρξη αναγκαίων μέσων και τη διατήρηση επαρκούς επιπέδου επενδύσεων.¹⁶¹

3.2 Υπογραφή κοινής δήλωσης ΕΕ-NATO (2016)

Στις 8-9 Ιουλίου του 2016¹⁶², η Πολωνία φιλοξένησε τη διετή συνάντηση κορυφής του NATO. Οι συζητήσεις επικεντρώθηκαν στην προβολή της σταθερότητας στην Ανατολή και στο Νότο και στο Αφγανιστάν. Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Donald Tusk, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jean-Claude Juncker, και η Ύπατη Εκπρόσωπος Federica Mogherini εκπροσώπησαν την Ευρωπαϊκή Ένωση στη σύνοδο κορυφής. Στο περιθώριο της συνόδου κορυφής, ο Πρόεδρος Donald Tusk και ο Πρόεδρος Jean-Claude Juncker συναντήθηκαν με τον Πρόεδρο των ΗΠΑ Μπαράκ Ομπάμα για συνάντηση ηγετών ΕΕ-ΗΠΑ. Η ΕΕ και το NATO υπέγραψαν κοινή δήλωση.

Όσον αφορά τη σταθερότητα στην Ανατολή, η ΕΕ τόνισε τη συμβολή της στην αποκατάσταση της ασφάλειας στην Ανατολική Ευρώπη. Η σύνοδος κορυφής ήταν μια ευκαιρία να χαρτογραφηθεί τι μπορεί να γίνει μαζί ή σε συντονισμό με το NATO. Όσον αφορά τη σταθερότητα στο Νότο, η ΕΕ υπογράμμισε το ρόλο της στην αντιμετώπιση της Da'esh, των προσπαθειών της να υποστηρίξει την κυβέρνηση εθνικής συμφωνίας στη Λιβύη και της συνεχιζόμενης υποστήριξής της για την ενίσχυση της εταιρικής σχέσης ΕΕ-G5. Τέλος, στο Αφγανιστάν, η ΕΕ επεσήμανε την πρόοδο που έχει σημειωθεί και τη διεθνή ευθύνη να συνεχίσει να συμβάλλει στη σταθερότητα στη χώρα.

Αναφορικά με την κοινή δήλωση ΕΕ-NATO, η ΕΕ και το NATO υπέγραψαν κοινή δήλωση σχετικά με την αύξηση της πρακτικής συνεργασίας σε επιλεγμένους τομείς. Αυτά περιλαμβάνουν:

- καταπολέμηση των υβριδικών απειλών, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης συντονισμένων διαδικασιών
- την επιχειρησιακή συνεργασία στη θάλασσα και τη μετανάστευση
- συντονισμό για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο και την άμυνα
- ανάπτυξη συνεκτικών, συμπληρωματικών και διαλειτουργικών αμυντικών δυνατοτήτων διευκολύνοντας μια ισχυρότερη αμυντική βιομηχανία και μεγαλύτερη έρευνα στον τομέα της άμυνας
- ενίσχυση του συντονισμού των ασκήσεων

¹⁶¹ “Conclusions of the European Council (19-20 December 2013)”, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-217-2013-INIT/en/pdf>

¹⁶² European Council - Council of the European Union, “NATO summit, Warsaw, Poland, 08-09/07/2016”, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2016/07/08-09/>

- την οικοδόμηση της δυνατότητας άμυνας και ασφάλειας των εταίρων του Ανατολικού και του Νότου¹⁶³

Τέλος, οι ηγέτες της ΕΕ και των ΗΠΑ συναντήθηκαν και υπογράμμισαν την ανάγκη για διατλαντική ενότητα και συζήτησαν τη συνεργασία σε ένα φάσμα προτεραιοτήτων. Αυτές οι προτεραιότητες περιλαμβάνουν την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης και την αντιμετώπιση της παγκόσμιας κρίσης των προσφύγων. Οι ηγέτες εξέτασαν επίσης τις παγκόσμιες συνέπειες του δημοψηφίσματος του Ηνωμένου Βασιλείου για την αποχώρησή τους από την ΕΕ.¹⁶⁴

Στις 6 Δεκεμβρίου του 2016, το Συμβούλιο εγκρίνει συμπεράσματα για την εφαρμογή της κοινής δήλωσης ΕΕ-NATO. Πιο συγκεκριμένα, οι Υπουργοί Εξωτερικών του NATO ενέκριναν 42 μέτρα σε 7 τομείς¹⁶⁵ για να προωθήσουν τον τρόπο συνεργασίας του NATO και της ΕΕ, μεταξύ των οποίων:

- μέτρα για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας σε υβριδικές απειλές, από εκστρατείες παραπληροφόρησης έως οξεία κρίση
- συνεργασία μεταξύ της επιχείρησης NATO Sea Guardian και της επιχείρησης EUNAVFOR Sophia στη Μεσόγειο
- ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις απειλές στον κυβερνοχώρο και ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο
- εξασφαλίζοντας τη συνοχή και τη συμπληρωματικότητα των διαδικασιών αμυντικού σχεδιασμού
- παράλληλες και συντονισμένες ασκήσεις
- τις προσπάθειες στήριξης των τοπικών ικανοτήτων των χωρών εταίρων στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας¹⁶⁶

Στις 19 Ιουνίου του 2017, το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για την πρόοδο συνεργασίας ΕΕ-NATO. Από τα συμπεράσματα του Συμβουλίου¹⁶⁷ σχετικά με την εφαρμογή της κοινής δέσμης προτάσεων που εγκρίθηκαν από τους υπουργούς της ΕΕ και του NATO στις 6 Δεκεμβρίου 2016 προκύπτει ότι:

¹⁶³ “Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization”, 09/07/2016, <https://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>

¹⁶⁴ European Council - Council of the European Union, “Remarks by President Donald Tusk after the EU-US leaders' meeting in Warsaw”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/08/tusk-remarks-eu-us-leaders-meeting-warsaw/>

¹⁶⁵ υβριδικές απειλές, επιχειρησιακή συνεργασία (συμπεριλαμβανομένων των θαλάσσιων θεμάτων), κυβερνασφάλεια, αμυντικές δυνατότητες, τη βιομηχανία και την έρευνα, ασκήσεις και ανάπτυξη ικανοτήτων

¹⁶⁶ European Council - Council of the European Union, “EU-NATO cooperation: Council adopt conclusions to implement Joint Declaration”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/12/06/eu-nato-joint-declaration/>

¹⁶⁷ European Council - Council of the European Union, “EU-NATO cooperation: Council welcomes progress made”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/19/eu-nato-cooperation/>

- Το Συμβούλιο υπενθυμίζει τα συμπεράσματά του για την 6η Δεκεμβρίου 2016 σχετικά με την εφαρμογή της κοινής δήλωσης του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, του Προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Οργανισμού
- Το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για την πρόοδο που επιτεύχθηκε στην εφαρμογή της κοινής δέσμης προτάσεων (42 δράσεις) και εν προκειμένω αναγνωρίζει την έκθεση που υπέβαλαν από κοινού ο Υπάτος Εκπρόσωπος (ή αντιπρόεδρος ή αλλιώς επικεφαλής της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Άμυνας) και ο Γενικός Γραμματέας του NATO σύμφωνα με την παράγραφο 9 των συμπερασμάτων του Συμβουλίου της 6ης Δεκεμβρίου 2016.
- Το Συμβούλιο ζητά τη συνέχιση της εφαρμογής της κοινής δέσμης προτάσεων και προσβλέπει στη λήψη της επόμενης έκθεσης, συμπεριλαμβανομένων των πιθανών προτάσεων για μελλοντική συνεργασία, τον Δεκέμβριο του 2017.
- Το Συμβούλιο επιβεβαιώνει ότι η συνεργασία ΕΕ-NATO θα συνεχιστεί σε πλαίσια πλήρους ανοικτού πνεύματος και διαφάνειας, με πλήρη σεβασμό της αυτονομίας και των διαδικασιών λήψης αποφάσεων και των δύο οργανισμών και σε στενή συνεργασία και πλήρη συμμετοχή των κρατών μελών. Θα βασίζεται στις αρχές της συμπερίληψης και της αμοιβαιότητας, με την επιφύλαξη του ειδικού χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας οποιουδήποτε κράτους μέλους. Το Συμβούλιο υπενθυμίζει ότι η συνεργασία του NATO με τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν είναι μέλη του NATO αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της συνεργασίας ΕΕ-NATO και, στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για τη θετική συμβολή των κρατών μελών της ΕΕ που δεν είναι μέλη του NATO στις δραστηριότητες του NATO. Τέτοιες δραστηριότητες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της συνεργασίας ΕΕ-NATO και το Συμβούλιο υποστηρίζει σθεναρά τη συνέχισή τους.¹⁶⁸

3.3 Νέα δέσμη προτάσεων (2017)

Στις 5 Δεκεμβρίου του 2017, λήφθηκαν περαιτέρω μέτρα για την ενίσχυση της συνεργασίας NATO-ΕΕ με την προσθήκη 32 νέων μέτρων, μεταξύ άλλων σε τρεις νέους τομείς.¹⁶⁹

¹⁶⁸ “Progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016”, <https://www.consilium.europa.eu/media/23997/170614-joint-progress-report-eu-nato-en.pdf>

¹⁶⁹ Council of the European Union, “Council conclusions on the Implementation of the Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization”, <https://www.consilium.europa.eu/media/31947/st14802en17.pdf>

- στρατιωτική κινητικότητα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι δυνάμεις και ο εξοπλισμός θα μπορούν να κινούνται γρήγορα σε ολόκληρη την Ευρώπη, εφόσον απαιτείται, η οποία απαιτεί διαδικασίες ταχείας διέλευσης των συνόρων, επαρκή περιουσιακά στοιχεία μεταφορών και αξιόπιστες υποδομές (δρόμοι, σιδηρόδρομοι, λιμάνια και αεροδρόμια)
- ανταλλαγή πληροφοριών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και ενίσχυση του συντονισμού της στήριξης της καταπολέμησης της τρομοκρατίας για τις χώρες εταίρους
- προώθηση του ρόλου των γυναικών στην ειρήνη και την ασφάλεια. το Συμβούλιο εγκρίνει συμπεράσματα σχετικά με τη συνεργασία ΕΕ-NATO, υιοθετώντας κοινή δέσμη νέων προτάσεων για τη συνέχιση του κοινού τους έργου¹⁷⁰

Έτσι, σύμφωνα με τα συμπεράσματά του της 6ης Δεκεμβρίου 2016 και της 19ης Ιουνίου 2017, το Συμβούλιο χαιρετίζει τη συνεχή στενή και αμοιβαία ενισχυτική συνεργασία με το NATO σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, τόσο από στρατηγικής όσο και από επιχειρησιακής πλευράς, κατά τη διαχείριση κρίσεων για τη στήριξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας καθώς και για την ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων όπου αλληλεπικαλύπτονται οι απαιτήσεις. Για την ΕΕ, η εφαρμογή της κοινής δήλωσης παραμένει βασική πολιτική προτεραιότητα. Συνιστά ουσιώδες στοιχείο των ευρύτερων προσπαθειών με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας της Ένωσης να ενεργεί ως εγγυήτρια της ασφάλειας, ενδυναμώνοντας ταυτόχρονα την ικανότητά της να συνεργάζεται με τους εταίρους της, όπως επιβεβαιώθηκε πρόσφατα στα συμπεράσματα του Συμβουλίου σχετικά με την ασφάλεια και την άμυνα στο πλαίσιο της συνολικής στρατηγικής της ΕΕ, της 13ης Νοεμβρίου 2017.

Το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για την περαιτέρω πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της κοινής δέσμης προτάσεων (42 δράσεις) και, εν προκειμένω, λαμβάνει γνώση της δεύτερης έκθεσης προόδου που υποβλήθηκε από κοινού από την Ύπατη Εκπρόσωπο/Αντιπρόεδρο/επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας και τον Γενικό Γραμματέα του NATO, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 6ης Δεκεμβρίου 2016.

Προκειμένου να εδραιωθεί η πρόοδος αυτή και να εξασφαλιστεί η περαιτέρω πρόοδος σε όλους τους τομείς που περιλαμβάνονται στην κοινή δήλωση, το Συμβούλιο εγκρίνει τη συνημμένη κοινή δέσμη νέων προτάσεων, η οποία θα πρέπει να ενσωματωθεί στην αρχική δέσμη προτάσεων. Οι εν λόγω νέες προτάσεις συνιστούν συγκεκριμένες δράσεις για την εφαρμογή της κοινής δήλωσης που κατήρτισαν από κοινού η ΕΕ (Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης και υπηρεσίες της Επιτροπής, σε συνεργασία με τον ΕΟΑ) και το NATO, συμπεριλαμβάνοντας νέα θέματα, όπως η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, οι γυναίκες, η ειρήνη και η ασφάλεια και η στρατιωτική κινητικότητα.

¹⁷⁰ Nato, "Relations with the European Union", https://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_49217.htm

Το Συμβούλιο επαναβεβαιώνει ότι η συνεργασία ΕΕ-NATO θα εξακολουθήσει να πραγματοποιείται σε πνεύμα πλήρους ειλικρίνειας και διαφάνειας, με πλήρη σεβασμό της αυτονομίας στη λήψη αποφάσεων και των διαδικασιών των δύο οργανισμών και σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη καθώς και με την πλήρη συμμετοχή τους. Βασίζεται δε στις αρχές του μη αποκλεισμού και της αμοιβαιότητας με την επιφύλαξη του ιδιαίτερου χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας κάθε κράτους μέλους.

Το Συμβούλιο επιβεβαιώνει ότι η κοινή δέσμη προτάσεων δεν είναι αυτοτελές έγγραφο και πρέπει να συσχετίζεται με τα παρόντα συμπεράσματα του Συμβουλίου και τα δύο θα εφαρμοστούν σύμφωνα με τις προαναφερόμενες γενικές αρχές. Η κοινή δέσμη νέων προτάσεων τελεί υπό έγκριση σε παράλληλη διαδικασία από το NATO μέσω του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου.

Το Συμβούλιο υπενθυμίζει ότι η συνεργασία του NATO με τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν είναι μέλη του NATO αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της συνεργασίας ΕΕ-NATO και, στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο χαιρετίζει τη θετική συμβολή κρατών μελών της ΕΕ που δεν είναι μέλη του NATO στις δραστηριότητες του NATO. Οι δραστηριότητες αυτές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της συνεργασίας ΕΕ-NATO και το Συμβούλιο υποστηρίζει σθεναρά τη συνέχισή τους.

Το Συμβούλιο καλεί την Ύπατη Εκπρόσωπο/Αντιπρόεδρο/επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας να συνεχίσει την πρόοδο όσον αφορά την εφαρμογή, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, διασφαλίζοντας την πλήρη συμμετοχή τους και τη διαφάνεια, και αναμένει την επόμενη έκθεση τον Ιούνιο του 2018, και σε ετήσια βάση στη συνέχεια.¹⁷¹

Επιπρόσθετα, στις 8 Ιουνίου 2018, το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για την πρόοδο συνεργασίας ΕΕ-NATO και την εφαρμογή των κοινών 74 δράσεων¹⁷².

Επιβεβαιώνοντας τα συμπεράσματά του της 6ης Δεκεμβρίου 2016 και της 19ης Ιουνίου 2017, καθώς και της 5ης Δεκεμβρίου 2017, το Συμβούλιο, λαμβάνοντας υπόψη ότι η ΕΕ και το NATO συνεχίσουν να αντιμετωπίζουν κοινές προκλήσεις στον τομέα της ασφάλειας, χαιρετίζει τη συνεχή στενή και αμοιβαία ενισχυτική συνεργασία με το NATO. Η εν λόγω συνεργασία λαμβάνει χώρα σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος, τόσο από στρατηγικής όσο και από επιχειρησιακής πλευράς, κατά τη διαχείριση κρίσεων για τη στήριξη της

¹⁷¹ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: Το Συμβούλιο εγκρίνει συμπεράσματα σχετικά με τη συνεργασία ΕΕ-NATO, υιοθετώντας κοινή δέσμη νέων προτάσεων για τη συνέχιση του κοινού τους έργου», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/05/defence-cooperation-council-adopts-conclusions-on-eu-nato-cooperation-endorsing-common-set-of-new-proposals-for-further-joint-work/>

¹⁷² “Third progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017”, <https://www.consilium.europa.eu/media/35578/third-report-ue-nato-layout-en.pdf>

διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας καθώς και για την ανάπτυξη αμυντικών ικανοτήτων όπου οι απαιτήσεις αλληλεπικαλύπτονται, με τη συνεργασία και προς όφελος όλων των κρατών μελών. Για την ΕΕ, η υλοποίηση της κοινής δήλωσης που υπέγραψαν στη Βαρσοβία τον Ιούλιο του 2016 ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου εξακολουθεί να αποτελεί βασική πολιτική προτεραιότητα με συνολικό στόχο την οικοδόμηση μιας πραγματικής σχέσης ανάμεσα στους δύο οργανισμούς. Συνιστά ουσιώδες στοιχείο των ευρύτερων προσπαθειών με στόχο την ενίσχυση της ικανότητας της Ένωσης να ενεργεί ως εγγυήτρια της ασφάλειας, ενδυναμώνοντας ταυτόχρονα την ικανότητά της να συνεργάζεται με τους εταίρους της και να προστατεύει τους πολίτες της.

Όσον αφορά τις υπό εξέλιξη πρωτοβουλίες της ΕΕ που αποσκοπούν στην ενίσχυση της ασφάλειας και της άμυνας, το Συμβούλιο υπενθυμίζει όλα τα σχετικά συμπεράσματα, ιδίως αυτά του Νοεμβρίου 2016 και του Μαρτίου, Μαΐου και Νοεμβρίου 2017. Το Συμβούλιο τονίζει ότι οι προσπάθειες της ΕΕ και του ΝΑΤΟ για την ασφάλεια και τη άμυνα συμβάλουν ουσιαστικά, με συνεκτικό τρόπο, σε μια ασφαλή Ευρώπη, συνεπάγονται τόσο οφέλη όσο και ευθύνες και, για τα σχετικά κράτη μέλη, προωθούν μια δίκαιη κατανομή των επιβαρύνσεων.

Υπενθυμίζοντας ότι η κοινή δέσμη προτάσεων δεν είναι αυτοτελές έγγραφο και πρέπει να εξεταστεί σε συνδυασμό με τα σχετικά συμπεράσματα του Συμβουλίου, το Συμβούλιο εκφράζει ικανοποίηση για την περαιτέρω πρόοδο που έχει σημειωθεί στην εφαρμογή της κοινής δέσμης προτάσεων (ένα σύνολο 74 δράσεων). Σε αυτό το πλαίσιο, λαμβάνει γνώση της τρίτης έκθεσης προόδου που υποβλήθηκε από κοινού από την Ύπατη Εκπρόσωπο/Αντιπρόεδρο/επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας και τον Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ, σύμφωνα με την παράγραφο 7 των συμπερασμάτων του Συμβουλίου της 5ης Δεκεμβρίου 2017.

Το Συμβούλιο σημειώνει τις εν εξελίξει εργασίες και τονίζει ότι είναι σημαντικό να εξασφαλιστεί απτή πρόοδος, με δημόσια προβολή όπου χρειάζεται, σε όλους τους τομείς που περιλαμβάνονται στην κοινή δήλωση που υπεγράφη στη Βαρσοβία και που διευκρινίζονται στην κοινή δέσμη προτάσεων, συμπεριλαμβανομένων νέων θεμάτων, όπως η στρατιωτική κινητικότητα, η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καθώς και οι γυναίκες, η ειρήνη και η ασφάλεια.

Το Συμβούλιο επαναβεβαιώνει ότι η συνεργασία ΕΕ-ΝΑΤΟ θα εξακολουθήσει να πραγματοποιείται με απολύτως ανοικτό πνεύμα και διαφάνεια και με πλήρη σεβασμό της αυτονομίας λήψης αποφάσεων και των διαδικασιών των δύο οργανισμών και σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη καθώς και με την πλήρη συμμετοχή τους. Βασίζεται στις αρχές του μη αποκλεισμού και της

αμοιβαιότητας με την επιφύλαξη του ιδιαίτερου χαρακτήρα της πολιτικής ασφάλειας και άμυνας κάθε κράτους μέλους.

Το Συμβούλιο υπενθυμίζει ότι η συνεργασία του NATO με τα κράτη μέλη της ΕΕ που δεν ανήκουν στο NATO αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της συνεργασίας ΕΕ-NATO. Στο πλαίσιο αυτό, το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για τη θετική συμβολή κρατών μελών της ΕΕ που δεν ανήκουν στο NATO σε δραστηριότητες του NATO. Οι δραστηριότητες αυτές αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της συνεργασίας ΕΕ-NATO και το Συμβούλιο υποστηρίζει σθεναρά τη συνέχισή τους.

Το Συμβούλιο καλεί την Ύπατη Εκπρόσωπο/Αντιπρόεδρο/επικεφαλής του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας να συνεχίσει την πρόοδο όσον αφορά την εφαρμογή, σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, διασφαλίζοντας την πλήρη συμμετοχή τους και τη διαφάνεια, και αναμένει την επόμενη έκθεση, η οποία θα υποβληθεί από κοινού τον Ιούνιο του 2019.¹⁷³

3.4 Υπογραφή νέας κοινής δήλωσης (2018)

Στις 10 Ιουλίου 2018, λίγο πριν από τη σύνοδο κορυφής του NATO στις Βρυξέλλες, οι δύο οργανισμοί (ΕΕ-NATO) υπέγραψαν νέα κοινή δήλωση και υπογράμμισαν τον ουσιαστικό χαρακτήρα της συνεχιζόμενης συνεργασίας για την αντιμετώπιση των πολλαπλών και εξελισσόμενων προκλήσεων στον τομέα της ασφάλειας. Συμφωνούν να επικεντρωθούν στην ταχεία πρόοδο στους τομείς της στρατιωτικής κινητικότητας, της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας σε χημικούς, βιολογικούς, ραδιολογικούς και πυρηνικούς κινδύνους καθώς και στην προώθηση της ατζέντας για την ειρήνη και την ασφάλεια των γυναικών. Χαιρετίζουν επίσης τις συμπληρωματικές και αμοιβαία ενισχυτικές προσπάθειες της ΕΕ και του NATO για την ενίσχυση των ικανοτήτων στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας.¹⁷⁴

Στη διάσκεψη κορυφής των Βρυξελλών τον Ιούλιο του 2018, οι ηγέτες των συμμάχων χαιρέτισαν την κοινή δήλωση και τα απτά αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν σε διάφορους τομείς, υπογραμμίζοντας την αποφασιστικότητά τους να αναπτύξουν και να εμβαθύνουν τη συνεργασία, εφαρμόζοντας πλήρως το σύνολο 74 προτάσεων. Αναγνώρισαν ότι η ανάπτυξη συνεκτικών, συμπληρωματικών και διαλειτουργικών αμυντικών δυνατοτήτων, αποφεύγοντας την αλληλοεπικάλυψη, είναι καθοριστικής σημασίας για τις κοινές προσπάθειες για να καταστεί ο ευρω-ατλαντικός χώρος πιο ασφαλής.

¹⁷³ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συνεργασία ΕΕ-NATO: Το Συμβούλιο χαιρετίζει την πρόοδο στην εφαρμογή των κοινών 74 δράσεων», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/06/08/eu-nato-cooperation-council-welcomes-progress-made-in-the-implementation-of-the-common-74-actions/>

¹⁷⁴ “Joint Declaration on EU-NATO cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization”, 10/07/2018, https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf

Αυτές οι προσπάθειες θα οδηγήσουν σε ένα ισχυρότερο NATO, θα βοηθήσουν στην ενίσχυση της κοινής ασφάλειας, θα συμβάλουν στον διατλαντικό καταμερισμό των βαρών, θα συμβάλουν στην παροχή των απαιτούμενων ικανοτήτων και θα υποστηρίξουν τη συνολική αύξηση των αμυντικών δαπανών.

Ο Πρόεδρος κ. Donald Tusk, ο Πρόεδρος κ. Jean-Claude Juncker και η Ύπατη Εκπρόσωπος κα Federica Mogherini εκπροσώπησαν την ΕΕ στη σύνοδο κορυφής του NATO. Ο Πρόεδρος Tusk συμμετείχε στο δείπνο εργασίας του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου σε επίπεδο αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων στις 11 Ιουλίου. Την επομένη μέρα συμμετείχε στη συνεδρίαση με θέμα το Αφγανιστάν. Ο Πρόεδρος κ. Tusk συναντήθηκε επίσης σε διμερές επίπεδο με τον Πρωθυπουργό της Αρμενίας κ. Nikol Pashinyan, καθώς και τον Πρόεδρο του Αφγανιστάν κ. Ashraf Ghani. Στην ομιλία του την παραμονή της συνόδου κορυφής του NATO, ο Πρόεδρος Tusk απευθύνθηκε άμεσα στον Πρόεδρο Donald Trump λέγοντας: «Αγαπητέ Πρόεδρε Trump: Η Αμερική δεν έχει ούτε θα έχει καλύτερο σύμμαχο από την Ευρώπη. Οι Ευρωπαίοι σήμερα δαπανούν για την άμυνα πολύ περισσότερα από τη Ρωσία και εξίσου με την Κίνα. Και θεωρώ πως δεν πρέπει να έχετε καμιά αμφιβολία, κύριε Πρόεδρε, ότι πρόκειται για επένδυση στην κοινή αμερικανική και ευρωπαϊκή άμυνα.»¹⁷⁵

Οι συμμαχικοί ηγέτες χαιρέτισαν επίσης την έκκληση για βαθύτερη συνεργασία NATO-ΕΕ από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2018. Σημείωσαν ότι η πληρέστερη συμμετοχή των Συμμάχων εκτός ΕΕ στις προσπάθειες της ΕΕ να ενισχύσει τις ικανότητές της για την αντιμετώπιση των κοινών προκλήσεων ασφάλειας είναι απαραίτητη για την ενίσχυση των στρατηγικών εταιρική σχέση μεταξύ του NATO και της ΕΕ. Ο Γενικός Γραμματέας του NATO και ο Ύπατος Εκπρόσωπος της ΕΕ υποβάλλουν τακτικά αναφορά στους Συμμάχους του NATO και στα κράτη μέλη της ΕΕ σχετικά με την πρόοδο της συνεργασίας. Οι ευρωπαίοι σύμμαχοι που δεν είναι μέλη της ΕΕ συμβάλλουν σημαντικά στις προσπάθειες αυτές. Για τη στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ του NATO και της ΕΕ, η πλήρης συμμετοχή τους στις προσπάθειες αυτές είναι απαραίτητη.¹⁷⁶

Το NATO και η ΕΕ μπορούν και πρέπει να διαδραματίσουν συμπληρωματικούς και αμοιβαία ενισχυτικούς ρόλους στη στήριξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Οι Σύμμαχοι είναι αποφασισμένοι να συμβάλουν στη δημιουργία ευνοϊκότερων συνθηκών σε αρκετά ζητήματα.

Σε πρώτη φάση, όσον αφορά τις *υβριδικές απειλές*, οι 20 από τις 74 τρέχουσες προτάσεις συνεργασίας επικεντρώνονται στην αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας για την Αντιμετώπιση Υβριδικών

¹⁷⁵ Council of the European Union, “Remarks by President Donald Tusk on EU-NATO cooperation”, <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/07/10/remarks-by-president-donald-tusk-on-eu-nato-cooperation/>

¹⁷⁶ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Σύνοδος κορυφής του NATO, Βρυξέλλες, 11-12/07/2018», <https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/international-summit/2018/07/11-12/>

Απειλών συμβάλλει αποτελεσματικά στην ενίσχυση της συνεργασίας ΕΕ-NATO στον τομέα αυτό. Το προσωπικό της ΕΕ και του NATO συμμετείχε στις δραστηριότητες του Κέντρου για να αναπτύξει μια καλύτερη κατανόηση των υβριδικών απειλών και τις επιλογές αντιμετώπισης τους με συντονισμένο τρόπο.

Στη συνέχεια, πρόκειται για την *επιχειρησιακή συνεργασία, συμπεριλαμβανομένων των ναυτικών θεμάτων*. Το προσωπικό της ΕΕ και του NATO ασχολείται με τη διερεύνηση τρόπων για την ενίσχυση του συντονισμού, της συμπληρωματικότητας και της συνεργασίας στον τομέα της ναυτιλίας. Οι αξιωματούχοι ανταλλάσσουν τακτικά ιδέες στις συναντήσεις του μηχανισμού για την κοινή συνειδητοποίηση και απομάκρυνση των συγκρούσεων στη Μεσόγειο (SHADE MED) ως το κύριο φόρουμ για την ανταλλαγή πληροφοριών και τον συντονισμό των προσπαθειών.

Επιπλέον, η *κυβερνασφάλεια*, είναι ένα από τα ζητήματα στο οποίο θα δοθεί ιδιαίτερη έμφαση. Οι ενεργές αλληλεπιδράσεις σε επίπεδο προσωπικού προχωρούν στον τομέα του κυβερνοχώρου σχετικά με τις έννοιες και τα δόγματα, τα υφιστάμενα και τα προγραμματισμένα μαθήματα κατάρτισης και εκπαίδευσης, τους δείκτες απειλών, τις ad hoc ανταλλαγές συναγερμών και εκτιμήσεων απειλών, διασταυρούμενες ενημερώσεις, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνητικών πτυχών της διαχείρισης κρίσεων και τακτικές συναντήσεις.

Ακόμα, οι *δυνατότητες άμυνας*. Οι προσπάθειες εξακολουθούν να διασφαλίζουν τη συνοχή των αποτελεσμάτων μεταξύ των μέσων και των διαδικασιών σχεδιασμού, δηλαδή της Μόνιμης Δομημένης Συνεργασίας (PESCO), του Ευρωπαϊκού Ταμείου Άμυνας, του Σχεδίου Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων της ΕΕ, της Συντονισμένης Ετήσιας Αναθεώρησης της Άμυνας, όπως η Διαδικασία Σχεδιασμού Άμυνας του NATO και η Διαδικασία Σχεδιασμού και Ελέγχου της Σύμπραξης για την Ειρήνη. Συνάφεια και συνέργειες μεταξύ των προσπαθειών του NATO και της ΕΕ γίνονται για τη βελτίωση της στρατιωτικής κινητικότητας.

Η *αμυντική βιομηχανία και έρευνα*. Το προσωπικό της ΕΕ και του NATO συνεχίζει το διάλογο για θέματα βιομηχανίας, το οποίο περιλαμβάνει τακτικές ενημερώσεις σχετικά με τις σχετικές δραστηριότητες του NATO και της ΕΕ. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται, για παράδειγμα, στην πρόσβαση των Μικρών και Μεσαίων Επιχειρήσεων στην αλυσίδα εφοδιασμού και την καινοτομία στον τομέα της άμυνας ή στη δέσμευση της βιομηχανίας σε συγκεκριμένους τομείς.

Επιπρόσθετα, οι *ασκήσεις*. Η δεύτερη παράλληλη και συντονισμένη άσκηση πραγματοποιήθηκε τον Νοέμβριο του 2018: η μεγαλύτερη διεξαγωγή υβριδικής διαχείρισης κρίσεων που διεξήχθη ποτέ και ηγείται η ΕΕ. Το σενάριο επέτρεψε την ισχυρή αλληλεπίδραση μεταξύ του προσωπικού της ΕΕ και του NATO. Μια ακόμα σημαντική κατηγορία είναι η *ανάπτυξη ικανοτήτων*: Η συνδρομή των εταίρων στην οικοδόμηση των ικανοτήτων τους και στην ενίσχυση της

ανθεκτικότητας, ιδίως στα Δυτικά Βαλκάνια και στην γειτονία μας στα ανατολικά και νότια σύνορα είναι ένας κοινός στόχος. Έγιναν εντατικότερες οι ανταλλαγές πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των άτυπων πολιτικών διαβουλεύσεων προσωπικού σε προσωπικό σχετικά με τις τρεις πιλοτικές χώρες (Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Δημοκρατία της Μολδαβίας και Τυνησία).

Τέλος, απαραίτητη είναι η ενίσχυση του πολιτικού διαλόγου μεταξύ ΕΕ και ΝΑΤΟ: Η καθιερωμένη πρακτική των αμοιβαίων προσκλήσεων σε συναφείς υπουργικές συναντήσεις συνεχίστηκε. Οι αμοιβαίες διασταυρούμενες ενημερώσεις σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος έχουν γίνει συχνότερες.¹⁷⁷

3.5 Κοινές δράσεις ΕΕ-ΝΑΤΟ

3.5.1 Κυριότερες δράσεις

- *Καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων στο Αιγαίο και την Κεντρική Μεσόγειο*

Οι υπουργοί Άμυνας του ΝΑΤΟ αποφάσισαν στις 11 Φεβρουαρίου 2016 να αναπτύξουν πλοία στο Αιγαίο για να στηρίζουν την Ελλάδα και την Τουρκία, καθώς και την υπηρεσία συνόρων Frontex¹⁷⁸ της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις προσπάθειές τους να αντιμετωπίσουν την κρίση προσφύγων και μεταναστών. Η Μόνιμη Ναυτιλιακή Ομάδα του ΝΑΤΟ διεξάγει αναγνωριστικά, παρακολούθηση και επιτήρηση στα χωρικά ύδατα της Ελλάδας και της Τουρκίας, καθώς και στα διεθνή ύδατα. Η ανάπτυξη στο Αιγαίο έχει ως στόχο να υποστηρίξει τις διεθνείς προσπάθειες για τη μείωση της εμπορίας ανθρώπων και της παράνομης μετανάστευσης. Τα πλοία του ΝΑΤΟ παρέχουν πληροφορίες σε πραγματικό χρόνο στις ακτοφυλακές και τις αρμόδιες εθνικές αρχές της Ελλάδας και της Τουρκίας, καθώς και στον Frontex, βοηθώντας τις στις προσπάθειές τους να αντιμετωπίσουν αυτή την κρίση. Τον Οκτώβριο του 2016, οι υπουργοί συμφώνησαν να επεκτείνουν την εξάπλωση του ΝΑΤΟ στο Αιγαίο και αποφάσισαν επίσης ότι η νέα Επιχείρηση Ναυτιλιακή Επιχείρηση του ΝΑΤΟ θα υποστηρίξει τη Λειτουργία της Σοφίας της ΕΕ στην Κεντρική Μεσόγειο με πλοία και αεροπλάνα του ΝΑΤΟ, έτοιμη να συμβάλει στην αύξηση της ευαισθητοποίησης της ΕΕ και υποστήριξη.

- *Τα Δυτικά Βαλκάνια*

Τον Ιούλιο του 2003, η ΕΕ και το ΝΑΤΟ δημοσίευσαν μια "Συντονισμένη Προσέγγιση για τα Δυτικά Βαλκάνια". Συντάχθηκε από κοινού, περιγράφει βασικούς τομείς συνεργασίας και τονίζει το κοινό όραμα και την

¹⁷⁷ European Union – External Action, “EU-NATO cooperation - Factsheet”, 22/11/2018, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/28286/eu-nato-cooperation-factsheet_en

¹⁷⁸ Δ. Παπαγιάννης, «Ο Χώρος της Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2008, σελ. 128-130

αποφασιστικότητα που επιδιώκουν και οι δύο οργανώσεις να φέρουν τη σταθερότητα στην περιοχή.

Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας:

Στις 31 Μαρτίου 2003, η υπό την ηγεσία της ΕΕ επιχείρηση Concordia ανέλαβε τις ευθύνες της αποστολής υπό την ηγεσία του ΝΑΤΟ, της επιχείρησης Allied Harmony, στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Αυτή η αποστολή, η οποία έληξε τον Δεκέμβριο του 2003, ήταν η πρώτη επιχείρηση "Βερολίνο συν" στην οποία τα περιουσιακά στοιχεία του ΝΑΤΟ διατέθηκαν στην ΕΕ.

Βοσνία και Ερζεγοβίνη:

Βασίζομενη στα αποτελέσματα της Concordia και μετά την ολοκλήρωση της Δύναμης Σταθεροποίησης (SFOR) στη Βοσνία και Ερζεγοβίνη, η ΕΕ ανέπτυξε μια νέα αποστολή με την επωνυμία Operation Althea στις 2 Δεκεμβρίου 2004. Η Δύναμη της ΕΕ (EUFOR) Plus ", αξιοποιώντας την εμπειρογνομοσύνη σχεδιασμού του ΝΑΤΟ και τα περιουσιακά στοιχεία και τις δυνατότητες άλλων συμμαχιών. Ο Αναπληρωτής Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής της ΝΑΤΟ της Ευρώπης είναι ο Διοικητής της Επιχείρησης Althea. Η έδρα της επιχείρησης της ΕΕ βρίσκεται στο SHAPE.

Κόσοβο:

Το ΝΑΤΟ διεξάγει ειρηνευτική δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο από το 1999. Η ΕΕ συνέβαλε εδώ και χρόνια στην αστυνομία της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών στο Κοσσυφοπέδιο και συμφώνησε να αναλάβει την αστυνομική συνιστώσα της αποστολής των Ηνωμένων Εθνών. Η αποστολή της ΕΕ για την επιβολή του κράτους δικαίου (EULEX) στο Κοσσυφοπέδιο, η οποία αναπτύχθηκε τον Δεκέμβριο του 2008, είναι η μεγαλύτερη μη στρατιωτική αποστολή που δρομολογήθηκε ποτέ στο πλαίσιο της ΚΠΙΑΑ. Ο κεντρικός στόχος είναι να βοηθηθούν και να υποστηριχθούν οι αρχές του Κοσσυφοπεδίου στον τομέα του κράτους δικαίου, ειδικότερα στις αστυνομικές, δικαστικές και τελωνειακές περιοχές. Η EULEX συνεργάζεται στενά με την ειρηνευτική δύναμη στο Κοσσυφοπέδιο στον τομέα αυτό.

- Συνεργασία σε άλλες περιοχές

Αφγανιστάν:

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, το ΝΑΤΟ και η ΕΕ διαδραμάτισαν βασικό ρόλο στην επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας στο Αφγανιστάν, στο πλαίσιο των ευρύτερων προσπαθειών της διεθνούς κοινότητας για την εφαρμογή μιας σφαιρικής προσέγγισης για τη συνδρομή της χώρας. Η Διεθνής Δύναμη Βοηθείας για την Ασφάλεια (ISAF) υπό την ηγεσία του ΝΑΤΟ βοήθησε στη δημιουργία ενός σταθερού και ασφαλούς περιβάλλοντος στο οποίο η αφγανική κυβέρνηση καθώς και άλλοι διεθνείς παράγοντες θα μπορούσαν να οικοδομήσουν δημοκρατικούς θεσμούς, να επεκτείνουν το κράτος δικαίου και να ανασυγκροτήσουν τη χώρα. Τόσο η ISAF όσο και η

διαδοχική αποστολή υποστήριξης συνεργάστηκαν με την Αποστολή της ΕΕ για την επιβολή του κράτους δικαίου (EUPOL), η οποία λειτούργησε στο Αφγανιστάν από τον Ιούνιο του 2007 έως τον Δεκέμβριο του 2016. Οι σύμβουλοι της EUPOL στο υπουργείο Εσωτερικών του Αφγανιστάν και η εθνική αστυνομία του Αφγανιστάν υποστήριξαν τη μεταρρύθμιση υπουργείου και την ανάπτυξη πολιτικής αστυνόμευσης. Η ΕΕ δρομολόγησε επίσης πρόγραμμα μεταρρύθμισης της δικαιοσύνης και βοήθησε στη χρηματοδότηση πολιτικών σχεδίων στις Επαρχιακές ομάδες ανασυγκρότησης που διοικούνταν από το NATO και οι οποίες διοικούνταν από μια χώρα μέλος της ΕΕ.

Νταρφούρ:

Τόσο το NATO όσο και η ΕΕ υποστήριξαν την αποστολή της Αφρικανικής Ένωσης στο Νταρφούρ του Σουδάν, ιδίως όσον αφορά τις εναλλαγές αεροναυτιλίας.

Πειρατεία:

Για πολλά χρόνια οι ναυτικές δυνάμεις του NATO που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της επιχείρησης Ocean Shield (2008-2016) και οι ναυτικές δυνάμεις της ΕΕ (επιχείρηση Atalanta) εργάστηκαν δίπλα σε άλλους παράγοντες, εκτός των ακτών της Σομαλίας για αποστολές κατά της πειρατείας.

Ιράκ:

Τόσο το NATO όσο και η ΕΕ αυξάνουν την παρουσία τους στο Ιράκ. Η ΕΕ επικεντρώνεται στον τομέα της πολιτικής ασφάλειας. Το NATO συμβάλλει στην οικοδόμηση των δυνατοτήτων των ιρακινών δομών άμυνας και ασφάλειας και αυξάνει τις προσπάθειες αυτές με την έναρξη μιας μη στρατιωτικής αποστολής εκπαίδευσης NATO που ξεκίνησε στη Σύνοδο Κορυφής των Βρυξελλών τον Ιούλιο του 2018, κατόπιν αιτήματος της κυβέρνησης του Ιράκ. Η αποστολή του NATO θα συμπληρώσει τις συνεχιζόμενες προσπάθειες του Συνασπισμού για την Νίκη του ISIS/Daesh και άλλων διεθνών φορέων.

3.5.2 Άλλες δράσεις

- Πολιτική διαβούλευση

Το φάσμα των θεμάτων που συζητήθηκαν μεταξύ του NATO και της ΕΕ έχει επεκταθεί σημαντικά τα τελευταία δύο χρόνια, ιδίως σε θέματα ασφάλειας εντός του ευρωπαϊκού χώρου ή του άμεσου γεινιάτός του. Μετά την κρίση στην Ουκρανία, και οι δύο οργανισμοί αντάλλαξαν τακτικά απόψεις σχετικά με τις αντίστοιχες αποφάσεις τους, ιδίως όσον αφορά τη Ρωσία, για να εξασφαλίσουν ότι τα μηνύματά τους και οι ενέργειές τους αλληλοσυμπληρώνονται. Οι διαβουλεύσεις κάλυψαν επίσης τις εξελίξεις στα Δυτικά Βαλκάνια, τη Λιβύη και τη Μέση Ανατολή.

- Δυνατότητες

Μαζί με τις επιχειρήσεις, η ανάπτυξη ικανοτήτων είναι ένας τομέας όπου η συνεργασία είναι απαραίτητη και όπου υπάρχει δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης. Η ομάδα δεξιοτήτων NATO-ΕΕ ιδρύθηκε τον Μάιο του 2003 για να διασφαλίσει τη συνοχή και την αμοιβαία ενίσχυση των προσπαθειών ανάπτυξης ικανοτήτων του NATO και της ΕΕ.

Μετά την ίδρυση, τον Ιούλιο του 2004, του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας για τον συντονισμό των εργασιών εντός της ΕΕ σχετικά με την ανάπτυξη των αμυντικών δυνατοτήτων, τη συνεργασία στον τομέα των εξοπλισμών, την απόκτηση και την έρευνα, οι εμπειρογνώμονες της Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας συμβάλλουν στο έργο της ομάδας ικανοτήτων.

Μεταξύ άλλων θεμάτων, η ομάδα ικανοτήτων αντιμετώπισε κοινές ελλείψεις σε τομείς όπως η αντιμετώπιση των αυτοσχέδιων εκρηκτικών συσκευών και η ιατρική υποστήριξη. Ο Όμιλος διαδραματίζει επίσης σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της διαφάνειας και της συμπληρωματικότητας μεταξύ του έργου του NATO για την Έξυπνη Άμυνα και της πρωτοβουλίας της ΕΕ για τη συγκέντρωση και την κοινοχρησία.

- Τρομοκρατία και πολλαπλασιασμός των όπλων μαζικής καταστροφής

Τόσο το NATO όσο και η ΕΕ δεσμεύονται για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της διάδοσης όπλων μαζικής καταστροφής. Έχουν ανταλλάξει πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητές τους στον τομέα της προστασίας του άμαχου πληθυσμού από χημικές, βιολογικές, ραδιολογικές και πυρηνικές επιθέσεις.

- Σχέδιο πολιτικής έκτακτης ανάγκης

Οι δύο οργανισμοί συνεργάζονται επίσης στον τομέα του πολιτικού σχεδιασμού έκτακτης ανάγκης με την ανταλλαγή απογραφών των μέτρων που έχουν ληφθεί στον τομέα αυτό.

3.5.3 Συμμετοχή στο NATO

Με τη διεύρυνση και των δύο οργανώσεων το 2004, ακολουθούμενη από την ένταξη της Βουλγαρίας, της Ρουμανίας και της Κροατίας στην ΕΕ, οι δύο οργανώσεις έχουν 22 κοινά κράτη μέλη. Η Αλβανία, ο Καναδάς, η Ισλανδία, η Νορβηγία, η Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες, που είναι μέλη του NATO αλλά όχι της ΕΕ, συμμετέχουν σε όλες τις συναντήσεις NATO-ΕΕ. Το ίδιο ισχύει και για την Αυστρία, τη Φινλανδία, την Ιρλανδία, τη Σουηδία και από το 2008 με τη Μάλτα που είναι μέλη της ΕΕ και το πρόγραμμα του NATO για την Ειρήνη.

Ωστόσο, η Κύπρος, η οποία δεν είναι μέλος του προγράμματος αυτού και δεν έχει συμφωνία ασφαλείας με το ΝΑΤΟ για την ανταλλαγή διαβαθμισμένων εγγράφων, δεν μπορεί να συμμετάσχει σε επίσημες συναντήσεις ΝΑΤΟ-ΕΕ. Αυτό είναι συνέπεια των αποφάσεων που έλαβε το ΝΑΤΟ τον Δεκέμβριο του 2002. Άτυπες συνεδριάσεις, μεταξύ των οποίων η Κύπρος, λαμβάνουν χώρα περιστασιακά σε διαφορετικά επίπεδα.¹⁷⁹

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

¹⁷⁹ Nato, “Relations with the European Union”, https://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_49217.htm

Έτσι, από όλα τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως η ΚΠΑΑ αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της συγκεντρωτικής προσέγγισης που έχει αναπτύξει η ΕΕ σε θέματα διαχείρισης κρίσεων, επιτρέποντας στην Ένωση να αναλαμβάνει ηγετικό ρόλο σε επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης και της πρόληψης συγκρούσεων, συμβάλλοντας έτσι, στην ενδυνάμωση της διεθνούς ασφάλειας. Η ΚΠΑΑ δηλαδή, επιτρέπει στην ΕΕ να αναλαμβάνει εξωτερική δράση, εξασφαλίζοντας την αναγκαία επιχειρησιακή ικανότητα με τη χρήση στρατιωτικών και μη-στρατιωτικών μέσων και στη βάση μιας συγκεντρωτικής προσέγγισης. Επίσης, εξασφαλίζει ότι η ΕΕ θα είναι έτοιμη να δράσει προτού ξεσπάσει μια κρίση και θα προσφέρει στους πολίτες της οικονομική ευημερία, ασφάλεια και κοινωνική ευμάρεια, ενώ θα είναι σε θέση να συνεργάζεται με όλους τους παγκόσμιους δρώντες στη διαχείριση διεθνών προκλήσεων.

Η συμμετοχή των κρατών μελών στην ΚΠΑΑ είναι προαιρετική, καθώς μπορούν να προσχωρήσουν σε αυτήν ανά πάσα στιγμή, ενώ μπορούν να αποχωρήσουν από αυτήν όταν τα εθνικά τους συμφέροντα δεν ταιριάζουν με τα ενωσιακά. Άλλωστε, σκοπός της ΚΠΑΑ είναι η επίτευξη ειρήνης και η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών και δεν αποτελεί μια δεσμευτική στρατιωτική συμμαχία.

Κάτι το οποίο πρέπει να τονιστεί, είναι πως η ΚΠΑΑ στέκεται περισσότερο σε θέματα ασφάλειας και όχι σε ζητήματα άμυνας. Έτσι, η ΚΠΑΑ σήμερα δείχνει να αποτελεί ένα σύνολο κυρίως μη-στρατιωτικών μέσων ασφάλειας που αφορούν την διατήρηση της ειρήνης, την πρόληψη συγκρούσεων και την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας. Η αμυντική ικανότητα της ΕΕ παραμένει περιθωριακή, καθώς το NATO και τα κράτη-μέλη του, η πλειοψηφία των οποίων συμμετέχει στην ΕΕ, αντιπροσωπεύουν διαφορετικά αμυντικά συμφέροντα.

Από το 2013 κυρίως και μετά η Ένωση κατέβαλε σημαντική προσπάθεια στην κατεύθυνση ανάπτυξης των στρατιωτικών ικανοτήτων της με τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού στρατού, χωρίς όμως να καταφέρει να απαγκιστρωθεί από το NATO, παραμένοντας κυρίως σε πολιτικό-στρατιωτικό επίπεδο. Το γεγονός αυτό μεταβάλλει την ισορροπία μεταξύ των πολιτικών και στρατιωτικών πτυχών της διαχείρισης κρίσεων παρά τις θεσμικές αποφάσεις που έχουν παρθεί και τις δομές που έχουν αναπτυχθεί από την ΕΕ για την επίτευξη των Πρωταρχικών Στόχων παρότι και οι δύο έχουν τονισθεί εξίσου στην ΚΠΑΑ. Διαφαίνεται λοιπόν, ότι οι παρεμβάσεις της ΕΕ εξακολουθούν να έχουν βασικά ανθρωπιστικό χαρακτήρα ενώ η Ένωση δείχνει ότι ακόμα προσπαθεί να βρει το ρόλο της στο διεθνές σύστημα ασφαλείας. Έτσι, παρόλο που «από το 1998 στο πλαίσιο της συμφωνίας του Saint-Malo έδειξε ότι επιθυμεί να αναδειχθεί σε αυτόνομο δρώντα στον στρατιωτικό τομέα, με την ανάπτυξη θεσμών και στρατιωτικής ικανότητας στη διεθνή σκηνή, η τεχνολογική υπεροχή των ΗΠΑ από τη μια και η αδυναμία της ΕΕ να χαράξει μια πραγματικά κοινή αμυντική

πολιτική από την άλλη, ευνοεί τις ΗΠΑ, έτσι ώστε να καθιστά τον ρόλο της ΕΕ συμπληρωματικό.

Για να μπορέσει η Ευρώπη να συσπειρωθεί δυναμικά, θα πρέπει να υπάρξει κοινή αντίληψη των απειλών που επηρεάζουν την ΕΕ στο σύνολό της και να υπακούσει σε κοινές στρατηγικές προτεραιότητες. Είναι πολύ σημαντική αυτή η συσπείρωση, καθώς θα ενισχυθεί η διεθνής παρουσία της ΕΕ, θα δοθεί ένα ισχυρό μήνυμα πως η Ευρώπη μπορεί να αντιδρά με μεγαλύτερη αξιοπιστία σε οποιαδήποτε μορφή απειλής για την ειρήνη γειτονικής περιοχής και ακόμα η Ρωσία θα πρέπει να αντιληφθεί πως θα πρέπει να αντιμετωπίζει την ΕΕ με σεβασμό όταν πρόκειται για την υπεράσπιση των ευρωπαϊκών αξιών.

Τέλος, δε γίνεται να μην αναφερθούν τα δύο γεγονότα που πιθανότατα να επηρεάσουν περισσότερο την εξέλιξη της ΚΠΑΑ. Η εκλογή Trump και το Brexit. Από τη μια πλευρά, ο Αμερικανός πρόεδρος Donald Trump, κατά την υπογραφή νέας κοινής δήλωσης της ΕΕ και του NATO, τόνισε την ανάγκη αύξησης των αμυντικών δαπανών των συμμάχων του στο NATO, γιατί όπως ανέφερε θεωρεί πως οι Ευρωπαίοι δεν δίνουν τα χρήματα που θα όφειλαν και ότι οι Αμερικανοί φροντίζουν αποκλειστικά για την άμυνά τους. Από την άλλη πλευρά με το Brexit, έχουμε την απομάκρυνση του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, επομένως και από την αμυντική συνεργασία.

Όμως τα συγκεκριμένα γεγονότα δεν είναι τόσο αρνητικά, όσο φαινομενικά μπορεί να παρουσιάζονται. Αρχικά, η ΕΕ, με την επερχόμενη έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου από την ΕΕ, μιας χώρας έντονα φιλοατλαντικής, θα έχει τη δυνατότητα να συνάψει πιο ισχυρές σχέσεις μεταξύ των κρατών μελών της, κάτι το οποίο δεν θα μπορούσε να συμβεί εύκολα με τα εμπόδια που θα έθετε η αγγλική πλευρά αν εξακολουθούσε να είναι μέλος της ΕΕ. Ακόμα, με τον σταδιακό απομονωτισμό της Αμερικής, η Ευρώπη θα αναλάβει πιο ενεργό ρόλο στην αμυντική προστασία του εδάφους της. Παρόλα αυτά όμως, Η κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου είναι σίγουρη ωστόσο ότι θα είναι σε θέση να αναπτύξει τις δυνάμεις της μαζί με τους Ευρωπαίους εταίρους της σε περίπτωση που παρουσιαστεί μια κρίση, είτε μέσω του NATO είτε μέσω μιας ευέλικτης "συμμαχίας προθύμων" ή μέσω ενός μιας νέας μορφής. Η Γαλλία σκοπεύει να λανσάρει μια πρωτοβουλία εκτός των θεσμικών δομών της ΕΕ, εν μέρει για να αυξήσει την επιχειρησιακή ευελιξία και ικανότητα και εν μέρει ως ένα μέσο συμμετοχής του Ηνωμένου Βασιλείου στις ευρωπαϊκές στρατιωτικές επιχειρήσεις μετά το Brexit. Το κομμάτι της άμυνας στις διαπραγματεύσεις για το Brexit, θα πρέπει να είναι ένα ξεκάθαρα θετικό παιχνίδι αθροιστικά, όπου και οι δύο πλευρές ωφελούνται από τη στενή συνεργασία. Η Βρετανία είναι μία από τις λίγες ευρωπαϊκές χώρες με αξιόπιστη αμυντική θέση και η ΕΕ ωφελείται από το να την κρατά κοντά της. Ομοίως, ακόμη και μετά το Brexit η Βρετανία θα παραμείνει μια ευρωπαϊκή φιλελεύθερη δημοκρατία, με σχεδόν ταυτόσημα συμφέροντα στην ασφάλεια με τα υπόλοιπα μέλη της ΕΕ –θα πρέπει να προσπαθήσει να διατηρήσει όσο το δυνατό περισσότερους δεσμούς με τους 27.

ΠΗΓΕΣ

Ελληνόγλωσσες βιβλιογραφικές πηγές

- Σ. Βέρνυ, Α. Κόντης, «Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση – Οι Πολλαπλές Κρίσεις και οι Προκλήσεις του Μέλλοντος», εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2017
- Μ. Κοπά, «Η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας, η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές», εκδ. Πατάκη, Αθήνα, 2017
- Σ. Νταλής, Π. Ι. Τσάκωνας, «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας σε σταυροδρόμι. Η σημασία της για την παγκόσμια και περιφερειακή ασφάλεια», εκδ. Σιδέρη, Αθήνα, 2004
- Δ. Παπαγιάννης, «Ευρωπαϊκό Δίκαιο», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 5^η έκδοση, Αθήνα, 2016
- Δ. Παπαγιάννης, «Ο Χώρος της Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2008
- Μ. Παπακωνσταντής, «Οι πολιτικές της ΕΕ: Εξωτερική, Γεωργική και Μεταναστευτική», εκδ. ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα, 2016
- Γ. Παπαστάμκος-Β. Γκίκας-Π. Λιακούρας, «Εθνική και Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Διαχείριση Κρίσεων», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002
- Ι. Παρίσης, «Η Ευρώπη της Άμυνας», εκδ. Έκφραση Πολιτισμού, Αθήνα, 2010
- Ι. Παρίσης, «Εσωτερική Πολιτική και Ασφάλεια στο Σύνταγμα της Ευρώπης», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2005
- Ι. Παρίσης, «Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην αυγή του 21^{ου} αιώνα», Ινστιτούτο Αμυντικών Αναλύσεων, Αθήνα, 2000
- Ν. Χαραλαμπίδου, «Η Αμυντική Πολιτική της ΕΕ: Αρμοδιότητα, Κεκτημένο, Προοπτικές», Αθήνα, 2018
- Β. Χριστιανός, «Συνθήκη ΕΕ & ΣΛΕΕ – Κατ' άρθρο ερμηνεία», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές πηγές

- B. Moller, “European Security – The Roles of Regional Organisations”, εκδ. ASHGATE, Copenhagen, 2012

Ελληνόγλωσσες διαδικτυακές πηγές

- «Ευρωπαϊκή Αμυντική Κοινότητα», https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE_%CE%91%CE%BC%CF%85%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1
- «Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση», <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%B>

- [A%CE%BF%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7](#)
- Ελληνική Δημοκρατία-Υπουργείο Εξωτερικών, «Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ)», <https://www.mfa.gr/exoteriki-politiki/i-ellada-stin-ee/kpaa.html>
 - Υπεύθυνη δήλωση για την ΕΕ, «Διακήρυξη της Στουτγκάρδης», http://aei.pitt.edu/1788/1/stuttgart_declaration_1983.pdf
 - Επίσημη Εφημερίδα των ΕΚ, «Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη», 29 Ιουνίου 1987, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:1987:169:FULL&from=EL>
 - Ο πρώτος πυλώνας ήταν οι ΕΚ, ο δεύτερος η ΚΕΠΠΑ και ο τρίτος η ΑΔΣΠΥ, «Τρεις Πυλώνες της ΕΕ», <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CF%81%CE%B5%CE%B9%CF%82%CE%A0%CF%85%CE%BB%CF%8E%CE%BD%CE%B5%CF%82%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%95%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%AE%CF%82%CE%88%CE%BD%CF%89%CF%83%CE%B7%CF%82>
 - Επίσημη Εφημερίδα των ΕΚ, «Συνθήκη για την ΕΕ», 29 Ιουλίου 1992, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:191:FULL&from=EL>
 - «Αποστολές του Petersberg», https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/petersberg_tasks.html
 - «Οι ευρωπαϊκοί μηχανισμοί άμυνας και η Ελλάδα», <http://e-amyna.com/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CF%80%CE%B1%CF%8A%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CE%AC%CE%BC%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7/>
 - «Συνθήκη της Νίκαιας», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12001C/TXT&from=EL>
 - Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης «Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας – Μια ασφαλής Ευρώπη σ'έναν καλύτερο κόσμο», <https://www.consilium.europa.eu/media/30807/qc7809568elc.pdf>
 - «Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A12012M%2FTXT>
 - Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, L 266/55, «Απόφαση του Συμβουλίου της 12^{ης} Οκτωβρίου 2015 για τον καθορισμό του καταστατικού, της έδρας και των κανόνων λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας», <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/el/TXT/?uri=CELEX:32015D1835>
 - Ευρωπαϊκή Ένωση, «Ευρωπαϊκός Οργανισμός Άμυνας (ΕΟΑ)», https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eda_el
 - Ευρωπαϊκό Συμβούλιο – Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Στρατιωτική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης»,

<http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/european-union-military-committee/>

- Ευρωπαϊκή Ένωση, «Ινστιτούτο Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για Θέματα Ασφάλειας (IMEEΘΑ)», https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/iss_el
- Συνολική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, “Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe”,
http://www.eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf
- Γλωσσάριο σύνοψης, «Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία», https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/permanent_structured_cooperation.html?locale=el
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 19-20/10/2017»,
<https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2017/10/19-20/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: 23 κράτη μέλη υπογράφουν κοινή γνωστοποίηση σχετικά με τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO)»,
<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συνεργασία στους τομείς ασφάλειας και άμυνας: Το Συμβούλιο επισημαίνει τη σημαντική πρόοδο που έχει σημειωθεί», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/11/13/security-and-defence-cooperation-council-highlights-the-significant-progress-made/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: Το Συμβούλιο θεσμοθετεί μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία (PESCO) με 25 συμμετέχοντα κράτη μέλη»,
<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2017/12/11/defence-cooperation-pesco-25-member-states-participating/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: το Συμβούλιο ενέκρινε χάρτη πορείας για την εφαρμογή της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO)»,
<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/03/06/defence-cooperation-council-adopts-an-implementation-roadmap-for-the-permanent-structured-cooperation-pesco/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: Το Συμβούλιο εγκαινιάζει 17 νέα έργα PESCO»,
<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2018/11/19/defence-cooperation-council-launches-17-new-pesco-projects/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Αμυντική συνεργασία: Το Συμβούλιο εγκρίνει συμπεράσματα σχετικά με τη συνεργασία EE-NATO, υιοθετώντας κοινή δέσμη νέων προτάσεων για τη συνέχιση του κοινού τους έργου», <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press->

[releases/2017/12/05/defence-cooperation-council-adopts-conclusions-on-eu-nato-cooperation-endorsing-common-set-of-new-proposals-for-further-joint-work/](https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/12/05/defence-cooperation-council-adopts-conclusions-on-eu-nato-cooperation-endorsing-common-set-of-new-proposals-for-further-joint-work/)

- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Συνεργασία EE-NATO: Το Συμβούλιο χαιρετίζει την πρόοδο στην εφαρμογή των κοινών 74 δράσεων», <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eu-nato-cooperation-council-welcomes-progress-made-in-the-implementation-of-the-common-74-actions/>
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο - Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Σύνοδος κορυφής του NATO, Βρυξέλλες, 11-12/07/2018», <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2018/07/11-12/>

Ξενόγλωσσες διαδικτυακές πηγές

- “Treaty of Dunkirk”, https://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_Dunkirk
- “Western Union (alliance) “History of the Common Security and Defence Policy”, https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Common_Security_and_Defence_Policy
- “History of the Common Security and Defence Policy”, https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Common_Security_and_Defence_Policy
- “The failure of the European Defence Community (EDC)”, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/bd191c42-0f53-4ec0-a60a-c53c72c747c2>
- “Modified Brussels Treaty”, https://www.cvce.eu/content/publication/2003/11/26/7d182408-0ff6-432e-b793-0d1065ebe695/publishable_en.pdf
- “Shaping a Common Security Defence Policy”, <https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-en>
- “Warsaw Pact”, <https://www.britannica.com/event/Warsaw-Pact>
- “The Messina Conference (1 to 3 June 1955)”, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/1c8aa583-8ec5-41c4-9ad8-73674ea7f4a7/41ec71a6-2eb5-43c7-97e2-75ca5547217e>
- “The establishment of Western European Union (WEU)”, <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/6d9db05c-1e8c-487a-a6bc-ff25cf1681e0>
- “Fouchet Plan”, https://en.wikipedia.org/wiki/Fouchet_Plan
- “The Fouchet Plans”, https://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/c7c2b3f9-cf51-4a8e-874a-d6c3eda5125a/publishable_en.pdf

- “European Political Cooperation (EPC)”,
<https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/fed975ca-665b-4c89-ac04-0ac7e8919c51>
- “Eurocorps”, <https://www.eurocorps.org/about-us/history/>
- Western European Union, Council of ministers, Bonn 19 June 1992,
“Petersberg Declaration” <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>
- “The Treaty of Amsterdam – Common Foreign Policy”,
<http://www.historiasiglo20.org/europe/amsterdam.htm>
- “The Treaty of Amsterdam”,
<http://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>
- From St-Malo to Nice – European defence: core documents, ”British-French summit, St-Malo”,
<https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/cp047e.pdf>
- European Commission, Press Release Database, «Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κολωνίας – 3 και 4 Ιουνίου 1999», DOC/99/2, http://europa.eu/rapid/press-release_DOC-99-2_el.htm
- European Parliament, “Helsinki European Council 10 and 11 December 1999 – Presidency Conclusions”,
http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm
- European Commission, Press Release Database, “Summary of the Treaty of Nice”, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-03-23_en.htm
- “NATO Summit, 22 June 1999”,
<https://www.nato.int/docu/comm/1999/9904-wsh/9904-wsh.htm>
- “EU-NATO Declaration on ESDP, 16 December 2002”,
https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19544.htm
- “The NATO-EU Strategic Partnership”,
<https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>
- “Concordia – FYROM”, http://www.eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia/index_en.htm
- “Operation Althea”, https://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Althea
- “Article 42 of the Treaty of the European Union”, <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-5-general-provisions-on-the-unions-external-action-and-specific-provisions/chapter-2-specific-provisions-on-the-common-foreign-and-security-policy/section-2-provisions-on-the-common-security-and-defence-policy/129-article-42.html>
- “The Military Headline Goals (HLGs)”,
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5388/shaping-common-security-and-defence-policy_en
- European Union – External Action “CONCORDIA/FYROM”,
http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/concordia/index_en.htm
- European Union – External Action “ARTEMIS/DRC”,
http://eeas.europa.eu/archives/csdp/missions-and-operations/artemis-drc/index_en.htm

- European Union - External Action “EU BATTLEGROUPS Concept”
https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/esdp/91624.pdf
- European Commission “Supporting Security Sector Reform - SSR”,
https://ec.europa.eu/europeaid/policies/fragility-and-crisis-management/links-between-security-and-development/security-sector_en
- Council of the European Union “Civilian Response Teams (CRT)”,
<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010462%202005%20INIT>
- European Union, External Action, “European Union Military Staff”,
[https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20\(EUMS\)](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/5436/The%20European%20Union%20Military%20Staff%20(EUMS))
- European Union, Institute for Security Studies, “Chaillot Papers”,
<https://www.iss.europa.eu/publications/chaillot-papers/>
- “European Union Satellite Centre”, <https://www.satcen.europa.eu/>
- European Union, External Action, “Civilian Planning and Conduct Capability”, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/5438/civilian-planning-and-conduct-capability-cpcc_en
- European Council – Council of the European Union, “Political and Security Committee”, <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/political-security-committee/>
- European Council – Council of the European Union, “Committee for Civilian Aspects of Crisis Management”, <http://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/committee-civilian-aspects-crisis-management/>
- European Council – Council of the European Union, “Politico-Military Group”, <http://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/politico-military-group/>
- European Union, External Action, “Crisis Management and Planning Directorate”, https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5433_en
- European Union, External Action, “European Security and Defence College”,
https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/4369/european-security-and-defence-college-esdc_en
<http://eu-un.europa.eu/factsheet-on-eu-intelligence-analyses-center-intcen/>
- European Union, External Action, “Military and civilian missions and operations”, https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en
- “Eurofor”, <https://www.babylon-software.com/definition/EUROFOR/>
- “Eurocorps – A force for the European Union and NATO”,
<https://www.eurocorps.org/>
- “EUROMARFOR”, <https://www.euromarfor.org/>
- “European-Air Group”, <http://www.euroairgroup.org/>
- “ALTHEA/BiH”, <http://www.euforbih.org/eufor/index.php>
- “EUAM Iraq”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/euam-iraq_en

- “EUBAM Libya”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eubam-libya_en
- “EUBAM Rafah”, <http://www.eubam-rafah.eu/>
- “EUNAVFOR Somalia”, <http://eunavfor.eu/>
- “EUAM Ukraine”, <http://www.euam-ukraine.eu/>
- “EUBAM Moldova & Ukraine”, <http://eubam.org/>
- “EUCAP Sahel Mali”, <https://eucap-sahel-mali.eu/>
- “EUCAP Niger”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eucap-sahel-niger_en
- “EUCAP Somalia”, <https://www.eucap-som.eu/>
- “EULEX Kosovo”, <http://www.eulex-kosovo.eu/>
- “EUMM Georgia”, <https://eumm.eu/>
- “EUNAVFOR MED operation SOPHIA”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med-operation-sophia_en
- “EUPOL CORPS/Palestinian Territories”, <http://eupolcopps.eu/>
- “EUTM RCA”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-rca_en
- “EUTM Somalia”, https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eutm-somalia_en
- “EUTM Mali”, <http://eutmmali.eu/>
- European Council - Council of the European Union, “European Council, 28-29/06/2016”, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2016/06/28-29/>
- “Permanent Structured Cooperation - PESCO deepening Defence Cooperation among EU Member States”, https://cdn5-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/wM5QZfoVgVbC4zSzD-u--4o8E9TqYoThT3aNfAC6TQA/mtime:1542983709/sites/eeas/files/pesco_fact_sheet_november_2018_en_0.pdf
- European Council - Council of the European Union, “European Council, 22-23/06/2017”, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2017/06/22-23/>
- European Council - Council of the European Union, “European Council conclusions on security and defence, 22/06/2017”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/22/euco-security-defence/>
- “Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE)”, <https://shape.nato.int/>
- European Commission, “Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - European Defence Action Plan”, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/com_2016_950_fl_communication_from_commission_to_inst_en_v5_p1_869631.pdf
- “DEFENDING EUROPE The European Defence Fund”, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/defence_fund_factsheet_0_0.pdf
- “THE NATO-EU STRATEGIC PARTNERSHIP”, <https://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/006.pdf>

- Nato, “Relations with the European Union”,
https://www.nato.int/cps/eu/natohq/topics_49217.htm
- “Conclusions of the European Council (19-20 December 2013)”,
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-217-2013-INIT/en/pdf>
- European Council - Council of the European Union, “NATO summit, Warsaw, Poland, 08-09/07/2016”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2016/07/08-09/>
- “Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization”, 09/07/2016,
<https://www.consilium.europa.eu/media/21481/nato-eu-declaration-8-july-en-final.pdf>
- European Council - Council of the European Union, “Remarks by President Donald Tusk after the EU-US leaders' meeting in Warsaw”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/07/08/tusk-remarks-eu-us-leaders-meeting-warsaw/>
- European Council - Council of the European Union, “EU-NATO cooperation: Council adopt conclusions to implement Joint Declaration”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/12/06/eu-nato-joint-declaration/>
- European Council - Council of the European Union, “EU-NATO cooperation: Council welcomes progress made”,
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/19/eu-nato-cooperation/>
- “Progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016”,
<https://www.consilium.europa.eu/media/23997/170614-joint-progress-report-eu-nato-en.pdf>
- Council of the European Union, “Council conclusions on the Implementation of the Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization”,
<https://www.consilium.europa.eu/media/31947/st14802en17.pdf>
- “Third progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017”, <https://www.consilium.europa.eu/media/35578/third-report-ue-nato-layout-en.pdf>
- “Joint Declaration on EU-NATO cooperation by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization”, 10/07/2018,
https://www.consilium.europa.eu/media/36096/nato_eu_final_eng.pdf
- Council of the European Union, “Remarks by President Donald Tusk on EU-NATO cooperation”, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/07/10/remarks-by-president-donald-tusk-on-eu-nato-cooperation/>

- European Union – External Action, “EU-NATO cooperation - Factsheet”, 22/11/2018, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/28286/eu-nato-cooperation-factsheet_en